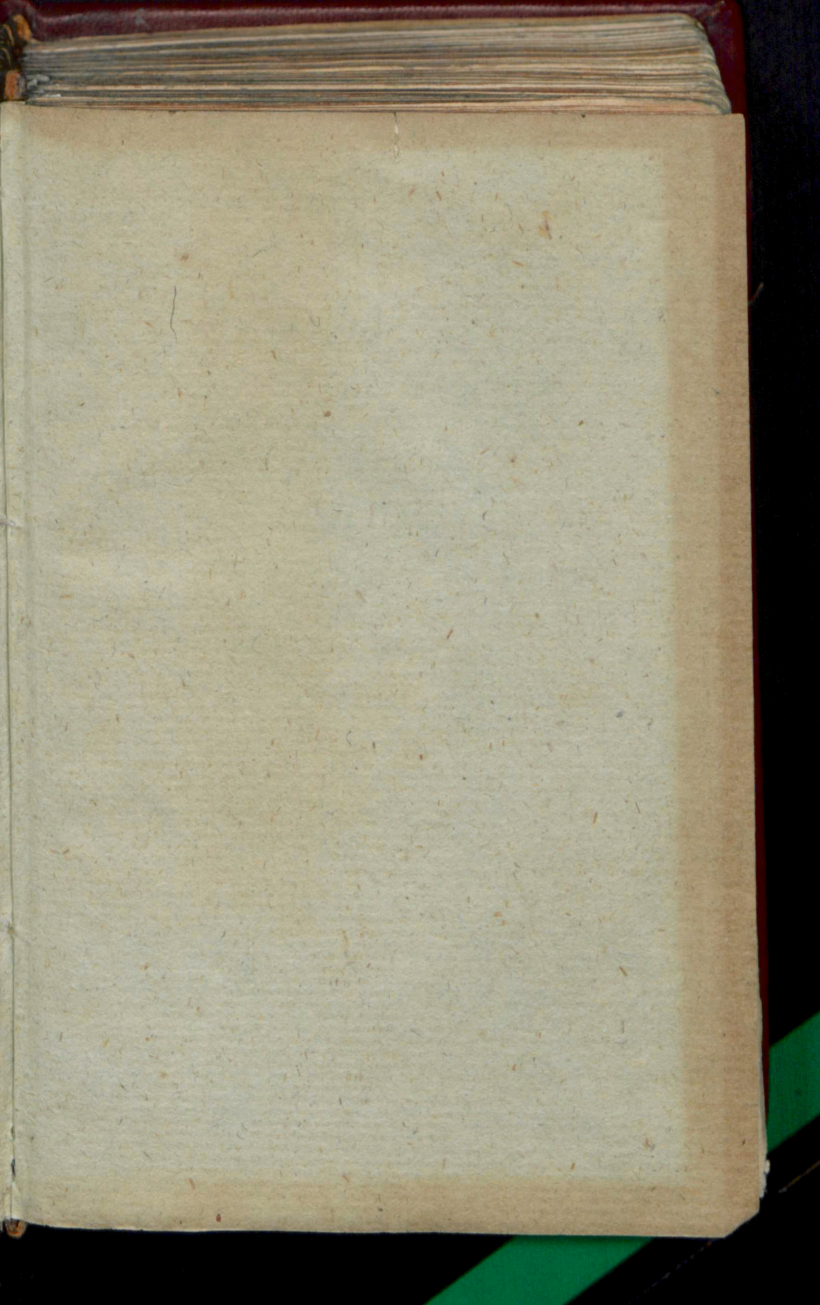

BMRI

277/10 / 1. plot

Feljes

A Z KERESZTYEN HADAKO-
ZASNAC TŰKÖRE.

MELYBEN, MIN-
DEN HADVISE-
LOC: HADNAGYOC,
SZAZADOSOC, ES EGYEB VI-
tezlő nép: azokis kik űket az tabor-
ban kőuetic &c. Eleteknec artat-
lanfagat, es rend tartasat,
haszonnal meg te-
kenthetic.

PEECHI LVKACH ALTAL
IRATTATOT.

Luc: 3.

*Senkit meg ne nyomorechatoc: Senkit bo-
szual ne illessetec: Hanem fizeteftekel
meg elegedgyetec.*

Nyomtattator Nagy Szombatba.

Tob: 5.

Ioliaratoc: Es az vr legyen v
totoken:

Az ú Angyala vezerlyen benne
teket.

AZ ESTERGA-
MI ERSEKSEG IV-
VEDELMENEC (AZ MI
KEGYELMES FEIEDEL-
münknek engedelmeből) választot vda-
narbiroianac, Fölgi Gasparnac, Is-
stentül minden neuedekenses
get kiuanoc meg adatni.

NINchen ketsegem, hogy nemelo-
lyec, ez én kisdéd irasomnac elein,
chac neuemet latuan, meg haborosnac
ellenem, aztis kszdic mondani, hogy
egyeb dolgaimat, es szokot irasomat
el hagyuan, vitezze lettem, taborban
szallottam, es effele irassal chac veszes-
kedem. De chac ez a valas, hogy Isten
oltalmazzon, hogy én ez keresztyn vi-
tezsegnek tükörebe, valaki ellen trom-
bitat fuytassac, zurzauari tamassac, ha-
nem hogy, az mely hadat Istennek in-

tessebül az keresztény fejedelmec tama-
stottanac, mi Magyaroc, vgy fogiunc
fegyvert, hogy az Istenec tustellegere,
felebaratunknac, es magunknac előme-
netire legyen. Ha ez előt (azt mond-
hatyac) soc fő emberec irtac effele vi-
tezsegekről, azért mit hordas fát az er-
dőbe? Irtac deakul, Nemetul, es egyéb
nyelveken sokan, annal inkább melto-
volt Magyarul irni az soc hadakért,
enis főkeppen egyet Bacherius Petert
követtem, ki deakul irt, ez irasba, mit
véttettem ezzel? Sz: Agoston meg felel-
erettem, lib: 1. de Trinitate, cap: 3. Ha-
sznos (vgymond) külömbfele iras-
nac folyasual, az igazat meg tartuan,
könyveket irni, hog az a dolog sokak-
hoz iuthasson.

Ha imar el vntac chac oluasnijs effe-
le dologrul irt könyveket, azért bár ef-
le dologgal ne bantanal, iob volna
most

most nyugodnunc: Enis azont tartom,
de anni indulatokban estűnc, hogy az
nyugodalom akarátunc ellenis feiűnk-
ből ki esic: vilzontac, az nyughatatlan
elme, munkaualegetetic. Egy szor-
galmatos, es nyughatatlan kiraly Tri-
uultius, ezt erdemle koporsoian az i-
rast, *Hic quiescit, qui nunquam quieuit:*
It nyukszic, az ki soha nem nyugot.
Touabba hogy ez irast, keresztyn vi-
tezkedes tűk őrenec neueztem, az szent
iras vit rea, Luc: 3. holot midőn az vi-
tezlő nép kerdene keresztelő lanostul,
mikeppen viselhetnec űk artatlanul
fegyvereket, azt felele, hogy ha senki
erőuel meg nem nyomoretatoc, hamis
eszközökcel, es ragadomanyal nem elo-
tec: mert gyakorta az minemű feguert
adot az feiedelem oltalomra, az kősse-
gre fordetyac, fosztuan iofzagokat
magokat kinezuan.

(:) 3 Hogy

Hogy pedig ide igyekeztem ez elő-
iáro irásommal, okot adot Ester gam szá-
badulásának ideje, mely haznác iűue-
delmenec, nagy szerencheddel most
takaróia találtattal, es miuel hogy enis
imar annac az haznác iűuedelmet, tizen
hat e stendeie, hogy törüenyel oltalma-
zom, vgy itilem, hogy nem meltatlan
dolgot chelekedtem, ha annac neue
alat bohattam ki, ez kisdéd irast, ki-
hez ez haznác iűuedelme takarodnec:
noha elmem soc fele vitettetnec, neze-
uen, es latuan, az keresztyn vraknac
meltosagos faratsagokat, es munkaio-
kat, kiknec nem effele irással, de örök-
ke való historiakkal, kel szolgálnunc.

Okot adot továbbá, Ester gam alatt
való beszélgetésűnc, holot en fölőtte
chudalkoztam, az vitezlő népnek szép
eleuen vidámságan, az mellet az pa-
raszt embernek felelmes rendin, mert

én

én azt gondoltam, hogy semmi rend al-
kolmatosb nem találathatnec az ha-
dra, mint az parasztság, miuel hogy
az mezőn neveltetic föl, minden mun-
kában, az heüfeget el szenduedheti, az
arnyekcal semit nem gondol, földő-
uel magat nem simetya, semmi kedue
tölt ételre nem igyekezeic, egyigyű
gondolatyában, keueffel meg elegefic,
minden tetemi az munkanac el szenue-
desere, vgyan meg kemenyedet, kie
az vasat hordozhattyac, halmokat
haythatnac, es minden munkat, vgyan
szokalsa vet űnőn magan, bizonyas-
ra vgy aletom vala, hogy az vitez-
lő seregben leg nagyoberő, es va-
staglag űk volnanac: De hogy illyen
felelmessec, es az halaltul fölőtteb
rettegnec, hamar meg futamuan, a-
zon igen almekottam, miuel hogy űk,
(:) 4 leg

leg kisebb gyönyörűséget esmeric ez
vilagnac, megis fölötte irtoznac az ha-
laltul. Vgy vettem eszemben, hogy
kisdéd korában, kel az vitezseget ta-
nulni, az hadakozo vakmerűséget, vs
grast, futast, meg szokni, minéc előtte
embernec teste meg nehezedic.

Víszontac aztis gondoltam, hogy
meg kisdéd korában, ember meg es-
merheti, az vitezsegre való embert tes-
temiből: azért vgy itilem, hog midőn
az hadra valastot sugar ifiuban, ez ie-
leket meg talalni, nem gonos kathona
tamad belőle, tudni illic, eleuen szemei,
igyen es nyaka, szelyes melie, kőuer, es
inas vallai, ep vyiai, hoszu karia, kis-
déd gömra, az lab inac nem hoszac, es
az lab ikranac husa nem kőuer, hanem
inakcal vastag, es gyakor: mely ieleket
az ifiú sugar ifiuban ha tapastals, ne gon-
doly hoszu, auag magos voltaual: Ve
geti.

getius lib: 1. cap: 6. de re militar: Effes
ke midõn okos hadnagyoc mellet for
golodnac, larnac, hallanac, igen hasznos
emberekke neuekednec, mert olyan he
len meg tanulhattyac az okos hadna
gyoktul az ùtkõzetre valo nép rendes
lest, miuel hogy semmi dolog hasznosb
ne talaltassac az harczba, mint az sereg
közõt valo rend tartas, mely hadnac
rendelesébe három dolgot szoktac az
hadnagoc meg tekinteni, tudni illic, az
napnac fenyet, az port, es szelet, honan
fuy: mert ha az napra rendeli arczul, el
veszti az nép szeme vilagat, az szel, vi
sza veri az puska port, dardakat, es ñis
lakat, es az ellenseget segeti: az por, sze
met, szaiat, minden feiet az ember nec
be tölti: de ezt akarkijis eszebe veheti:
hanem azon kel igyekezni, hog az nap
fõl keluen, meg meg ùtkõz nec, a z nap
fenye ùket elõ ne kerül ye, hanem az

űrközet előtt, hatoc mege vegyec, es
az mint fuyni kezdhermenec az szelec,
igyekezzenec, hogy az sereget vgy
fordethassac: Aztis meg tanulhattyac
az io hadnagyoktul, hogy valamely
hadnagy azon igyekezie, hogy vitez
zinel kedues legyen, az a vitezlo né-
pet mindenkor tudgya biztatni, es vi-
dametani, mert az hadnagynac ember-
legcs maga mutatasa az sereg, es tabor
közöt, semmi nem egyeb, az ellenseg el-
len valo, irtozo menykönel: mert oly
ala valo rendet nem talals, ki az fő em-
bernec, es hadnagynac akcorbeli szep-
szauat, minden teremiucl ne köuesse:
pelda Iulius Chaszar, kit soha nem ol-
uassunc, hogy ezt parancholta volna
vitezinec, menyetec amoda, hanem iű-
ietec ide: mert ha az hadnagy chac va-
lamenire reszesülyönis az munkaban,
soha oly nagy munka nem lehet, mel-
lyet

lyet az iol rendelt vitezekkel, el nem
hitethet, es, veghez nem vihet, listen-
tül fuguen.

Astele iol neuelt ifiakbol vastagoda-
nac osztan az fő vitezlő emberec: so-
kat lattam azoc között Elstergam alai,
es egyebűt, kiknek alhatatosságokon
nem keuesse chudalkoztam: véres or-
czauai, kezzel, arczul vagot fővel, elő-
itűuen, magát nezte, nagy vakmerőn
aluan, vigasztalta magát, tudom az is-
deiet (monduan) hogy vérem vitan,
io nyereseges diadalnunc volt: mular-
tasnac tartotta sebeit, melyeknek neze-
setul, én chac né szedűlesbe estem: nem
chudalom azért, ha az nem tanult, olyan
helé meg futamie, noha elein nag sere-
gen, es hertelen az ellenségre ígékezi-
mert nem tudga az hadakozasnac mod-
gyat: az kesertet vitez okosagat iarul,
noha vő teczenec, hog resten megyen
mi

miuel hogy maga veret gyakorta latta
az harcztan: fogai vgyan chkorok
tanac az pofazaloktul, kit midön az el
lenseg meg nyomor, egész testeuel föl
emeluen, magan viselt, es ha testeuel le
vetteret, akarattal, es elmeuel fön allot:
ki valahañszer le eset, nagyob vakme
rűseggel föl tamadot, es nagy remen
seggel, viszontac harcznac allot. Rõ
uid izoual, midön minden fő rendeket
az taborban Estergam alat latnec, vgy
itilem, hogy melto, es igaz hadat kez
dettec, mert szűkséges volt: kegyes es
lstenes harczokis volt mind azoknac
valakiknec vtölso remensegec, az fegy
uerbe talaltatot, eleuenseggel lelkeket
vitezül ki aduan, kiknec öröc emleke
zet, dichőseges nyugodalom adassac,
az fölseges lstenul, buzgo diadal
mokert.

Azomban hogy én ez kisdéd iras
sal

sal io igyekezetemet jelengetem, azon
kérlec, hogy meg mutatot io akarato
dat, az közönseges ionac neue kedese
meg ne vonyad, hanem az minemű
gonduifelesre, ű szent főlsege valastot,
es az feiedelemnec keduebe estel, buz
gon abban el iaruan, az Estergami lel
ki szolgakat, es testi vitezlő neper, mely
az vég hazban tartatic, fizetéseket meg
aduan, es eledelekre gondot viseluen,
(főkeppen ez szükséges estendőkben
nagy gonduifeles kiuantatic) Istentul
minden iot vary, es remely: mert gya
korta az éhség, inkább meg emesztü az
sereget, hogy sem mint az viadalom,
kegyetlembis az éhség minden fegy
uerrel, mert az éhség belől hadakozic,
es gyakorta fegyuer nélkül diadalmat
veszen, egyéb esetekben is gyakorta or
uosszag talaltatic, de ha az éles meg fo
gyatkozic, semmi eszköz eleit nem ve
hemi,

hetni, azért mostanában fő keppen az
éhségnek fegyveret szüntelen gondui-
sleffel ez háztul el távoztasd, es ez kif-
ded írást tőlem ved io neuen, az
kezdet munkadnakis el vegeze-
sere, az Isten adgyon erőt, io es
gesseget, es hoszu életet.

Költ Esterгам varaban,

Mind szent hauanac

19. năpian,

1595.

Peechi Lukach.

IN

IN SPECVLVM MILITIAE CHRISTIANAE,

NAB, ALVCA PEECHI, SAC:

Cas. Regiae Maiestatis Aulico,

lingua Pannonica cons-

scriptum.

QUI iustis bellum de causis suscipit, hostes
Inq; feros alacris Martia tela capit,
Non regni studio, nec opum dulcedine tractum,
Verum ut conseruet, se, patriam, atq; suos,
Is facit egregio rem dignam principe: bella
Sunt ea tuta pijs, nec Deus ipse uetat.
Praesertim Mahometigenam quae ritè geruntur
Aduersus gentem, cum nimis illa furis,
Officij tamen esse memor cum milite toto
Dux quiuis debet, iustitiamq; sequi:
Si tollas etenim leges, praeceptaq; Martis,
Si facias quicquid caeca libido iubet.
Si questum magis & lucrum mercator in armis
Quàm laudem quæras, nominis atq; decus,
Si nullo tibi sit discrimine amicus & hostis,
Si regem temnas, despiciasq; Deum,
Heu heu quanta seges mox pullulat inde malorum,
Hinc erumnarum copia quanta fluit.
Quicquid tentaris, quicquid conaberis usquam
Frustra erit, aduersa sorte fructu miser.

Succesſu labor omnis, opus caret omne ſecundo
Militiæ quoties iura uerenda ſilent.
Quin datur hoſtili perſepe occaſio turba,
Vt bene rem, præter ſpem, maleſana, gerat.
Diſce igitur quiſquis Bellonæ caſtra frequentas
Et legi, & Regi, diſce obedire Deo.
Hac ratione tibi feliciter omnia cedent,
Et ſtatues ſummo parta trophæa polo.

AD IPSVM LVCAM PEECHI.

Baccherium pulchrè latio ſermone loquentem,
Quod reddis patrio Ciuibus ore tuis.
Luca Pannonicæ non ultima gloria terra,
Debetur merito gratia magna tibi.
Et quid enim melius poteras, quid utilius, iſto
Proferre in medium tempore, quidue dare,
Dum ſine lege furit, rabidis Mars acer in armis,
Et miſerè totam concutit Hungariam.
Ordine ni bellum, certa & ratione geretur,
Ni dux, ni miles, fecerit officium
Heu uereor nullo damnum reparabile ſecloꝝ
Hoc tamen in Turcas, torqueat, oro Deus,

Hieronymus Arconatus Leo-
rinus, Sac: Caſ: Regiæq;
Maieſt: Secretarius bel-
licus Aula.

AZ KERESZT- TEN VITEZKE- desnec túkőre.

MICHODA KESZDETE
lett legyen az hadakozásnac, ki találta,
es ki ki minemű segyuert gondolt.

MIOHA AZ HISTO-
riac nem egyesec, az hadakoz-
as talaloknac kezdői felől:
de ez tagadhatatlan, hogy igen régi
dolog: vannac nemelyec kic kezdő-
iét Caint, Adamnac első fiat mondgac
lenni, ki Abelt az ű atyafiat az aldozac
vtan, valami oktan allatnac ál chone-
yaua (az mint a kép iroc akariac) az
nagy valami nagy dorongal (az mine
nemely Sidoknac teezic) le verte, es
A meg

A Z KERESZTYEN

megölte: midőn imez Istentelen vol-
 na, amaz pedig az Isteni kegyesség-
 tisztelőie: amannac aldozatti keduet-
 lenec, imeze Istennel keduessec volna-
 nac: amaz kemény szanto parast em-
 ber, imez az egyigyű iuhoknac szeled
 pastora leuen: melyből (az mint szo-
 kot történi) az ellenkező erkölchből
 kifestetes, és ellenkezes támad vala. Eb-
 ből erede az fene, kegyetlen gúldőség,
 mely az atyafiat, atyafia ellen föl fegy-
 uerkesztete. Azert semí alnoksagtul né-
 tartuan Abel, amaz irigységgel, és ha-
 raggal vgyan izzaduan, agyon vere,
 és megöle ütet. Mely dolog nem ha-
 dakozas vala, auagy hád, hanem az her-
 telen elmenec chelekedete, és atyai ver-
 őldöklese. Miuel hogy még az hadako-
 zásra valo fegyuerec nem találattanac
 vala, melyeket először talala elmeieuel
Tubalo

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 2

Tubalcain Sellanac fia (az mint írja
Iosephus lib: 1. cap: 4.) noha az vitan
az emberi okosságnac nyughatatlan
gonoszága, az mesterseget nevelte, es
izaporetotta legyen. Mert az vitan ta
laltatott az puska por, minden hadnac
míluan való hertelen mirig halála, az po
kolbeli ördögnek talalmánya, holot
hertelé halállal számtalan ezer embert
bochasson pokolra: Következte az
keziucc, nyílac, fal ronto szerzámoc, es
ezerni ezer artalomra való mesterse
gec: melyekkel egymásnac artalmara
oly viszauonyással élnek az emberek,
mintha bűnec tartanac az embereknek
életet: vgy hogy iol monta Plautus.
Az embernek farkassa, az ember.

Mert minemű oktalán allatot latunc
szaruaival vgy föl fegyuerkezettue, fo
gaiual iszonyut, es körmeivel eklent:

AZ KERESZTYEN

eouabba méreggel oly tellesztet, es raka-
 uat, mely anni nyomorusagot hozzon
 az embernek, mint az ember. Ninchen
 hele, hogy elő beszelyem amaz tiz es
 stendei Troia alat valo hád, hany ezer
 embert emesztet legyen meg: Marius
 es Sijlla közöt valo viszauonyas: de
 amaz Pompeius Magnus, es Caesar
 az polgari kepmutatas miat: hanem
 chac emlekezem az Sidoknac Asa ne-
 uú kiralya felöl, ki egy hadba tiszter va-
 lo szaz ezer Szerechenyeket vagot le,
 (2. Paral.: cap: 14.) Fölötte boldo-
 goc voltac az viz ezen elöt valo ne-
 pec, kie az hadat, es az hadakozasnac
 ingellő keuanlagat, semire nem esmers-
 tec: hanem az viz ezen vtan tamada az
 fegyuernek sötetleges sokasaga, es lassá-
 lassan az vtan, ki teriede nag szeleffen:
 nem oknel külis kialt egy Porta imez
ver

VITEZKEDES NEC TŰKÖR. 3

versel, Tibul: Ele: 10. lib: 1.

Quis fuit horrendos primus qui protulit en
ses?

Quam ferus, & verè ferreus ille fuit:
Tunc cades hominum generi, tunc praelia
nata,

Tūc breuior diræ, mortis aperta via est.
Az irtozo fegyvert ki talalta elõszõr:
Igen fene, bizoñara vas volt az akcor.
Mert az emberi nézetnec õldõklelere
Hadat szûle, szõrnû halakra vtat zege.

Touabba, minéc elõtte az viz e-
zennel ez földet az Isten el vesztene, az
emberce fertelmes bûnökkel, agy tõ-
ressel, es egyebfele meg tiltot faytalan o-
sagoknac rutlagaua, vgy annira meg
ferteztettec vala magokat, hogy az I-
steñel ezt mondatnac, Gen: 6. Banom
hogy az embert teremtettem: Es az
en lelkem az emberbe meg nem ma-

A 3 rad,

A Z K E R E S Z T Y E N

rad, mert chactest. Viszontac hogy
ritkább lenne az Istentelenseg, az ember
nec elete száz husz estendeig rövidette
tec, holot az előt soch hoszu időt elte
nec legyen az ember ec. De michoda
még ez rövid időtis (az Isteni bizo
nyos kegyességtul engedtetet) hogy
be ne töltenec igazan, egymás vesze
delme ellen, vgyan őszue esküttek nec
lattattanac az vak emberek lenni, es feg
uert foguan egy mást meg öltec, mint
ha egyebkint ez erővel let halál nekül,
életek nec veget nem találhattac vol
na: es azért vgyan azon nevezet Poe
ta azt mondgya.

Quis furor est atrā bellis accersere mortē?

Imminet, & tacito, clam venit illa pede.

Michoda dúhölseg haddal az fekete
halalt hívni?

Ielen vagon ű, es lassan, titkon lepuen
el tud it ni,

De

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 4

De hogy kezdet dolgomhoz tere-
 iec: Midőn amaz törvény hozó Moy-
 sefnec régi irasit oluassom, vő talalom
 nala, hog az Assyriabeliec, Abraham-
 nac ideieben, minden nemzetec előt
 fegyuerbe öltöztenec, es az szomszed
 nepeket, haddal ingerlettec, az Sodo-
 ma kiralyat vitezlő nepeuel meg noma-
 dozta legén. Noha aztis ne tagadgám,
 hog egy keuesse annac előtte, Ninus az
 Assyriai, es Veför Aegiptumbeli, Tha-
 neus az Sitiabelieknek kiralyi, nagy
 mesze földön fegyuert viseltec legén,
 szamtalan ember vért ontuan. De mi-
 nemű fegyuerrel éltec legyen, az niluá
 ninchen. Az, igaz vgyan, hogy nyilak-
 kal, parittyakcal még akcor nem vias-
 kottac, hanem nagy közel, fegyuerrel
 vegeztec dolgokat. De vgy mint affe-
 le tudatlan idő folyasban dorongoka-

A Z KERESZTYEN

kal, rugassokkal, harapásokkal, vadac
 modgyara, es küsdődesekkel viaskotta
 nac: Azert mondga egy valaki. *Nona
 dum vesanos rabies nudauerat enses,* Meg
 vgy mond az dühösség az szablyakat
 akkor meg nem mezetelenetette vala:
Lucretius is így szol. *Arma antiqua ma
 nus, vngues, dentesq̃ fuerunt:* Az régi
 fegyueres (vgy mond) az kezec, kör
 mőc, fogac voltanac. Mint ám az A
 ferec, midőn az AEgiptombeliekkel
 szembe menenec, dorongokkal, es bo
 tokkal sebesetettec egymast. Ki ki mi
 nemű fegyuerrel lelt, es talalt legyen, kü
 lömbőznec az iroc felőlőc. Mert ne
 melyec az fegyuer chenalasanac mester
 léget, az Athenasbeliek nec adgyac,
 miuel hogy az a varas Pallast (ki az ha
 dat, es fegyuereket talalta) tistelte, ki
 ualikeppen valo tisteleettel, es valasz
 calsal:

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 5

talál: nemelyec az Lacedemonbeliek
nec engedie ez dicheeretet, mért hogy
azoknac elmeiec, az hadakozó dolgok
nac, nagy ekelseget adot: Az sisakot,
szablyakat, es kópiát hogy űk talaltac
legén, Plinius mondgya lib: 7. ezt Hes
rodorus ellenzi lib: 4. Ki azt mondga,
hogy az AEgiptombeliec talaltac az
sisakot, es paizt. Iosephussal tartom én
ki niluan iria, hogy Moyses soe fe
le fegyvert talala, es chenaltata, midőn
az Serechenec ellen hadakoznec. De
hogy az erőuel chelekedő szerzsamos
fegyverekről valamit emlekezzem: az
Cretabeliec talaltac az Scorpiot, oly
szerzsam volt, hogy valami vészőnec
az vegere nagy chomo onat chenaltac,
es azzal haigaltac, auagy meg hegyele
tetec az véget, es vő haigaltac véle.
Az Sirusoc talaltac az Catapultat, va

A 1 lami

A Z K É R E L S Z T Y E N

lami fél darda, auag sebes nil volt hait-
galni igen könnyű. Az Phenices talál-
tac az lamszerigyet, es parittyat. Az
mint iria Plini: De Vegetius lib. v. a
lami Balearis szigetben lakozo nepet
mondgac hogy gondoltac, miuel hog
azoc igen iolis, es mestersegeffen hait-
galnac az parittyabol.

Az fal törő kost Troia alatt Epe-
ius gondolta. Az keziuiat, es nyilakat
Apollo talalta, az mint iria Diodorus
lib: 6. Egyebec Iupiter fiat mondgyac
Scytest. De mit mulatunc, ezek nec elő-
szamlalásban, melyec az emberi allat-
nac bizonyos nyomorúsagi, es kinloda-
si, melyeket vagy az szükség, auagy az
fől fualkodas talalt, az gonosszag neuelt,
az bekeseg, es egyessleg semive tes-
szen, es effele szereszamoknac ű
mi voltokat, más iob gya-
korlaira fordittya.

VITEZKEDESNEC TŰKÖRRE. 6

AZ HAD MEG ENGET.

teret, sőt neha az fejedelmec, Istenül vi-
tettetnec, hogy fegyvert fogyanac, es efa-
fele dologban Isten szolgainac
biuattatnac.

HA az had (az mint soc fő iroc gon-
dolyac) haszontalan, es tilalmas, né-
ertem bizonyara, mért akarta az Isten,
hogy valastor nepe, né chac az ellenseg-
nec ű fegyveret magoktul el űznec, es
kergetnec, hanem még ellene kis paran-
cholta, hogy tamadgyanac, es fegyvert
fogianac. Inkab valami gonosznac le-
hete oka ű, ki chupan chac ioc. Auagy
talam az meg holt testekben. es az vér-
rel vzo mezőkben gőny őrk ődic ka-
nya természetel. De ez erkőlchőt, az
poganyoc Mars Istenenec attac, még
az poctakis. De talam ez hadnac ű mi-
uol.

A Z K E R E S Z T Y E N

uoltaua! pokolnac akar kedueskedni,
houa nagy része megyen az le vago,
es meg öletet nepeknek? Azt Alec^{tor}
nac attac a tistet, kinec ezer neue va
gyon, es ezerni artalomnac mestersege
adatot neki: Virg: Aeneid: lib: 7.
Nem ide nez azért az Istennec itileti,
hanem hogy az embereknek zablalha
tatlan kenyel^{se}get, elmeieknek vad^{sa}
gat, es delczeg^{se}get, az hadnac tamasz
ta^{sa}u^{al} meg szorecha, es tartoztasa
miuel hogy az had minden dolognac
pustasagat szokta legyen magau^{al} hoz
ni, mid^őn az hadakozoknac szabad^{sa}
ga, büntetes nek^{ül}, az polgari lakozok
nac, es parast ember marhainac (mely
ekben űk nyughatatlanul cziklando
nac, es puposkodnac vala) tekozl^{as}
szerez, er^őuel túlócel vonuan. Peldat
talalunc 3 Reg: II. Mert mid^őn Salom^{on}

mon

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 7

mon az arany nac, ezüst nec, drága kő
uek nec nagy számtalan sokaságat gyűs-
tötte volna, es külömbféle marhak nac
sokasága, es beűsege miatt elmeie meg-
ofzlot volna, az idegen aszonyallatok
nac agyas hazokban kezdde heuerni:
holot az mindennapi nyaiaffagokkal
baluany imadafra vonatec vensegé-
ben: meg akara Isten, ez vetkezésre va-
lo szabadságot torolni, es tartoztatni:
Azert ellenseget tamaszta rea amaz le-
dumzus Adadot, ki midőn iol forgo-
lod nec, kirali nemből valo hazastarfor-
talala, es AEgiptombol nem ala valo
hadakozo nepet hozza Idumzaban, az ű
hazaiaban. Razonis hadat tamasztoe
Salomon ellen, ki az Damascusbelieko-
nel vralkodec: Touabba hadat indeta-
nac ellene azokis, kiket elő vett vala
vduaraban, Hjeroboam Nabathnac
fiat,

A Z KERESZTYEN

fiat kezzel, es nyeluel fölötte gyorsan
 mindenre hamarlagost. Touabba 2.
 Paralip: 12. Sefac AEgiptomnac kirá-
 lya, nagy szamtan seregeket gyűtve,
 (mert ezer két szaz szekereknek kiű-
 lötte) hatvan ezer szép louas vitézi
 valanac taboraban: hatra hagyom az
 gyalogokat, kiknek szama nem volt:
 Hierusalem (egesz Sidofagnac fő
 varasat) vagy az isten parancholatya-
 bol, auagy engedelmeből, meg vevé:
 es minc vtanna az kiraly tarházat, az
 szent Templomot meg fosztotta, es
 pusztította volna, vitezlő seregit ha-
 tra viue. De milyen oka az romlásnac,
 es öldöklésnek? azt az sz: Lelec ne-
 künk niluan meg ielenti: mert az Sidoc
 (vgy mond) vétkeztec vala az vr-
 nac. Nemis tagadhata ezt ű maga Ro-
 boam kiraly vduarnepeuel, miuel hog
 az

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 8

az propheta niluan ielente, hogy semie
 ert egyebert nem veretteñec meg, ha
 nem hog az vrat el hattac, azertis meg
 alazatot szíuel így szollanac: Igaz az
 vr. Ez peldac, elege bizonyettyac,
 hogy az Isteñec engedelmebűl tamad-
 nac az hadac, es viseltetnec. De töb
 példakalis erőstethetyűc ezen dolgot.
 Holot Hieremiasnal, az vr így szol.
 Hierem: cap: 25. Azert (vgy mond)
 hogy szomat nem hallad, ime én el bo-
 chatoc, es föl veszem, az napkelet szel-
 nec minden lakos nemzetseget, es Na-
 bugodonozort Babylonnac kiralyat
 az én szolgamat ez földre hozom, es
 az ű lakosira. Latode hog az bűn ad-
 okot az hadra, es hogy Isten cheleket-
 tessze az hadat: mely két dolgot niluab-
 ban meg ielenti Senacherib Assiriabeli
 kiraly, Esa: 36. Nem de vgy mond az
 Istens

A Z K E R E S Z T Y E N

Istennec akaratya nekül iuttame ez helyre? Az vr monda nekem: meny föl ez földre, es ronchdel ütet. Mert bizonyara ô ti szegeny Sidoc, ez hadat mely kaputoc elôt vagyon, egyenlô akarat tal midôn el akariatoc bontani, egyes erôuel, chac heia ba farattoc, miuel hog nem én, hanem az tûletec meg vetet Istennec haragia (ki ellen haszontalan rugodoznoc) mindeneket föl fordet, el pusztetuan. Az Istennec haragia hozot ki engemet orszagomnac belsô kiralyi szekemből, holot chendes, es puha nyugodalomba lakozom vala: vgyan azon Istennec haragia, ez erôs hadat, es tabort küldötte ellenetec, melyet lattoc, hogy az ti soc gonossagtokat (mint az pokolbeli Nemesis kinzo ôrdöggel) meg büntesse, es boszuia alya: hog ez mezökön fegy

uert

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 9
uert hordozzac, es hogy ez leg főb va
rafra nepemet bochastam azt akarta, es
parancholta. Mert soha akaratom nem
volt, tanachomban sem talaltatot, hog
az én iauaimat el hagyuan, auagy vn
uan (mert titeket szeretlec) az ti ioua
toknac el vetelere olalkodnam. Nem
vagyoc az, hogy orszagomat szeles
sechem, es szaporecham, holot az én
eleim nag szeles, es beűseges orszagot
hattac én nekem, auagy, hogy mulato
kerteimet teriessem, más nyugodalmat
fől haboretuan, menel inkább az tietes
ket, kiket szeretec: Am vagyod ganac
egyebec más szerencheiere, én miuel
hog mindenekcelaz mi ez életnek bol
doglagat nezi, othon beuelkedem, az
maletul magamat örömet meg tar
toztatom. Mert milehet okosb, es le
gazb dolog, mint midőn valaki az ke

A Z K E R E S Z T Y E N

tes, es kettős hadi fordulásban, idgen
földön vadas, nagy kenchet, es telhe-
tetlen kaszdegfagos marhakat, midőn
hazanal valo birodalmaban, mind a-
zok nekül nem szűkölködik? Azert,
mint hog esztelenleg fegyverrel hazad
kiuul tauul azt kuldolnod, mely hazad
nal melletted vagyon, es munkanekül
birod. Igy igen bolondfag, es halhatat-
lan tudatlansag, né halgani az folső bi-
rodalomnac, az Istennek akaratyat, ki
az idegen földre pusztulásnac okaért,
tegedet ki hív, es vonson.

Hasonlatos chelekedete volt Atis-
lanakis ezekhez, az mint az régi histo-
riac ielengetic, ki az Scitiabeli nepnek
első kegyetlen fejedelmec leuen, oly
verszopo, es az vér ontasra oly haylan-
do, hogy az ifiakat gyermekeket, va-
logatas nekül le vagatna nagy kegyet-
lenül.

VITEZKEDESNEC TŰKÖRÉ. 10
lenűl: Es midőnczer vduaranepé kő-
zűlegy, erkekezne mért chelekedne
ez kegyetlenseget (mord orczauat te-
kentuen) azt monda, emberne c tarta-
se te engemet? igen meg chalától: az
mindenháto Istenne haragia, es osto-
ra vagyocén, azért tauozzal, mert te is
gonolzulárs.

Touabba Saluianus lib: 7. Massili-
anac pispőke, azt írja, hogy az Vanda-
lusoc midőnczer Hispaniat, es Afri-
cat, mint valami zapor fergeteg el fog-
tat volna, es mindeneke pustetananac,
azt felelec, hogy nem űk, chelekedne
az mit lattatnac miuelni, hanem az Isté
eröttetne űket: mely dologbol eszünk
be vehetyűc (vgy mond Saluianus)
mely nehez legyen az mi ígyűnc, es al-
lapatunc, kikne pustasagokra, es ken-
zafzokra, akaratyoc ellen kel az pogá-

A Z KERESZTYEN

nyoknac iarulni, es menni, melyet nem az Vandalusoc kegyetlensegenec, kie Hispaniabol Aphricaban leptenec, hanem az Isten haragianac, es az Aphricabeliec gonossaginac kel tulaydonetannunc. Nem külömb historia imezis, melyet Suidas' hoz elől Títus chaszar felől, Philost: lib: 6. kinec eleiben midőn az Sirusoc, Palestinusoc, es Aegiptombeliec győzedelmes kofzorot, es enekeket vinnenec, az Hierusalemnecc meg vetele, es pusta faga vitan, hatra vete, azt monduan, hogy nem ű, sem vitezsege rontotta el, az neuezetet varast, hanem az meg haragut Istennecc boszu allo parancholatya ű altala. De hatra hagyuan ez kilső historiakat, az sz: irashan eleg helt talalunc, melyec niluan ielentic, hogy Isten az ű parancholatinac meg rontoi ellen, fegyuert szor

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. II
szokor vonyadni, es tamasztani: Am
Hieremias propheta Hier: 47. az em-
emberi vérrel, harmatozo Isten fegy-
ueret hogy lata, meg ieduen, föl kialta:
menni ideig fogs öldökleni Istenec
fegyuerre, meddig nem keszdes nyugod-
ni: tery meg hieledbe, hieuffedgel
meg, es legy chendes: fulele az sz: Le-
lec, mi módon nyugodgyec, ha az vr
parancholt nekie? Ennel mit hozha-
tunc hasonlobbat ez mi dolgunkhoz?
imhol az Philisteusoknak szorongato
ellenzesit fegyuernecec neuezi: holot pe-
nig azt mondgya, hieuffedgyel meg?
niluan ielenti az veszedelemnecec sokat-
lan nagy voltat, vgy hogy az ellenseg-
nece gyakor vagassatul, az emberi vé-
rűl, az fegyuer vgyan meg melegednece:
mely prophetanac beszede tanet min-
ket, hogy az öldöklő nyomorgatasoc

B 3

addig

A Z KERISZTYEN

addig tartnac, valamig az Isten vetke-
inket meg tisztetja, noha bizonyal tud-
gyam hogy neha az egyes emberek
nec siralmas könyörgesi, ez meglepő
zes fegyvert el szokta legyen oltani:
hogya ez igaz legyen, az ki nem restelli
meg talalya, *Exod: 32. Num: 16. Ibidē*
25. 2. Regi: 24. Esa: 63. Ezech: 14.

Ha továbbá Hieremias prophetat
masut meg tekintyűc, Hier: 6. vgyan
hadi trombitat lattatic futtatni amaz
Beniamitaknac, mely dolgot soha nem
mert volna az Istennel teljes ember
chalekedni, ha nem tudna hogya ez ha-
dakozas ű magaban nem tilalmas: Es
rőssedgyetec meg vgy mond Betias
minnac fiai Hierusalemnecc közepin, es
Thecuaba trombitaua zenegyetec, Be-
thacarem ellen zaslott emelyetec, mert
nap keletre gonosz lattator.

Ma

VITEZKEDESNEC TÜKÖRE. 12

Mafut touabba vgyan ezen prophe-
ta cap: 46. intí az Israel fiait, hogy ha-
dakozzanac Aegiptus ellen, kelzeche-
tec (vgy mond) kopiat, es paist, me-
nyetec az hadba, fogiatoc louakot ősz-
ue, es louakon menyetec föl, alyatoc
sílakba, usstechatoc meg dardatokat,
öltözzetec föl panczeiba. Machabae
usnac penig amaz int ő befzedi, vakuac
kifztet ő, es ingerlő indulatokkal. Ma-
chab: 3. öltözzetec föl magatokat, es ha-
talmas fiac legyetec, mert iob nekunc
az hadba meg halnunc, hogy sem nyo-
morusagat az mi népünknek neznunc.

De halyuc sz: Agostont amaz pra-
dikatioiábá, melyet írt az Sacerdos szol-
gairól, Luc: 3. (*Citat hunc locum D.*
Thomas 2. 2. quest: 40. art: 1.) Ha az
kerestyeeni felelem, minden hadakozást
feddene, az Euangeliumban erre tanet.

A Z KERESZTYEN

tatnanc, hogy az fegyvert el hanyuc,
 es az vitezkedestul magunkat meg
 vonyuc: De mást mondna az vitezlo
 nepnec, elegendgyetec meg az tiszte-
 ftekel, senkit meg ne nyomorechatoc
 &c. Az kiknec azért elegnec itilte len-
 ni az ű fizetéseket, az vitezkedő hada-
 kozast azoktul meg né tiltotta. Nem
 monta azt, vessetec el fegyvereteket,
 az hadakozast hadgátoc el, hané senkit
 ne verietec, senkit le ne nyomíatoc, Au-
 gust: contra Faustum lib: 22. cap: 74.
 De miuel hogy tudgya vala, hogy eze-
 ket az hadakozasban chelekednec, nem
 mint ember öldöklőc, hanem törüeny-
 szolgai, nem penig magoc boszu alloi,
 hanem az kősségnec oltalmazoi, azért
 mondgya, senkit meg ne nyomorecha-
 toc &c. Mit fednec tehát az hadba?
 Azte hogy gyakorta meg hálnac, az
 ha-

VITEZKEDESNEC TŰKÖR. 13
halandoc hogy vralkodgyanac bekes
srgben az eleurnec, es előc: Bizohnara
nem, hanem az artalomra valo keuan
sag: boszu allasnac kegyetlenlege: sza
bad legenyeknec hamis foszto toluay
lasi az szegeny nepen: az beketelen el
me: az engedetlensegnec fenevadsga:
vralkodalnac keuanlaga: es ha mi effe
le vagyon még valami, ezec meltan, es
iol fedettetnec az hadba.

Mondhatna valaki, az ingerlő, es
pusteto ellenseg ellen fegyuert fogni,
es föl tamadni nem egyeb, hanem azoc
az eszközőc ellen igyekezni, melyek,
kel lsten bennunc, az bűnnec kelesit, es
fekelit akaria tisztetani, es így sem nem
egyeb, hanem az lsten akaratyannac nil
uan ellen vetese, az ki ellensegere fegy
uert vonfzon, holot arra tanet ű szent
fóllege, hogy az ellen vetesre akade

A Z K E R E S Z T Y E N

kot ne adgyunc, hanem ha valaki iob
 orczadat veri, az masikat fordechad ű-
 tesre, Math: 5. Vgyan ezenre tanet sz:
 Pal Apostolis, Rom: 12. hogy az kie-
 meg fertetnec, magokat ne oltalmaz-
 zac, hanem tetteteskeppen mint ha nem
 tudnac, az raytoc tet bossusagot el hal-
 gassac, az haragnac helyt nem aduan.
 Touabba masis valaki így szólharna:
 Isten, az ellenfeget azért is indítja föl,
 hogy ezkeppen az őveit meg sanyar-
 gassa, nem illic azért valakinec akarat-
 ya ellen törekedni, midőn hitetlenfe-
 günket ostorozza, mert ellene tus-
 kodni nem égob, hanem az atya Isten-
 re hadat támasztani.

Enis ettul azt kerdenem, az mirigy
 halál, izeknec faydalmas dagadasi, inac
 szakadasi, poklossag, kő bantasoc, hi-
 deglelesec, de ezer effele betegsegec, né-
de

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 14
de az Isten büntetése nec ostroma: mely
lyekkel az űnepet tanetya, midőn vala
menire az edes szerenchet, es io idő fo
lyast, tőlőc meg vonzza, hogy iob er
kölchre terien, magát meg iobbetuan:
vgy hogy ha hiuatalyaba eddig az ke
restyen ember eljart, az betegség nec al
kolmatlan nehezsegeuel, mint valami
zablaua, hiuatalyaba meg tarcha: Te
nagy veteke nec tartod az read rohanó
ellenléget hatra verni, midőn az Isten
az hadnac fegyvereuel, mint valami
oruos az ű gyógyeto szerfzamaual szo
kot élni, az nép nec vétke, es hituan er
kölchét meg iobbetuá. It töléd azt kere
dem, ha szabade az betegség ellen va
lami fáuekkel, es egyéb orúóssagokkal
élni, auagy nem? Ha azt vallod (egye
bet sem mondhat senki, hané ha amaz
vak Tyresias leuen, vgyan semie nem

lat)

A Z K E R E S Z T Y E N

lat) Bizonyara szükségis meg enged-
 ned, hogy sereget gyűteni, vitézeket
 föl írnyá, fegyvert készíteni, hadnagó-
 kat választani, kikkel az ellensegnec ere-
 ie meg töresse, szükségesecc legyenec:
 Holot ha az keleuény ellen szabad or-
 uossagot keresni, mért ne engedtessecc
 az ellensegtul bizonyos eszközökkel
 meg szabadulni: valamint azért estele-
 nül nem chelekesz nec azoc, kic nyaua-
 yaikban oruossaggal élnec, es az ár vi-
 zet halmokkal, es rekesekkel tartoztat-
 tyac, auagy az futamodot tüzet vízzel
 oltyac, így bizonyara megtatlanul fed-
 dettetec az, valaki az ellensegnec roha-
 no nyargalasit, es puszteto rablasit, e-
 reie szerent igyekezie meg nyomni:
 mert ezec egymasközöt hasonlo dol-
 goc, vgy hogy nagyob bizonyfagot né-
 szükség keresnűnc: Az mirigy halál,
 chseg,

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 15
éhseg, tűz, víz aradás, és betegsegec, az
Isten igazságának átkorlására való esz-
közök, melyekkel bűneinket feddi, és
rongálja, így az hadi indulatok is, ha-
sonló ostrom az bűn ellen: Az vrnac
penig amaz mondása felől, melyben az
Iob orczat, az ballal példaul elő hozza,
hogy az veresre bekeuel elő adgyuc,
azert szolla sz: Agostonis ekképpen,
Azoc az dolgoc, melyeket chelekettec
(vgy mond) az vy testamentomi sz:
Iamboroc, az példaknac, melyec azon
írasban vanac, értelmekre valoc, noha
parancholatnac lattatnac lenni, és azoc
közöt vannac: mert vrunc Ioan: 18.
midőn arczul veretet volna, nem mon-
da, imhol az más posamis, hanem ha-
gonoszul szollottam, bizonyosagor tegy,
az gonoszrul, ha penig iol, mit vers en-
gem: Holot niluan ielenti, hogy az
más

A Z K E R E S Z T Y E N

más orczanac készetese, az sziüben ke-
 uantatic, mert kész vala az vr, né chae
 más pofaiat, es orczaiat veresre adni,
 az embernek iduösszegeért, hanem es-
 gész testeuelis föl feszettetni: Masuttis
 sz: Agost: contra Faust: lib: 22. ca: 76.
 ez pofanac, es orczanac készetese, nem
 az testbe, hanem sziübe keuanya lenni:
 mert így még sz: Palis nem iol cheleke-
 det volna, holot Lysias tisztartotul
 Act: 23. az Sidoknac inchelkedese ellé-
 segetseget, es fegyueres vitezeket nére-
 vala. Ne velyed azért vgy mond sz:
 Agoston (ad Bonifacium) hog Istene-
 nel kedues ne lehessen, az ki hadi fegy-
 uerrel szolgál: mert sz: David azzal
 szolgált, kirul az vr bizonylagot tet,
 hogy sziue szerent valo szolgálta volt.
 az ű ideieben sokan vitezkettenec: v-
 gyanezec közzül volt amaz Centurio

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 16
ois Math: 8. ki az vrnac azt monda,
vram nem vagyoc melto, hogy hayla
kombaiúy. Elő hozhatnam it az mie
leinket sz: Istuan kiralt, sz: Laslot, Hua
nyadi lanost, Mathias kiralt, es az többi,
kie nagy szentül eluen, fegyuert vi
selienec, loc hadakat üztenec, es dichő
seges dolgokat chelekeduen, öröc em
lekezetet hattac az vranna valoknac, es
magoc keuanfagar: vgyanis sz: Palnac
bizónsaga szerent, nem heiaaba viseli
az biro, az fegyuert.

De rövid szoual ezekből imar ki
teczic, hogy az hadakozas, es feguer
fogas az Isten engedelmebül, es akarat
tyabol szokot lenni, mely az emberek
nec gonossagokkal mint valami abrak
kal neueltetie, es hizlaltatie, mind addig
sem szokot vege leni, még az bűnőc
melian meg nem veretteenec, az kie
ellen

A Z KERESZTYEN

ellen feğuer fogatot, de vtolszor, azis
ki teczie, hogy nem chac kilsõ ellenseg
ellen, nem bûn fegyuert fogni, ha
nem magunc félec ellenis, az Istenec
tistelsegeert, midõn az dolog keuaña.

A Z H A D B A N O H A S O C
nehezsegec, es hituan szokasoc talaltassza
nac, mind az által ű magaba nem gon
nosz az bad, meg sem kel vetni,
mint gonoszt.

I O L lehet im eleg niluan meg ielen
tem, hogy nem gonosz dolog hada
kozni, sõt az Istentul megis engettetet,
midõn melto okokért vetetic fõl, no
ha sokan ellent mondgyanac: En sem
mondhatom, hogy nemikeppen iszo
nyû ne legyen az hadakozas, midõn
az vele valo soc szamtalan feslet erkõl
chõt, es egeeb féle dolgokat, melyekről
maid

VITEZKEDESNEC TŰKÖR. 17
maid szollani akaroc tekintelem, holot
minden nyomorúságnac, gonosságnac,
es inségnec tengere az had: mert vala
houa fordítod szemeidet, mit lacz ég
bet, háne minden Istentelen ségnec bor
delyat? Tekench meg kerlec Homero
usnac, az Görögök felől írt könyveit
mely nagy niluan elődbe állatyac ama
az rettenetes hadat, melyet viselenec
az Görögök, egy puha aszonyember
ért tiz esteideig: nem de az mint szol
Hora: Epist: 2. ad Lollium, az bolond
királyoknac, es nepeknek izzadasit, es
vereteket jelentike? minemű keser
űes, es ellenkez ő elmével űk őztec le
gyen meg Thebasnal Bellerophonnac
gyermeki, es fiait? mind az tér hadban
meni vēr ontatot? Touabba ha az Ro
mai friedelmeknek, polgari indulatis
meg tekinted, melyec Marius, es Scilla,
C Pom

A Z K E R E S Z T Y E N

Pompeius, es Czar közöt tamattas
 nac, nagy vér ontas nekül sohale nem
 chillapottanac: mert meni ezer ember
 életet meg: meni ezerni ezeren bo-
 chattattanac az mas vilagra: minemű
 szabadsaggal dühösköttee soc számta-
 lan artatlan emberec ellen, chac kichin
 dologertis: meni szűzek nec szeplős-
 tesis: meni hazaknac egetesi, vetesek-
 nec nyomdozasi, es szölők nec törve-
 bül valo ki vagdalasis: meg né tarto-
 tattanac magokat az Eghazi toluaylastul,
 es pusztetastul, az veneket kenzottac,
 ifiakat, leanyzokat, gyermekeket egye-
 tembe le vagtanac, szűzeket erőszak-
 kal nyomorgatuan heruastattanac, lste
 ni tiszteletet fertesztettenec, törvényeket
 meg nyomdoztanac, de vgyan számkis-
 utesbe űztenec: Róuid szoual, az lste
 ni, es vilagi minden rend tartast őszue-
 eles

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRRE. IS
elegyettenec. De mondana valaki,
ezec az sötétségnek temerdeksegeben
forgolottanac, az pokolbeli ördögnek
közeli való taneruan, midőn az ég igaz
Istent nem ismerne, és azért főttele te
uelygesre, és esztelensegre el oltottan
nac, vgy hogy ne legyen chuda, ha az ű
taboroc temerdec, és nyakas hituanfas
gos erkölchel, mint valami beűleges
forro kut fő, beuelkedet legyen. Ime
zis könyeberi dolgokat, mivel hogy
nyughatatlan, és magoc közöt ellenke
dő Isteneknek aldoztanac mindennap
Marsnac, Saturnusnac, Iupiternec, Her
culesnac, Mineruanac izo galuan, ma
gokban el hitte, hogy tisztan eleget che
lekettene, azoknac tisteletekre, azt el
vegezuen, és így azoknac ellenkező va
takat követuen, űnőn késő. haboro
goc voltanac, és hadakozoc. De mit

A Z KERESZTYEN

szolyunc ez mi hadunkrol, es tabo-
 rinkrol, midon imar az Euangelioni
 vilagossag fol tamadot, honnan vagon
 enni szamtalan hadakozas, es bontako-
 zas az taborokban, enni faytalan sag, az
 parast rend kozot, es uket illendö go-
 nozsagoknak melleges fötetsege: me-
 yec nekül bizonyara szükség volna az
 tabornac talaltatni: De mind ezekert
 Isten ellen leszene tahat az tabor kesze-
 tes, es fegyuer fogas: főkeppen hogy
 minden vialatos, iszonyü, Istentelen
 bünöknek vad fene allati, mint valami
 istallokban az taborban hizlaltatnac,
 vgy annera, hog szamban azoknac soc
 voltat meg ne irhassuc: De hadakozta-
 nac legyen az Romabeliec, es Görögöc,
 Thebanusoc, es Laczdemonusoc, The-
 ba varasat rontottac legyen el, Saguna-
 tumat fordítottac föl, Carthago, Tro-
 iauat

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 19
iaual eges miat pusztult legyenec el: mi
nemű chuda lehet ez: semí, mert űk
fegueres listeneket tiszteltenec, Iupitert,
Marsot, Herculest, Mineruat, oly liste
neket, kie űn kőszitőc gyakorta meg
bekerhetetlen haragot viseltenecc: mely
okbol mindenkichin indulatint ert, mi,
kie kerestyenec vagyunc, fegyvert kie
altunke magunc ellen: kiknec elő iara
ioc nem az fegueres pallas, nem Mars,
adamas kőntőstuel föl erősttetet,
nem Hercules kemeny boryaual rette
netes, Horat: lib: 1. carm: Ode: 6. ha
nem az bekeleg szerzesnec indetoia, es
szeretetnec mestere az Christus, ki min
denűt arra tanet, hogy egymast szeres
sűc, boszunkat el halgassuc, es föl indie
hatatlan elműt viselyűnc: kie gyakorta
az őueinec semit inkab nem aianl, mint
az egyessleget, es bekeleget, Ioan: 15.

A Z K E R E S Z T Y E N

es 16. Szent Pális sokszor mi bebesze-
 günknek nevezzi, Eph: 1. De igen ten-
 az taborban affele gaz népet, leg hasulb
 hattanac, es helyhezittetnec, az főzők-
 hőz, adokhoz, es kalmarokhoz, mint
 valami arnyekhelre be rekesztett nect,
 most pedig minden affele gonosz esz-
 kőzőc (vgyan illyen az világ) az ta-
 bornac középitis elfoglalya: Ezekre
 mit felelűnc? effele ellenző nyilatkat
 mint verűnc hatra? igen könnyen va-
 laszt adhatunc, mert ha valami dolog
 az mi ű magaba io, de gonoszul élne-
 véle, mely fogyatkozás az embereknek
 hituan erkölchők ből ramad ha mind-
 gyarast gonosznac itiltetnec lenni, így
 az vilagon sem ió nem volna, sőt az
 embernek minden meg maradásara va-
 lo eszkőzőc sem iue lennenec, tudni il-
 lic, az tűz, víz, bor, es számtalan effele
allac

allatoc, de seminemű chelekedetnec ez földön hele nem leñe, hazassagnac, szűzeleg fogadálnac, de az szűk seges lsteni aldozatnac, miuel hogy ezekben az gonosz természetűec gonoszul cñac, es az heuolkodo puhac mindé felelem nekűl chelekesznec. Melyekből ki tesszic, hogy amaz Licurgus igen elztes lenűl chelekedet ki egy embert nyelues uel, es feieuel tandorgot, es rebegőt, de elztielen modra labait oldalul hañot, az bor italtul meg reszegűtet, midőn latot volna, Sparta varas kőrnűl valol szep szőlőket, tőből mind ki vagata.

De okosban chelekedec Athenasban amaz törűen szabo Solon, ki aze vegeze, hog az reszegeleket meg bűntessc, es az szőlő veszőt az emberek nec taplalasara föl neuelyec, es oltalmazzac. Arañ szaiu sz: lanosnac mona

A Z KERESZTYEN

dasatis ide hozom Hom: 29. in Genesi:
 Talam ez helen kérdhetne valaki (vgy
 mond) mi okert teremptetet ez szölo
 vesző, melyből, ez vilagra eni gonosz
 tamadot? nem melto effele kérdésed
 (vgy mond) emberi által, mert az szö
 lö tő nem gonosz, hanem az ki vele go
 noszul el, az szidalmaztatit, mert nem
 az borért, hanem az gonosz akaratert
 leszne az Istentelen gonosz chelekede
 tec. Egy Satyro neuő, midőn latta vol
 na az tűzet, es dichegne, más monda,
 őleld, es chokold meg, nem cheleke
 szem azt felele, mert nem arra valo. O
 uidius eleget meg ielenti ez dolognac,
 rōuid beszédrel, minden rendit. Nil
 prodest quod non ledere possit idem: secun
 do tristium: Semi dolog nem hasznal,
 mely ne arthasson. Igne quid vtilius? si
 quis tamen vrere tecta.

VITEZKEDÉSNEC TÜKÖRE. 21

Apparat, audaces, instruit igne manus.

*Eripit interdum, modo dat medicina sa
lutem*

*Quæq; iuuat monstrat, quæq; sit herba
nocens.*

Et latro, & cautus precingitur ense viator

Ille sed insidias, hic sibi portat opem.

Mi lehet hasznosb az tűznél: de ha va
laki hazat akar vele égetni, bizonyára
vakmerű pusztító az:

Nemely orvosság embernek életet meg
tartya, vgyan azon mást meg öl: ne
mely fű hasznos oly helyen, vgyan azon
máskor ártalmas. Az fegyver is öve
zi magára az tolvajt, és az okos vőn
járó is, de egyik máskor karát, egyik
maga oltalmára. Mely poeta miltu
lenti az gonosz hituan embernek
termeszeteit, hogy az is ölt
gonoszul élne, keveset

A Z K E R E S Z T Y E N

Valamint azért egyéb dolgoc, azon-
keppen az hadis, izomszed, de vgyan
sytan gonosz gyakorlással meg rutet-
tatic, es vesztetic, főkeppen ha imez
dolgoc sz: Agoston mondas bul ot ta-
laltatnac, August: contra Fausti: az ar-
talra valo keuansag, boszu allasnac ke-
gyetlensége, bekelhetetlen elme, biro-
dalomra valo vagyodas, es ha mi effe-
le dolog talaltatic: ezec az hadban min-
den fűdésre, es tiszteletlenfegre folő-
te melto.

A Z H A D E L Ő T S Z Ű K
seg tanachot kerdeni, az okos serfiako-
iúl, es főkeppen az venekiúl.

M I V E L hogy az ember nec semis-
nemű igyekezeti több karral, es ve-
szedelemel környűl nem vetetet mint
az

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRE. 12

az had, bizonyára fölöttébb szükség minden módon azon vigyazni azoknac, akik tisztet viselnek, és birodalomban vannak, hogy vakmerűkeppen, és tanach nélkül, fegyvert ne fogganak, fűlet se haychanac az szüntelen vgy dolgot talaloinac, kik soha sem hadakoztat, sem mit sem kesertettenec, hanem az mint hiszem, az szegény kősségnek vtolso nyomorúságabol, és fosztasabol beűseges aratast, és hasznot szoktat venni, hanem minden dolgot io tanachala ves-senec. Es azért melio, hogy az okos bölch ember, először mindent meg kesserchen, azonis legyen minden ű igyekezete, hog had nélkül vegezze dolgot: Nem ok nélkül paranchola az Istenis, az Israel nepenec, hogy ha valamikor (vgy mond) valamely varast fegyverrel meg akars venni, először bekeleget

A Z K E R I S Z T Y E N

izeny nekie, az az, kéried szép szoual.
 Nemis gonolj amaz Aeneast köuermi-
 ec, ki először gondolkodic vala az had-
 nac változó, és alhatatlan állapotyarol,
 minec előtte fegyvert fogna Virg: lib:
 10. Aeneid: *Hic magnus sedet Aeneas,*
secumq; volutat, Euentus varios belli: Az
 nagy Aeneas le üle (vgy mond) és
 gondolkodic vala, az hadnac változó
 állapotyarol. Mely dolgot ha az elő-
 iaroc chelekednec, keptelenül sem ma-
 gokat, sem az vtaña valokat is tanach-
 nekül nem vesztic: azoc vitan sem ban-
 kodnac az dolgokon, melyeknec ű ke-
 szdeti nagy io, és dichóseges volt, me-
 lyet az vitan vagy tudatlanságokkal, az
 vagy az szerenchenec alhatatlanságual
 el vesztettenec, auagy meg nyomorret-
 tottanac: így sem szollanac gyakorta
 Horatiussal lib: 2. Satyr: vlt: *heu for-
 tuna*

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 23

*tuna quis est crudelior in nos, Te Deus? ut
semper gaudes illudere rebus humanis &c.*

Ó szerenche mért vagy ilyen kegyetlen ellentűnc, sőt vgyan gyönyörködől, ha az embernek dolgai megchufolhatod.

Es azért fölörte igen hasznos volna, egynéhany erős férfiakat választani, tudományal, gyakorlásból okosokat, idővel vgneket, es kegyes elméiőket: továbbá igazsággal, okossággal egyebeket föllül halladókat, kiknek rendelkezéskbül, minden ellenkező dolgocchelekettemenec, es veghez meőmenec. Szükség azért, hogy az io fejedelmec tőkelletes férfiakat, vgyan nagy aiasdekak, es fizetéssel melze földrűlis magokhoz haychac, es az ország dolgainaevegezésiben ielen tarchanac, es az mi dolgoc hertelen keűségeűen törtenne-
nec,

A Z K E R E S Z T Y E N

nec, azokat meg hanyac, vesséc, es iol
 vegeztec, es az mit iol vegeztec (az i
 dőnec ű keuanfaga szerent) rendelyec
 es chelekedgyec, es mind azokat vala
 melyec az kősség nec ionara neznec, fi
 gyelmetessen neuelyec, es oltalmaztec:
 mert mi lehet dichősegesb, es hasznosb
 dolog mind kın, es hazunknal, az igaz,
 iambor, es aiandekra nénező tanach
 nal? nem chuda azert, ha szamitalan, es
 halhatatlan karokat latunc, mind az
 tisztsiifel őkben, de chac az varasokba
 nis, valahol iambor ferfiac által dolgoc
 nem taplaltatic, es tartatic, mint valami
 epület, szép vastag kő szaloc által.
 Mely dolgot iol vet vala eszeben am
 az bölch Salamon Prouer: 12. Minden
 ű előtte, es vtanna valoknal okosb kie
 raly, valahol (vgy mond) io vezer
 ninchen, el kel annac az nép nec veszni:
de

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 24
de ott vagyon az szabadulas, a hol van
nac az io tanachoc. Is meg Eccl: 9. lob
az bölcheseg, az hadifegyuerrel. A
zert az okos embereket, es io tanachal
meg esmert ferfiakat, nagyra szükseg
hogy böchülyec az feiedelmec, mely
dolgot Darius Persanac kiralya maga
peldaiaban szépen meg mutatta, ki mi
dön egy Zopyrus neuö tanachanac,
okosságat, hiüseget, es ű hozza valo
szerelmet, az Babylonnac meg veteles
be, niluan esmerte volna, gyakorta ig
szollot felöle, inkább keuanom hog Zö
pyrusnac sem veszedelme, es bantasa
nem törtent az hadba, hogy sem mint
husz Babylont talaltac volna a kiüül,
melyet ű meg vet vala: azis cholek ide,
hogy fölötte meg aiandekozna űtet, es
stendönkent Persabol (az mint iria He
rodotus lib 3. neki engeduen Babylona
nac feiedelemseget még élne. De

A Z K E R E S Z T Y E N

De nem ok nekül szol Horatius lib: 3. Ode 4. *Vis consilij expers mole-
ruit sua: vim temperatam, Dij quoq; pro-
uehunt:* Az tanach, es okosság nekül
valo erő (vgy mond) minden nagy
voltage le omlic: az mertekletes erőt,
Istenis elő viszi. Igen szép példát hoz-
nac vgyan ezen Darius felől, az histó-
ricusoc, midőn ekkor, egy valaki, po-
mogranatot hozot volna eleibe, es el-
vette volna Darius, monda, bizonyára
szép alma: vay ha Dariusnac az ű vde-
uaraba anni Zopyrussa volna, mind ez
almanac el reytet magua: mely beszede-
del azt akara jelenteni, hogy az kiraly-
oknac nagyobb kaszdaglágoc, fenyesse-
gec, es hasznosb tárházoc nem lehet,
mint az hiű, es okos tanachoc. Plutar-
in Apotech: Eras: in Adagi: Iustia-
nus lib: 1. in annotatio: Innen törtent

azt

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 25

azt velem, hogy amaz Pericles annera
 keuanca baratsagat Anaxagorasnac,
 Dion Platonac, es az Olasz orszag fő
 emberi Pythagorasnac. Amaz Cato
 rol azt iriac, hogy taborat, es nepet el
 haüuan Anthenodorushoz euezet ha
 ion, tanachot keruen tüle. Scipio penig
 midön köuetlegre valasztatot volna
 az Romai tanachtul, semit nem alet va
 la hasznosbat, mind maganac, es az
 kösségnek, hanem hogy Panætiust hi
 uatnac melyeie, ki az Philosophiaban
 értelmes fő ember vala. Amaz hatalo
 mas Cyrus kiral penig, mint böchülte
 legyen Cræfust, es mely nagyra tartot
 ta, mi szükseg azt előis hoznom? nem
 de midön az Massagetac ellen hadat vi
 selne, es az fő nep közöt el volna ves
 gezue, hogy az Araxe folyo vizen al
 tal ne költöznenec, egyedül chac Cræ
 susnac

D

A Z K E R E S Z T Y E N

fusnac fogada szouat, ki ellent ért vala
 az több tanachoknac: miuel hogy igen
 gyors elmeiü vala, es ha az Persabeliecc
 ellen feüert nem fogot volna, boldog
 sagos let volna: de midön másnac ioua
 ira igyekezic, es asset, tulaydon orszá
 gat ei veszte, azertis gondolom főkep
 pen, hogy minden ördögi isteneket e
 lőször nagy aiandekokkal meg talalt
 vala, értekezuen tulóc, es az öröc is
 stennec hatalmarul, es tiszteletirül tisz
 sztan el feletkezet vala, es azt az tiszte
 letet, el vetet baluanoknac aduan, igen
 meg veretec az önségtül, es eleuenen
 rabba essec, es el kichinyen alla hog
 életetis orszagaual el nem veszte: Ezt
 azert Cyrus nagy tistességben tartot,
 miuel hogy nagy éles, es okos itiletü
 ember vala, es azert keduelle ütöt. De
 egyedül amaz Archimedes, okos, es
 hab

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRRE. 26

halhatatlan es elmeiű ember, minden
ű idejebeli Geometraknac elő iaroia,
(az föld kereksege mertekere valo ta
domanhoz ertőnec hiűhatiuc) mit nem
chelekedec, midőn Syracuse varas-
nac tőrefet, es föld fordulását egyedűl ki
lencz estendeig, az ellenseg ellen meg
tartoztata: mert ű oly mesterseges ha-
di szerfszamor tud vala gondolni, oly
sanczoknac ritka, es szokatlan vastags-
sagit elmeieuel talalni, hogy sem Apia-
us földi haddal, sem penig Marcellus
az vizi erőuel, az varast ostromlani ne-
mernec, es az mint szol Polybius histo-
ricus, oly nagy pelda ez (vgy mond)
hogy valamikor egy okos ferű, es az
szerenche őszue akadnac, es egésűlnec,
chudalatos, es nagy dolgokat szokta
legén minden sokasag nekű cheleked-
ni, *Plutarch: in vita Marcelli, Polybiu*

A Z K E R E S Z T Y E N

lib: 8. Liuius lib: 5. belli Punici 2di. Es azert noha ez neuezet fő capitanoc, es feiedelmec mind vizen, es földön nag hadat, es sereget viselnene, mind az azzal, az varast meg nem vehetec: vgy hogha valami keppen az szerenche ez egy Archimedes polgart az Romabeli ec ellen, el vesztette volna, remenleget lehetet volna, az varas meg veteles hez. De amaz, az varas nepe között ielen forgoduan, midőn valami haboru sag, es zendules történi vala, mint valami szerenches fenyes chillag, fenyeskeduen köszöc, az varashoz, ingyen sem mér vala járulni, az ellenseg.

Az varasnac penig polgari latuan az ellensegne sokasagat, es ereiet, vgy annera meg felemlentec vala, hog meg testi terdec sem birna űket: Ezt értuen Archimedes, hozzaioc futamec, es mester

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 27
stersegenec egy, auagy két ielenseget
az ellenseg ellen meg mutatuan, nagy
remenfegre föl raza, es emele őket,
melyből az törtenece, hogy az elleneg
inkab meg remülne, hogy sem az var
rasban valo nepec: mely Archimedes
nagy böchületet erdemle, nem chac az
varasiaktul, de az Carthagobeliektul.
lis, kie szomszed tarsoc valanac, miuel
hogy (az mint szol Plutarchus) egy
munkaual, mind az ellenseget meg ielz-
te, es remete, az őueit penig meg szaba-
deta: kit annera chudala az ellenlegnec
seiedelme Marcellus, hog fölörte bāna
meg őleteset. Augustus Chasar penig
amaz Horatius Flaccust taboraban hi-
uatta, miuel hogy tudos ember volna,
es elmeienec igyenes voltaual neuezes-
tes, nem az vegre vgyan, hogy ot fegy-
uert forgatna, hanem hog az ifiu Cha-
D 3 szar.

A Z KERESZTYEN

szarnac okos tanacha lenne, az mint ű maga iruan Florushoz niluan meg ielenti. Amaz tudos Ennius, Scipio Africanustul, mint hű tarfa soha el nem tauozot, az mint Claudianus ez irással ielenti. *Harebat doctus lateri, castrisq̃ solebat omnibus, in medias Ennius ire tubas:* Amaz tudos Ennius (ṽg mond) mel lőle el nem tauozic, hanem az tabor nac középin, minden trombita szora ielen vala.

Touabba az egész vilagnac meg holdoltato, es hayto nagy Alexander, az ű nepenec hadnagyat Parmeniont fölőtte tistelte, kinec szolgaltatyaual ga korta fő dolgokat vegezet, ṽgy hogy egy fő ember Q. Curtius azt merie mondani, hogy Parmenion az kiraly nekűl nagy szerencheffen sokat vegezet, ű nala nekűl az kiraly semi fő dolgot

got

VITEZKEDESNEC TŰKÖR. 28

got nem chelekedet, miuel hogy erős
volt tanach adassaban, kezeuel vastag
az feiedelmeknel oly kedues, hog meg
az ala valo hadakozo nepis keduelle-
ne. Ezen Alexander soc fő embereket
viselt véle taboraban, Poetakat, es Phi-
losophusokat, az többi közőt amaz
Olintheus Calisthenest, Aristotelesnec
ifju tanetuanat, kit megis ölete, midőn
az Indiabeliekre taborat indetana: tör-
uenyel, auagy haragbul let legyen ha-
lala, nem tudgyuc, azt iriac vgyan O-
lintheus felől, hog tekenet nekül szola-
lot, es midőn az feiedelem tanachaban
sentenciat kellett mondani, sem az feie-
delemnec, auagy egyéb fő embereknee
keduec szerezet teczeset meg nem ho-
malosetotta, hanem niluan szollot. To-
uabba az feiedelem hara meget valo hi-
zelkedők nec nag ellensege volt, es mi

A Z KERESZTYEN

uan valo meg feddöie, mely ű termes-
 szete, sokakat, de ű magatis Alexan-
 dert meg banta, es föld indita. De ve-
 gyűc peldat az sz: irasbulis, beket ha-
 uan ezvilagi mulando historiaknac, ki-
 chac természet szerét chelekedet dolgo-
 kat viselnec magokkal, es noha száttalan
 peldakat hozhatnec, ha ez irasnac ű ren-
 di szenuedne, de most ezec elegec le-
 nec. Hanem első tekénchűc meg Iose-
 phet, lakob patriarcha fiat, ki midőn az
 iatya fia inac istentelëvegezesektől meg-
 nehezettetet volna, először az Ismaeli-
 taknac, az vitan Putipharnac, Aegip-
 tombeli fő ember nec el adatec, mely
 Putipharnac kaczer, es vakmerű orca-
 talan felesége, midőn az szemermes ti-
 sztasagos iñat, fertelmes akaratyara a-
 karna vonni, es heiba faradot volna,
 affele meg chufoltatot indulat, es szer-
 retet,

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 29

retet, de az meg pirult szemtelenleg, ha-
ragra, es boszu allasra induluan, ferics-
nel, kit igé fűlön hordoz vala az aszon,
be vadoluan, es hamis tanukcal meg
gyözüen, sötet tömlőczre vettete: De
könyöröluen ez artatlanlagon az Isté,
minden dolgoknak igaz bíróia, oly a-
iandekcal latogata meg útét, hogy iű-
uendő dolgokat tudhata, es ig az bűn-
tetest tistefleggel meg kőnébete: mert
midőn iűuendőt értene, es almokat
tudna magyarázni, nemely rab tarsai-
nac, be rekesztetet, es el titkolt almo-
kat ki nyilatkoztatata, mely dologbul az
történéc, hogy ez fő ferfiunac szép di-
chőseges aiandeka el nem reytethetne:
hanem Pharaonac hog hirre esséc dol-
ga, palotaiban hiuattatec, az rab hay-
tul meg szabaduluan, szokas szerent
fő nyiretec, es az tömlőczsagatul meg

A Z KERESZTYEN

mostattauan, es kendőuel illatozast vé
uen, az feiedelem eleibe lepec: Holot
midőn nag' okossan az feiedelem alma-
nac nehez akadékit ki nyilatkoztatta
volna, io tanachal értetuen űtet, nagy
dicheretet véue, es fő tanachi közze
valasztatec. Nemis chuda len az, mert
AEgiptus minden tudományoknac
anya, mindenkor az io elmeiű, okos, is-
tiletel draga ferfiakat meg böchűlte,
es tisztelte.

Moysef felől mi szűkseg sokat ír-
nunc, kinec még polabeli gyermekse-
geis nagy emberseges neuekedest ielen-
get vala, kinec szép eleuen ifjusaga, es
az Istentul ketsegnekűl aiandekozot
tekentetes személye, akar kitis maga-
hoz vóna, es szépsége szerelemre chus-
dara is indita, vgy annera, hogy letro
az Madianitaknac papia, tulaydon le-
aiaac

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 30
aſat (noha űtet az elõt ſoha nem latta
volna) hazatarſul adna: Ez Moyſes
azert az mint mondam, midön élyes
elmeiű, es okos ember volna, es az mit
közöſleg tartyac vala, hogy az Iſteñel
baratſagofſtan nyaiaskodnac, az mint
igazis vala: Hat ſzaz ezer embernek
töruent monda, miuel hogy az Iſrael
nepe az ű tanachanac, es itiletinec an-
nit tulaydonet vala, hog vala mit mon-
dana, mint az Iſtennek akaratyat, vgy
fogadnac.

Daniel penig az ű bölcheſegeere
Babylonnac harom ſeiedelmiuel, Nabu-
godonozornal, Dariuſnal, es Baltha-
zarnal, fölötte kedues volt. De mellet
hogy Iſainac ſiatis elõ hozam e belet
Dauidot, ki az orſzaglaſban valo che-
lekedetiuel, niluan meg ſeiente okos böl-
cheſeget, es hog ſõ tanachot tudna ad-

A Z KERESZTYEN

ni, valahanszer az szükseg keuanna, az
zonnis fölötté igyekezet, hog mind ki
uúl az haduifelesben, mind penig othon
bölchnec, es okosnac talaltatnec, mert
valahol okos embereket talalt vduaraz
ban be fogatta: halgatoc amaz Nathan
prophetarol, Sadoch paprol, Abizais
rol, Chusairol, öröc emlekezetre valo
ferfiakrol, hanem ám niluan meg ielen
tetic r. Paral: 12. lüuenec (vgy mond)
az kiralhöz, Isacharnac nemzetsegebül
tudos ferfiac, kic minden idöket esmer
nec vala, mindeneket parancholni, va
lamit kellene chelekedni, az Israel nepe
nec, két szaz fő emberec: mely dolog
bül akarkies eszebe veheti, az egyeb
nemzetsegec, mení, es minemü okos
ferfiakar adhattanac, főkeppen az Lea
ui nemzetsege, mely főkeppen az Isteni
dolgokra vala valasztot, az feiedelem,
es kiral melle,

Miucl

VITEZKEDESNEC TŰKÖRRE. 31

Mivel hogy azért Ciceronac mon-
dása szerent, gyakorta nagy, es dichő-
seges birodalmac meg romlottanac, az
ifiaknac vezérlesekbul, es az vénektul
meg tartattanac: es Plutarchusnac irasa-
bol, az ifiaknac az mit parancholnac azt
szükség legyen meg chelekedniec, es
melto hogy az vénec parancholyanac;
bizonyara igen hasznos oly férfiakat
valasztani fő dolgoknac chelekedetire,
es gondviselésere, kiknec az ű ven ha-
ioc, es szakalloc, de orezaioknac tőpő-
rődöt bőre, bizonylagot tehessenec,
meltosagos tulóc gyakorlot dolgok-
nac vegezessenec, mert külömben félő,
hogy az vénec által meg tartatot kőf-
seg, es birodalom, az lakosoknac tőkel-
letes erkölche, bár vgyan fő állapotban
talaltassékis, hogy el ne romolyon, es
hulyon: mely dolgot niluá ielent Esa. 3.

El

A Z K E R E S Z T Y E N

El veszti (vgy mond) az vr Hierusa-
 lemből az birot, prophetat, es az vén
 embert, az feiedelmet, ki alat őtuenen
 valanac, es gyermek feiedelmet ad ne-
 kiec, az puha aszony természetű ember
 fog raytoc vralkodni, es az kősség meg
 romol, az ferfiu, ferfi ellen, az attyafi,
 attyafi ellen fog tamadni, az gyermek,
 az vén ellen, nemtelen az nemes ellen.
 Mely dolgokbol, kinem latya, mine-
 mő nyomorufagoc veszic környűl azt
 az nepet, kinec conduiselőűl ifiufag a-
 datic. Ezt chac egy peldauul meg muta-
 tom, midőn Salomon 3. Reg: 12. meg
 holt volna, es Roboam az ű fia valasz-
 tatot volna helebe, az nep közöt mind
 gyarast zurzauar tamada: Egyenlőkep-
 pen az vy feiedelemhez mennenec, ke-
 uanfagoc penig közönsegeffen az va-
 la, hogy az kiraly ízeledben, es chene-
 dess

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 32
desben chelekednec vélec, hogy sem
Salomon az ű atya: Rőuid szoual az
valaszta harmadnapra hallaszta: tanas
chi atyanac, arra intec az kiralt, hogy
előben szeleden tartana űket, nemis vol
na io hertelen nehezeteni, miuel hogy
kemeny nyaku nép, es hamar fő nekül
keuanyon leñi, feiedelmet meg vetuen.
Ez tanachokat, midőn magatul el bo
chatta volna, ifiakat gyűte őszue, kic
egyűt neukettec vala föl vele, egy
dőffec, semi dologban kic magokat né
gyakorlottac vala, tudatlanokat, vaks
merőket, es vadakat, kiktől midőn
sententiat kerdet volna, minden gon
dolkodas nekül, az előbbeni véneknek
tanacha ellen, mindenben külömbet
mondanac: De mi törtene, hogy ezec
igy leszne vala, az tizenket nemzetseg
környül allya vala az feiedelem palo
taiat,

A Z K E R E S Z T Y E N

taiat, es midőn szomorú, es remeletté
 valasztot vertec volna, igen föl indul-
 uan, vgyan bizoñal kezdenec űn kősz
 tőc föl zendulni, gonosz szokcal föl ki-
 altuan: azontul azért tize az nemzetseg
 nec túle el szakada, es az vy királnac pá-
 rancholatyat nem akarac venni, hanem
 Hieroboant, ki erőš ferfiu vala valaszt-
 tac feiedelemül: az két nemzetseg ma-
 rada chac, az ifiu királnal. Ezen dol-
 got erőšseti Cicero de senectute: El ve-
 iztetec vgy teczie az kőz népnek sza-
 badsagat, mért? mert vy chachogoc
 tamadanac, bolond ifiac, es azért semí
 dologban magokat nem gyakorluan,
 tudatlanoc voltanac, vgy hogó Home-
 rus odissz vlt: nem heiba irta legyen,
*Senes, Cani licet, bello vtilis sunt, & ne-
 cessarij,* az ven emberec noha őszec (vgy
 mond) de halznoloc, es szükségeselec,
 az

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 33

az hadban. Az Thebanumbeli birodalmatis magokra vettec vala, Etheocles, es Polynices attyafiak, mind ketten ifiak, semi tudományoc, okoslagoc, es emberseges magoc viselese nem leuen, hanem kaszdagfaggal, vakmerőséggel, nyughatatlanfaggal, tisztatalanfaggal, es az birodalomnac telhetetlen keuanfagauaal vitettetnec, es hordoztatnac vala. Azt vegeztec vala, hogy estendőnkent eg más vitan birnac az fejedelemséget, tezc mind az kettőnec. Az első estendő Etheoclesnec esset, vö mint öregb atyafinac: Estendő elmuluan, keuanya Polynices az birodalmat, az vegezes szzerent, amaz nem adgya, hanem meg tagadgya tüle: mi történic az két ifiu között, fegyvert fognac egymás ellen, meg ütköznek, egic az masikat keresi, es kergeti, az fegyve

E

res

A Z K E R E S Z T Y E N

res nep kőzör, egymáshoz akaduan,
 annera viuanac, hogymind ketten meg
 haluan, el vesznenec.

De ezeket nem az vegre mondam;
 es hozam elő, hogy az ifiúságot az tiszt
 uilelestül mindenestül meg fognam, es
 ki rekesztenem, hanem chac azokrol
 emlekezem, az kie tunyac, es puhac se
 mire kellő veszteg heuerőc, magoc mu
 togato chelchapoc, kie az ifiúság miat
 nem okossac, akar mint mutogassac
 magokat, mert mindent kétéssen, es se
 lelemel chelekesznec, mégis inkább a
 karnac az hizekedőktől varni, es bo
 londságot hallani, hogy sem az tudos
 ven emberek nec igaz tanachan meg
 nyugodni. Mint iara Xerxes, hogy
 Artabanonnac igaz tanachat nem foga
 da, midőn hadat tamasztana az Görő
 gőc ellen, intuen hogy beket hadna ne
 kiec;

VITEZKEDES NEC TŰK ÖRE. 34
kiec, bizonyara anni szamtalan szép se-
regeket nem vesztet volna.

De nem szolhatnanke visszontac es
leget az ifiu Mathias kiralrol, amaz ele-
uen Layos kiralrol, es sokakrol egyes-
bekről az mi kiralyunkrol, kie okossac
erössec, szerenchessec, lsten felöc, em-
bersegessec, es beűseges adakozoc vol-
tanac meg kisded korokban, es alkola-
matossoc talaltattanac az feiedelemse-
gre meg ifiantan. Mathias 17. esten-
dös koraban valasztatot kiralsagra,
Bomfi: Dec: 3. lib: 9. fol: 533. De semit
dolgaban hatra nem hagyot.

Am niluan vagyon Albert kiral fi-
arul holta vta az ki születec, Sigmond
kiral leañatul Erschettul Laslorul, hog
midön egy Giscra György neuű cheh,
fő ember még gyermek koraban Las-
lohoz iūt volna, vgy mint ki hat esten-
E 2 dös

A Z K E R E S Z T Y E N

dős volna: így szolla. Latlac imar eczer
 en keuanatos feiedelmem, ki még enge
 met, es hiűségemet nem elmerted hoz
 zad: vay ha tudnad meni veszedelme
 ket szenuettem éretted, meni munkat
 viseltem, ellensegidül, meni sebeket
 vettem, ha elmerned, es vitezednec
 hozzad valo szerelmet, ha szemlelhet
 ned: Imhol az seb helec: semí veszedel
 lem túled el nem vonszon, hanem chac
 az halál választ el túled, mint atyadtu
 lis. Te pedig én vram, az mit szolloc,
 nem érted, mert kisdéd gyermek vagy:
 chac mosfolgas, es figyelmetessen hal
 gacz. Régi vitezednec enni munkában
 ki vgyan meg aggot, minemű aiande
 kot fogacz: minemű fizetést igers: Laf
 lo még hat estendő s nem leuen, hog az
 ű vitezet aiandec nekül el ne bochara
 na, ket fele tekintuen, es eg lanos neuű
 szola

VITEZKÉDESNEC TŰKÖRE. 35

szolgat, ki az tár hazból penzt hord
vala latuan, ersenyet nagy hertelen ra-
gada, es hat penzt, kit benne talala, min-
deneknec chudaiara neki ada. Mely
chelekedete az gyermeknec fölötte io-
ra iiltetec, hogy beű kező, es hiueinec
hala ado fogna lenni. Giscra nagy örő
mel az penzt el veuen, aranyas, es gyön-
győs edénben foglaltata, es nákan hor-
doza, az feiedelem hala adasanac örök-
ke valo emlekezetire: Bomf: fol: 456.
De Lengel Laslo azon időbe, mely di-
chősegeitlen életet ki ada az hadban i-
usagaban az orszagert. Bomf: Dec: 3.
lib: 6. fol: 489. niluan meg, iria. Azert
nem meg vethető az ifi usagis az ű ren-
diben, de miuel hogy nem erőuel, sem
gyorsasaggal, auagy testnec eleuen-
geuel vegeztenec nagy fő dolgot, ha-
nem tanachal, es mertosaggal, az mint

A Z KERESZTYEN

szol Cicero, mely dolgokkal nem hog
fogyatkoznec az vénleg, hanem inkább
neuekedic, bizonyara igen szüksegelec
az ven okos emberek: nem hejabanis
szol Homerus ekkeppen, *Confedere du*
ces, senio spectabilis ordo, Nestoris ad na
ues: Le ületnec (vgy mond) az had vi
felö fő emberc, Nestornac haioi mel
let: Ez az Nestor Athenasban fő feie
delem vala, ven tanachal, es okossaggal
rakua, az mint sokszor emlekezie felö
le Homerus: es azert az Görögöknek
feiedelmi, midön valami kesleges do
log tamad vala kösztöc, az ű haioiához
gyűlnec vala tanachkozni, es tanachot
kérdeni: Amaz mondhatatlan fő gyű
lekezetbe, mely az Areopagitaknal
volt, Solon űl vala: Az Romai tanach
ba Marcus Cato, kie mind ketten vén
emberc valanac. Salomon kiralnal pe

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 36

nig igen szép vénseggel ekes tanachi
 voltanac, mely dologbul az mint gon-
 dolom az törtent, hogy az ű birodal-
 manal, semi nem lehetet chendesb, es
 bekefegesb, vgy hog ű maga draga kő
 uekcel ekes Coronat visel vala: imezec
 penig ven ő s bőlcheseeggel, mint vala-
 mi Coronauat ekesettetnec vala: mert
 az mint szol Eccle: 25. Az veneknek
 Coronaia, az loc tudomany, es az ű di-
 chősegec, az vrnac felelme: ű magais
 Salamon igy szol Prouerb: 16. Az
 meltosagnac Coronaia az venseg, mely
 az igazsagnac vtain talaltatic: Ismeg
 Prouerb: 20. Az ifiaknac őruendetel-
 seg az ű erősegec, es az veneknek mel-
 tofaga, az ő s haiac: nem ok nekül int
 azert az Istennec törüeny, Lcui: 19. az
 vén előt, kel föl: mert tistesseget kel az
 ven emberek nec tenninc, miuel hogy

A Z K E R I S Z T Y E N

foc fő dolgoknak gyakorlásából tanul-
 uan, egyebeket tanachal segethet nec.

Az ifiakat sem kel mindeneftul az
 kilső dolgoknak szolgálatyatul, ki re-
 készteni, chac hogy tudomanyal, es ok-
 kossággal, ne legyenec alab valoc az
 ven embereknel: mert nem ok nekül
 amaz Perſianac kiralya Darius, Danie-
 el: Pharao Iosephet, eleikben vete az
 több tanachoknak, noha még chac su-
 gar ifiac valanac: miuel hogy tudni kel
 az időknek ű rendit, es miuoltat, nem
 penig azokat chac elő számlalni: mert
 az mint szol az bölch (Sap: 4. az vena
 segtistesseges (vgy mond) nem az ho-
 szu időiért, auagy az estendőknec szá-
 maert, hanem az ember nec okos erze-
 kenſegi, az ű vensege, es az venseg nec
 hoszu ideie, az szeplőtelen elet. Am
 Thimothæus ifiu vala, hogy pispékök se-
 get

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 37
get vifele, 1 Thim: 4. miért vala oly
nagy tisztben? mert io hitben, es igaz
tudomanyban neveltet vala föl, azers
tis prädikatorra, az hiueknec tanetoias
ua szerze, es valasztá űtet sz: Pal: de
hogy ifiufagaert meg ne vtalnac, vgan
inti hogy parancholyon halgatoinak,
arra is inche, hogy az ű ifiufagat meg ne
vtalyac. Lam amaz neuezetes sidok
nac kiralya Dauid, azt mondgya maga
felöl, Psal: 118. hogy az venec fölöt
volt az ű értelme, felyebertet nalok
nal. Hieremias midön ifiufagau al men
tene magát, Hier: 1. azt felelec neki,
meg lald, azt ne mond, hogy ifiü vag,
mert valahoua küldlec, el mens, es va
lamit parancholoc, azt szolloc. Salom
on kiraly 3 Reg: 3. tizenket effendős
koraban az birodalomra, hog föl emel
tetec, amaz ket fertelmes az ony

A Z K E R E S Z T Y E N

kic szemtelenül vetekedne vala előtte
meg chendefete, az el reytet igazságot
meg tuda találni, noha hoherokkal, a
uagy kenzassal, de hitne le tetelével, ne
erőltetne őket, auag valami más külfő
mesterseges bizonyságokkal, (melyből
ál az törvény folyaínac nagyob része)
az mint ízol Quintilianus: hanem íste-
ni okos eleueníeggel eluen, az igazat
kőíztőc meg talála.

De ez helen hátra nem hagyhatom
amaz nagy elmeitű gyermeket Daniel
prophetat, Dan: 13. ki az tanachnac lel-
keuel telyes leuen, az ket vííza agot em-
berekneć fertelmes indulatit ki íelente,
es amaz tístasagos tekentetes hazas a
ííont, íoc íele hamis, es be fedezet a
nokíagokból az vőn emberekneć, ki
ííabadeta. Am Samuel prophetaís
1 Reg: 2. igen neuezetes íőn, az nepneć
meg

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 38

meg feddeseben, miuel hogy meg kisé-
 ded gyermek koraban meg feddi vala
 Helip. ot, hogy fiainac gonossagokat
 chac el halgatna. De effele peldakat es
 leget hozhatnec elő, megis mutathats
 nam, hog meletlan mondgyac nemel-
 yec, hog az ifiac haszontalanoc az tiszt
 uifelesre, mint ha chac az vñ emberek
 nec attra volna Isten az okossagot: Az
 mint előbbis mondam, azért abban va
 gyon az io itilet, hogy meg tekenche,
 minemű tanachokat valaszon maga
 nac, az az, okossokat, io erkölchűe-
 ket, melyec ha ű benne meg talaltat
 nac, nem keresem ű benne Nestornac
 minden hoszu estendeit, sem Tithonac
 os haiait: es viszontac, ha ezec ű beñec
 nem talaltatnac, nem tudom mért biz-
 zam dolgomat reaioc, bár vgyan vñ
 es hoszu idei ő emberek legycnekis, ha
 eszte.

A Z KERESZTYEN

elztelenec, es lstenelenec minden dol-
 gokban: mert ki kereshet az sarból ki
 folyo kut feiet, es az zauaros vízből
 italt: azért valahol az fertelmesség ta-
 laltatic, iozan mer tekleteffeg ot ninché
 h: nem minden feslet dolgoknak gyüle-
 uele: es ki vehet ot valami hasznos dol-
 got, auagy ki varhatya az lstenec va-
 lami aldasat: ki ituketi azt hasznos bi-
 ronac más ember dolgaban, az ki ma-
 gaiban haszontalan: Az ade nekem ta-
 nachot, ki maganac nem tud adni: ki
 nec mindé fertelmesség el fogta szívet,
 elmeiet az paraznalag meg győzte, az
 fősuenyseg igaba fogta, az szamttalan ke-
 uansagoc haborgatnac, az felelem taszi-
 galya: michoda hele lehet it az tanach
 adasnac: holot hele nem talaltatic az
 chendessegnec: ezeket szent Ambrus
 mondgya lib: 2, offi: cap: 12.

Hasson

VITÉZKEDÉSNEC TŰKÖRE. 39

Hasonlót mond chez Salustiusis,
az kic (vgy mond) az kétes dolgot fe
lől tanachkoznac, szűkség hogy űre
sec legyenec az haragtul, bosszusagtul,
es szeretettul, mert lehetetlen, hog igaz
zat lassanac ot, valahol ezec talaltanac.

Igen hasznosnac, de szűkségesnec
aletanam lenni, hogy minac előtt az
seregeket föl irnac, az fő tudos, es okos
embereknek tezeffeket meghalgatnac
az hadnac föl vetele föl, az mint che
lekesznac vala Persanac kiralyi,, kic az
etel előtt, az mertekletesség föl szollos
tanac az bölchekekkel, az aldozat előtt az
igazságról, az had előtt, az erősségről.

Mi oka hogy amaz Socrates, az phi
losophusoknak chac nem Istene, az
rettenetes halalt, de olyat, mely erővel
lenne, io kedvel valaszt maganac: mert
az előtt fő barati előtt, az halalnac ű ren
di

A Z K E R E S Z T Y E N

di felől sokat disputált vala, es hogy
 az halaltul nem félt legyen, természet
 ellen meg akara halni. Amaz Cato Ve
 ticensis penig, midőn magát meg akara
 na ölni, Platonac könyvet oluassa va
 la az lelekről, az mint írja Plutarchus,
 in vita Catonis: melyet midőn el olu
 sot volna, vgy annera föl geriede az ű
 sziue, hogy az fegyvert (melyet arra
 készetet vala) magába verne. Ez pe
 nig nem nagy dolog, miuel hogy az
 mit nagy elmeuel, uag magunkba, auag
 massal vetekeduen hanyunc, chudala
 tos geriedessel szoktuc köuetni. Ha a
 zert egyéb dolgokban igen keuantatic
 az hoszu gondolkodas, es elmenec ta
 nusaga, es az okos tanachkozasnac, eni
 ereie legyen, meniel inkább szűkség ho
 vak merűkeppen ne chelekedgyunc az
 haduiselesben, hanem okos tudos em
 berek

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 40

berekkel dolgainkat iol meg hanuan
vetuen, vgy fogiunc fegyvert az ellen-
seg ellen: bizonyára igen el kel tauoz-
tatnunc, hogy magunkban ne találtaffa-
nac, imez indulatoc, az harag, dühös-
seg, gyűlölség, boszuallásra valo ke-
uanlag, mert semmiot nem kel ot var-
nunc. Nem ok nekül feddi Latinus kí-
ral Turnusnac föl geriet ifiu indulatit
Aeneas ellen, lib:12. Aeneid: iğekezué
űtet meg tartani, es az hadbol ki veni

*O præstans animi iuuenis, quantum ipse.
feroci, Virtute exuperas, tanto me in pen-
sibus æquum est Consulere, atq; omnes metu-
entem expendere casus, Sunt tibi regna pa-
tris Dauni, sunt oppida capta Multa manu.*

O nagy elmeiű okos ifiu, menivel
fene erőddel beuelkedel, annal inkább
melto io tanachal tegedet ertetni, es
minden felelmes történeteket elődbe-
hoz.

A Z K E R E S Z T Y E N

hozni: ved eszedbe az te attyadnac
Daunusnac meni iofzagat, es orszagat
vettec meg erouel &c.

Szűkfeg azért minéc előtte hadakoz
zunc tanachkozni, es szorgalmaztan
meg tekinteni, hasznose az fegyuer fo
gas, vagy nem: az mint vrunkis niluá
jelentí Luc: 14. ki leszen oly kiral (vő
mond) az ki hadat akaruan más kiral
ellen tamasztani, le ne űluen ezt ne gon
dolya, hogy ha tíz ezer neppel ellene
alhaté, az ki húsz ezerrel iű ellene, nem
de kőueteket küldé hozza meg tauul,
es bekefeget kér ű túle?

Az kiuantatic azért, hogy az tiszte
uifelőc eleuenec, maga biroc legyenec,
sokat lassanac, es nem chac az io vite
zeket, kic hadakoznac tarchac bőchű
letbe, es szeretetbe, hanem az ok osszo
katis magokhoz híuassac tanach kérde
ni,

VITEZKEDESNEC TŰKÖRRE. 41
ni, midőn valami nehéz dolog támad:
mert az nagy had, es tabor, tanach ne-
kül, semi nem egeb, az poetac szem ne-
kül valo Polyphémussal.

IGEN HASZNOS AZ
had hirdetése előtt, az vtannis, hadi ielt ado-
uan az Istennek könyörgeni, hogy io-
véget adgyon dolgokban.

AZ űtközöt előtt, szükség hogy az
hadnagyoc az nepet kőrnnyűl iara-
iac, arrais inchec űket, hogy az Isten-
rűl meg emlekezzene, miuel hogy az
aitatos Istenfelőkccl szokot lenni, vgy
ha az vitezlő nep nem chac fegyuerrel
erősseti kezeit, hanem Istenben valo re-
mensegle, es tiszteletel: Az győzedele-
mis nem az nepnec sokasagabol, auagy
az halando embernec ereie által, hanem

A Z K E R E E S Z T Y E N

az Istennek akaratyabol, es engedelme-
 ből szokot lenni. Es noha az had vise-
 lő feiedelemnec, soc felé kel igyekezni,
 es gondolkodni, de főkeppen azon kel
 igyekezni, hogy semit ne chelekedgéc,
 mig az Istent meg nem engezteli, miuel
 hogy ű nala nekül mindenec boldogta-
 lanul kezd nec törtenni: mert ám legye-
 nec fő, es okos tanachi ű neki, kie sokat
 tudnac, es kesertettenec: talaltassanac
 fő vitezlő had viselői mellette: penzel
 fölötte, baelkedgyec, mely az hadnac
 fő ereie szokot lenni, de bár io hir ier-
 lentesre röpölyenec tizenkét szas kes-
 szellőc ű elötte, mit vegez: bizonyara
 semit nem, ha az Istennek irgalmas en-
 gedelme vele nem leszen: Az varazloc
 ám biztassac: az őrdöngős iüüendő-
 lők nec mindenféle ezer serege bekeser-
 get, io szerenchet, es diadalmat iüüendő-
 dől

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 42
dölyenec: de mind ezec kérlec, az I-
stenec io volta, es irgalmassaga nekül
michodac: heiaaba vezekednec, heiaaba
munkalkodnac: Beket hagyoc az kilso
Historiaknac, emlekezem az mi histo-
riainkbol: nem de háromszaz ferfiunac
kisded serege, amaz negy kiralyoknac
szamtalan nepet meg vereie, melynec
hadnagya vala Abraham patriarcha?
Gen: 14. Gedeon nem de vgyan ha-
romszaz ferfiuual, az Madianitaknac
szamtalan sereget meg vereie? Iudi: 7.
Achab kiraly 3 Reg: 20. ket szaz har-
mincz ket emberrel, az Syriabeli ellen-
seg nec felelmes sereget, meg futamtat-
tae: Amaz Iudas Machabeus 1 Mach:
4. három ezer emberrel kic fegyueret-
lenec valanac, szamtalan gyalagot, es
louagokat vakmerűkeppé meg ütuen,
le vagae meg veruen: igenis le vga,

Az KERESZTIEN

vgy hogy igaz legyen amaz mondas,
Eccle: 9. Masuais tekintec vñ mond,
ez egy alat, es niluan latam, hog nem az
gyorsake az futas, sem az erössöke az
hadakozas &c. Nem ok nekül Davi
dis psal: 43. iruan az Cananæussoknac
meg verese felől, nem az sidoknac ü es
reieknac, auagy sokasagoknac, hanem
Istennec tulaydoneta ily szoluan, ma
goc fegyueruel az földet nem birac,
es az ü karioc minket meg nem szaba
detot, hanem az te karod, es sz: szined
nec vilagossaga. Ide valo Zacharias
nakis mondas Zach: 4. Nem az se
regben, nem az vastagsagban, hanem
az én lelkemben (vgy mond) az sere
geknek vra Istene. Es miuel hogy az
Istennec akaratyabol rendeltetic az had
nac ü vege, fölötte aianlom az kőnör
gest, hogy segetseggel legyen mi hoz
zanc.

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 43

zanc. Es ha lelkünket valami haboro-
gatyá, remensegünknek allando voltat
indechűc el, es siessűnc nagy hittel ű
hozza mint igaz, es tőkellertes parthoz:
siriűnc, es kialchunc szent fűleiben, szia-
uűnknek minden reytekít nyilatkozo-
tassuc meg ű neki, harmatozzuc űter
kőnyűhullataffal, belső tőredelmessű
gűnkcel, kolompozzuc irgalmassagat
szűntelen, imadsagunkcal vgyan ke-
szerechűc, hitűnknek kezeiuel, sz: las-
bait apolgatuán, vgy hogy vagy az ie-
len valo nyomorusagot, auagy az kő-
uetkezendőt, meltoztassűc tűlűnc el tas-
uoztatni: Telyes es tőkellertes bizoda-
lomal szűksűg hozza iarulnunc: mert
mi lehet igazb, es meltoz, de tiszteles-
tesb, mint az terempter allatnac, az ter-
remptőtűl, az meűei attyatul, minden
keresztűyeneknek, kiket fogadot fiakka

A Z KERESZTYEN

valasztot, függeni es várni: mert effe-
 le atyatul, mi fiac leuen, mit nem kelle-
 tie varnunc, ki ezis chupan chac io vol-
 tabol engette, hogy Isten fiainac hivat-
 tassunc 1. Ioan: 2. melynel semit szerel-
 metesben hozzác nem ielenthetet vol-
 na, mi magunkis gondolni, vagy kér-
 ni dragabat nem tuttunc volna. Ez vi-
 lagi nemely atyac, elég engedelmesen,
 es kedue tölten szoktac gyermekeket
 szeretni, im latyuc naponkent, de me-
 nire halladgya fölül ezeket az Istennek
 hozzanc valo iovolta, es irgalmassaga
 ki né latya: mely dolog miuel hog' ni-
 vágon nalunc, fölötte chudalkozó ma-
 gunc conduiseletlenlegen, es restlegen,
 kie minden szükseginkben inkább te-
 rünc massua, hog' sem ü rea neznenc,
 hozza fohazkodnanc, es bizakodnanc.
 Az io gyermekek midön valamiben
 szükölködnec, atyokat kialtyac, üket

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 44
keric, keuanlagokat, nomorufagokat
nekic jelengetic.

De leg nagyobb vetecc, es gonos im
ez mi kőszűnc, hogy ha nagyobb bizo-
dalomal Istenűnkhez nem talaltatűc,
chac haffonloual lennenc, ez világ testi
fiainac peldaia szerent. Iarulyunc azért
nagy bizodalomal az ű malasztyanac,
es aiandekinac fölleges szekihez, Heb:
4. Bizonyara szűkseg volna hatalmas
szekitul meg rettenűnc, hogy ha az ke-
gyessagnec természet, es letele ot nem
talaltatnec. Iarulyunc azért irgalmassa-
gahoz, hogy malasztyanac aiandekat,
es irgalmaskegessagenec gűmölchet el
vehetsűc, alkotmatos időben. Mit mi-
uele amaz Iosaphat királ 2 Paral: 20.
midőn nag rettenetes felelmes haddal
kőrnűl vetetet volna, chez az kegyes-
sagnec szekihez iarula, illyen szok al esea-
dezuen az fölleges hatalmas Isten előt.

A Z K E R E S Z T Y E N

Vram latod mire iutor dolgunc, nem tudunc houa folamlani, hanem chac re ad függesztetűc szemeinket. Az egész sidofagis (az mint szol az írás) al vala az vr előtt, az kisdedekkel, feleségekkel, gyermekekkel, egyenlő keppen kialtuan, es ohaytuan az hatalmas Istenhez.

Nem oluassuc hogy egyeb feğuerel ilt volna ludith aszonis, amaz tisztasagos, szemermes özuegy: ludith 4. es - 9. de nem chac ű, hanem vele egerem be az egész Israel nepe, midőn körös környűl az varasnac Bethulianac az trombitac, taragato sipoc, gaydoc, de az ellensegnec fene ordetassoc zenge, nenec, mert szűntelen nagy kialtással föl kialtanac az vrhoz: az Egyhazi emberec Ciliciumban ilt őzenec, az kisdedec le borulanac az templom előtt, es
az

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 45
az urnac oltarat Ciliciummal be fedec, es
gyenlőkeppen kialtuan az Iraelnec va
rahoz, hogy az ű gyermekek pradaul
ne lennenec, hazafarloc ossa fra ne vi,
tetnenec, vara loc pustalagra, templo,
moc iszonyu fertelmességre ne iutna
nac. Effele irast mért hozoc elő, hog
meg ielenchem az fegyvereket, es eros
hazakat, melyekkel kellessec az ellen
seg ellen mennűnc, es iarulnunc, tudni
illic, az böittel, imadsaggal, es ciliciummal.

Ide hozom az irgalmassagnac szép
peldaiat amaz Hester aszont, Hest: 14.
Ki midőn értette volna nemzetének
az sidoknac következendő veszedel
meket az ellensegektől, le vete kiralyi
ruhaiat, es gyarban öltözuen, seiet, es
orczaiait nem draga kenettel, hané ha
muual, es porral be hinte, es tölte, testet
böytöléssel tisztan el hiueta, es fo házta:

A Z KERESZTYEN

mulato heleinec mindé örüendetes szegletit, haianac szaggatásával be tölte, kiáltuan az Istenhez az ű atyáival Mardokeussal, es az több sídokkal, hogy ez közel való ellenséget, es homorúlagot irgalmasson tőlőc el fordetana. Am hie remia: propheta, midőn elő beszelle: te volna, hogy az ellenség reaioc iűne Hier: 6. az Israel nepet arra inte, hogy ellene menyenec, de minemű fegyuerrel, meg ielenti: En nepem nec leaia (vgy mond) ciliciumal körűnekekd meg magadat, hinchd meg hamuual feiedet: vgy siry, mint az egyetlen egynechalalan, az ű anya mint keszereg, keserues ohayással, mert nagy hertelenséggel read iű az püsteto. Lasuc Moysestist, ki nem annera fegyuerrel, mint buzgó könyörgéssel nyeri vala meg az Isten: nec

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 46

nec irgalmat, az ellenfelet meg győz-
 uen, Exod: 14. Az veres tengert kő-
 nyörgéssel két fele nyitá: Pharaot kí-
 ná g dühösséggel követi vala az Isten-
 nec nepet vissza vere: kőnyörgéssel az
 Amalechitakat meg futamtata: Es no-
 ha az Israel nepe, es vitezi, ellegge em-
 berkednec, es vinnac vala, Exod: 17.
 mind az által Moyses noha ielen nem
 volna, de az diadalmat ű keszeti vala,
 mert midőn kezeit föl emelne, Israel
 győzedelmet, de ha le bochatya vala,
 Amalech hatalmasbleszé vala. Mely
 két viadalmat igen szépé meg ír sz: Am-
 brus doctor 3 offi: Moyses vő mond
 mikor halgatna, kiált vala, midőn he-
 uolkodnec, hadakozic vala, de nem
 chac hadakozec, hané az ellenfelen, kit
 ingén sem illete, gőzedelmet veszé vala.

Arany

A Z KERESZTYEN

Arañ szau sz: Ianosis így szol, sermo
ne de Moyse: midőn Moyses imad,
közec (vő mond) titkon valo hada
közaz len, de niluan valo gőzedelem,
egyedül kőnyörőc, hogy sokan meg
szabadulyanac.

De az kösségis kőuete az ű hadna
gyat, mert midőn az Cananaus kiral
kemenien nomna űket, es veszedelmet
vet volna, semit előb nem chelekedec,
hanem az Istennek fogadast ten, es kő
nyörőguen, minden veszedelmeket
chac Istenre hagyta. Oluassuc touabba
2 Paral: 14. midőn amaz Zara neu ű
Serechen, tiszter valo szaz ezer vitezlő
neppel iūt volna sidofagba, egyeb feő
uerhez nem annera futa Afa kiral, mint
az kőnőrgeshez, így szoluan: Ninchen
vram semi valogatas te előtted, hogy
ha sokasag, auagy keues nep által ielen
ched

VITÉZKEDESNEC TŰKÖRRE. 47

ched meg segetsegedet, segely meg miti
ket vram Isten. Mely dologból niluan
azis ki teczic, hogy vgyan paranchos
lat volt ez, az sído népnel, hog midőn
hadba indultac, auagy meg útkösztes
nec, az Isten nec segetseget hiutac melle
iec, melyhez mint valami erős kő szis
klához vgy ragazkottac. Az mint nil
uan vagyon Num: 10. Ha valamikor
vgy mond földedben ől ki menendes, va
lami hadba ellensegtec ellen, kic tuffa
kodni fognac ellenetec, trombitat fuy
iatoc, nag' kiáltással, es az vrrol meg em
lekezzetec, hog az ellensegnec kezéből
ki menekedgyetec: menit hasznalyon
penig az kic az vrnac segetsegeben ve
tic bizodalnokat, meg ielentetic Deu
tro: 20. Ha ki menendes (v'g mond az
vr) ellenseged ellen, es nag' ob sereget,
tabort, auagy szekereket kezdes latni,
hogy

A Z K E R E S Z T Y E N

hogy sem veled volna, ne fely túló,
mert az vr veled vagyon, ki tegedet
ki hozot Aegiptomnac földéből.

De az papoknakis az volt tiszte,
hogy midőn trombitat fuytanac bizs
tattac az kősseget ilyen beszedeccel:
Im ma fegyvert fogtoc az ti ellenségetec
ellen, szívetec meg ne rettenyen, ne fel
yetec, az ti vratoc Istenetec kőzpete
tetec vagyon, ki ellenségetec ellen fog
viaskodni, hogy az veszedelemből
meg szabadechon. De az sz: iras ki
múlvalo historiakbólis hozunc példat:
Balduinus az Hierusalemi harmadic kí
ral, midőn Bosstra neuű varast az ellen
ségnece kezéből ki akarna segűerrel ven
ni, es haddal menne ellene, az Török
nec sebes rohanast, es sokasagat ilyen
mesterseggel vere hatra, midőn latna
hogy az fegyuer keueset hasznalna, az
alaza

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRE. 43

alazatos könyörgésre bochata magar,
 es Robertot, Nazarenumbeli pispókot
 az ű seregeuel, így kéri vala, könyö.
 rög éretűnc alyanc, es ez eleuenetö
 szent kereszt által, melyen az mi meg
 valtonkat hiszűc, hogy fűgöt legyen,
 (mert az keresztnek zaszloiat viseli va
 la akkor kezeben) szabadech ki bens
 nűnc ez veszedelemböl: röuid szoual,
 az Istennek ielen lén segessege, mert az
 minemű tűzet tamasztot vala az Tö
 rög, es az mieinket foytogatya vala,
 nagy temerdec fűstel, es szikrakcal más
 szel tamaduan, az Törökökre fordula.
 Ez sem lén eleg az Isten irgalmassaga
 nac, melyel meg akara latogatni az ke
 restyeneket, hanem Angyalat bocha
 ta, ki az nép elöt vezér lenne, szép feis
 er louon űluen, veres zaszlot visele,
 kit nyughatatlanul köuete az tabor,
 vgy

A Z KERESZTYÉN

vgy hogy nyolczadic tabor helen Ty
beríades varashoz iutanac, mely ke
restyeneke vala, soc szamtalan vti nyo
morusagot meg győzuen, miuel hogy
mind az ellenség földenkellene által
meniec. *Guilbel: Tyrius, belli sacri lib: 16.*

Hassonlo historia vagyon a Ma
chab: 11. midőn Machabæus tellyes
volna bizodalomal, es Hierusalemből,
Lysias hadnagy nagy ellenség ellen ha
dat vinne, azt mondgya az iras, egy
louag előttőc megyen vala, feier rus
haban, es aranyos fegyuerben, az ko
piat forgatuan, es akcor mindnyaian
aldani készdec az irgalmas Istent, es
szíuec vgy meg erőssődec, hogy az
emberektől nem hóg felnenec, de még
az kegetlen fene vadaktulis, semit nem
tartananac, az vasbol chenalt rekes
ken, es keretefeken készec volnanac
által menni.

De

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRE. 49

De amaz meg niluab ennél, melyet
 írta az Nagy Constantinus felől, ki
 midőn az pogánfagnac dolgat el akar-
 na hadni, azt gondola, hogy az pogán
 Isteneknek serege, ű neki semit nem ha-
 sznalna, es midőn igen buslakodnec,
 elmeieuel űughatatlankodnec, ertekeze-
 uen magatul, minemű fegyuerrel, mi-
 nemű vitezlő neppel, es fegetseggel, kel-
 lene Maxentius kegyetlen ellen menni,
 ki az kőfegyet, hamis öldöklesekkel, es
 egyeb türhetetlen faytalanlagokkal,
 mondhatatlanul nyomdozza vala: e-
 kor, imadkozuan az Istenhez, nagy ma-
 gassan, az leuegő egen, az keresztnek ie-
 let lata, es az chillagokhoz fessseggel
 hasonlo deac börtöket, niluan kelzde-
 oluafni, nap vilaggal delben, *In hoc si-
 gno vince:* Ez iel által, végzőzedelmet,
 Nicepho: Calist: lib: 8. cap: 3. es lib: 7.
 G cap:

A Z KERESZTYEN

cap: 47. Mely vy latastol (az mint
 meltois vala) igen meg rettene, es az
 kőuetkezendő eyel, Christus vrunkat
 lata, űtet bato retuan, hogy ez iel által
 meg erőssőduen, felelem nekűl menne
 az ellensegre, mert az kőuetkezne, hog
 ő rőc emlekezetre valo diadalmat, es
 gőzedelmet veñe Maxentiusnac min
 den seregin. Engede ez latafnac az feie
 delem, es parancholuan, az keresztnecc ie
 let vīteti vala az nep előt, az zaslo
 kon, es így nagy kőñen meg vere Ma
 xentiusst, minden nepeuel. Errűl az zas
 lorul emlekezie Prudentius, contra
 Symmachum libro I.

*Christus purpureū gemmato textus in auro
 Signabat Labarum, clypeorum insignia
 Christus
 Scripserat, ardebat summis crux addita
 cristis.*

Az

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRE 50

Az fejedelem zasloian aranyal vala ir-
ua, az Christus kepe (vgy mond) mind
payzokon, sisakon, az Christus kereszt-
ye, vgyan eg vala, fenyeskeduen.

De talam meg nem banilac kereszt-
yen oluaso, ha elo hozom amaz nagy
Theodosiustis, ki egedul chac az imad-
sagban, es könyörgesben vetteite min-
den remenleget, midon amaz két ke-
gyetelenel, Eugeniuszal, es Arbogas-
stessel, meg akar vala űtközni. Theo-
dore: lib: 5. cap: 24. Mert midon az
vitezeknec hadnagyi, az ielen valo ve-
szedelemtul meg iertec volna, hogy
szamlalhatatlan sokasaggal volna az el-
lenseg, intic vala az lstenec kedues szol-
gait, hogy az iuendő nyarra hadna
az űtközeret, es hadat: nem halgata ű-
ket, hanem igy kezdde szollani. Micho-
da? (vgy mond) az mindenható szent
G 2 kereszt

A Z K E R E S Z T Y E N

kerest fegyuerenec, illyen erőtlen sege
 lehet, hogy Hercules kepe ellen, ne al-
 hasson, vgy hogy mindgyarast retteg-
 ni fogiunc, hogy meg ütközunc. Az
 en seregem elöt iar az Christus kerest-
 ye, az ü neppet Hercules viseli. Nagy
 sietseggel azért, az Alpes hegyekhez
 iarula, es midön az hegre föl ment vol-
 na, latuan az ellenseget, szembe mene-
 vele, de nem igen szerenchessen, es a-
 zert az eyel raytoc leuen, az harcz meg-
 chendefüle. Az Isten felö chaszar, es
 feiedelem azomban, imadsagos sator-
 ban mene, es az mi bekeleg szerző Chri-
 stusunkat, szüntelen könyöröguen, se-
 getsegül hiuia vala. Masod nap is meg-
 őszue rohonuan, keteskeppen megyen
 vala az viadalom, es gözedelem mind-
 addig, meg nagy rettenetes szel uesz ta-
 madna az ellensegre, az ü rendeket meg-
 szag-

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 51
szaggatuan, vgy hogy az minemű hi-
lakát az ellenség bochat vala, mind vi-
sza reiaioc ternenec, Theodosiusnac pe-
nig nyilai az ellenséget vgyan be lepne-
ie, nagy erőszakcal, űket el vesztuen.
Erről emlekezie Claudianus poeta, az
nagy hadrol, es győzedelemről.

*O numinum dilecte deo, cui fundit ab antris
Æolus armatas hiemes, cui militat æther,
Et coniurati veniunt ad classica venti &c.*
O Istennek kedues szolgálja, ki mellet
még az szelekis föl tamadnac &c.

Az ifiu Theodosiusis, nem volt bol-
dogbálamb ezeknel, ki miért hogy az
bekeséget, es chendeléséget fölötte igen
szereti vala, (nem külömben, hanem ha
ellenzettec) az hadra igen alkalmatos-
nac talaltatot, nagy erővel, es vastag-
sággal dolgot vegezuen. Ennec szoká-
sa volt, hogy ha valamikor az hadba

G 3 kesze

A Z KERESZTYEN

keszeretettec, az Istehez futamodot, tud
 uan hogy chac nala volna az hadnac bi
 rodalma, meg sem chalatec, az mint im
 ez peldabol kiteczic, melyet ir felöle
 Nicepho: lib: 14. cap: 4. Amaz Rois
 las neuü Scitiabeli kegyetlen, midön
 nag hatalmas sereget gütöt volna ösz
 ue, es az Dunan által iüuen, Thraciat
 pusterana, es rablana: meg szalla Con
 stantinopolt. Holot az oltalmazo Iste
 ielen talaltatec, miuel hogy nagy vella
 masoc törteneenec, meny köuec hullas
 nac, az leuegö égen irtozo haborus
 goc hallatsnac, es az égből tűz huluan,
 az ellensegnec kiralyat Roilast, tistan
 hamua égete, es az töb népet el szaga
 gata. Annera böchiüllötte Isten az ke
 restyeneknec imadlagit, es Theodosiust
 nac Istenhez valo kegyesseget. Más
 peldatis hozoc elő, hogy kitecsic meo
 nire

VITEZKEDES NEC TŰKÖR. 52
nire hasznos legyen ez ielen való ves
szedelmekben, az áitatos emberek nec
imadsága. Egy Nisibes neuű varas
ban való pispóc lakab, midőn látta
hogy az varast, Persanac kiralya Sapor,
nagy erőssen környűl vette volna, es
hogy az varas kereteseben, es fegyue
rekbeis, keues remenseg talaltat nec, ti
sta kezeit föl emele mint masodic Moy
ses: rőuid szoual, nagy hertelen, anní
szamtalan legy, es szűnyog, egyeb effe
le fergec tamadanac, mint ha valami
kőd fogta volna az varast kőrnűl, a
zoc oltalmazni kezdec űket, az louak
nac fűl űket, szemeket chipdezni fogac,
az teueket, Elephantoknac orrat keme
nyen liggatni, es fulankal fertegetni, v g
annerá, hogy az feiedelem, kezzerettet
nec nepet, az varas alol vissza tereteni,
ertuen, hogy nem annera volna igye ez.

Az KERESZTYÉN

földi emberekkel, mint az menyieikkel,
azert hazaiabátére. Mely hadakozas
bizonyara örök emlékezetre vala mel-
to, midőn olyan valasztot nepet, es vi-
tezlő seregeket, el vetet hituan fergec
ostromlottac, es vegtere szellel hantac,
Theodoretus lib: 2. cap: 30. iria. Vga-
nis Isten, az emberi keuel dölfőffeget,
es vad erkölchöt, meg szokta nyomni,
hogy érchec mindnyaian, hogy az mi
Isten elöt erőtlen, az embereknel az leg-
erősbneccetzie 1 Cor: 2. Ezent bizon-
nyetya, amaz Saluianus Mafsil: pispöke,
lib: 7. de prouiden: Az Isten gyakorla-
tossaggal (vgy mond) nagy dolgokat
szokot chelekedni, keuefec altal, hogy
az Isteni kéznec chelekedetit, az ember-
ri erőnecc ne tulaydonechnac, holot ama-
az Syfara hadnagy, kitul retteg vala az
sidoknac tabora, egy aszon embertül
meg

VITEZKÉDESNEC TÜKÖRE. 53

meg nyomattatec, ludic: 4. Abimelechis az varas ostromloiat, alzonnyember kéz veszte el, ludic: 9. Ki lehet Pharaonnal föl fualkonab keuel: de az Istennek rendelese ütet, bekakcal, saskakakal farasta: maga hañob ki lehetet Antiochusnal: ki midőn az Persaktul rayta effet boszuia, az sídokon akarra ki tölteni, fergec emesztec meg, noha haslala előt elege panaszkodnec, hog az Isten ellen hadat tamaftot volna. De amaz Gorias nagy vastag embert, ki mind fegyvereuel, es kialtasaua rettenetes vala, az Istennek kisded isiu szolgai, szent neue által, bator sagossan földre eyte, es meg öle. Azert midőn ezeket magamban gondolnam, elmembe iuta amaz Zeno chaszarnac mondasa (Suidas in vita Zenonis) mely beszéd melto emlekezetre, ki midőn hallotta vola

A Z K E R E S Z T Y E N

na, hogy az ű nepet az hadba meg ver-
 tec legyen, azt monda, bizonyára (vgy
 mond) az ember, Istennel chac fabula,
 mulatozas, es iatec. Annac okaert az
 kuantatic, ha tabort, es nepet kellett
 gyűteni, hog oly vitezeket irianac föl,
 kic nem chac fegyuerrel, hanem lelki I-
 stenesseggel is fenyeskedgyenec, kic né-
 chac vagianac, hanem imadk ozzana-
 kis, kic az Istent szeretuen, nem chac
 zasloiokat köuesset, hanem az io er-
 kőkhőtis. Mert bizonyara az kic az
 hadban forgolodnac, es az keresztveni
 ioszagokrol el feletkeztenec, sőt mindé-
 iotul űresset, gyakorta az kössegetis,
 kiert hadakoznac, magokkal egyetem-
 ben el szoktac vesztetni, miuel hog lel-
 ki esmereteket minden bűnők nec rut-
 sagaua rakua, es nyughatatlan haboru-
 saggal telyes leuen, vgy annera hanyat-
 tatic,

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 54

tatic, hogy haszontalan legyen minden
 fegyvernec chac ki vonyasara, es hay-
 togatasara, miuel hogy, valami tulaya-
 donlaga vagyon az lelki esmeretnec,
 hog ha helen ninchen, akar mi sa leuel-
 nec mozdulasarais, es zordulelere, az
 nadnac chac kisded indulattyara, de
 minden kisded arnyekra, mint valami
 ellensagnec vastag rohanasara, reskes-
 sen, es elhayolion: Az mint szolla az I-
 sten azoc ellen, a kic parancholatyac
 meg nem tartyac, Leuit: 26. Futni kesz-
 detec (vgy mond) midon senki nem
 fog kergetni, az fanacröpollö leuelenec
 zorgele, meg ieszt titeket. Azert bizo-
 nara igen szukseges, hogy az had vise-
 lö feiedelem, iol vegere menyen, kikcel
 indul az hadba, miuel hogy gyakorla-
 tossaggal az ellensagnec nagyobb felele-
 met tamaszt, egy Istenfelö ember, ki
 gyore

A Z KERESZTYEN

gyorsalkodic az hadban, hogy sem v
 gyan nagy fegyueres seregis, ha lsten
 telen. Mely dolgot tuduan Moyfes, az
 Israel nepe nec vezere, midön az Ama
 lechitaknac hadaban ketseges volna az
 gyözedelem, az többi hogy viñac va
 la, ű nagy erőffen imadkozec, mely do
 log oly nagy lén, hogy ha meg szűnic
 vala az könyörgestül, bár amazoc
 mind vinnanakis, de vgyan vagatic va
 la az Israel nepe, es hatat ádot: de mi
 dön kezeit le nem bohatta, melyeket
 az égre föl emelt vala, az ellenség ke
 menyen vagattatec, es az őuei vala
 nac gyözedelmec.

Igen hasznos azert, hogy minec es
 lötte az ellenségre menyen, arra az seget
 segre tekenchen, mely semikeppé meg
 nem gőzettetic, az vtan könyörögion
 az lsten nec, fogadasokat chelekedgéc,
 az

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 55

az soc szitkot, atkot, karomlasokat ne-
pe közőt, rettenetes büntetes alatt meg-
tilcha. Amaz lessenec fia Dauid kiral,
soha az ellensegre fegyvert nem fogor,
minec előtte ertekez nec az Istenül. lu-
das Machabzus, meg az Isten nec seget
segebe vete bizodalmat, soc feiedelme-
ket győze, de minec vtanna az kilső
segetsegeket kezde kiuani, az Romabe-
lieket, es Lacedemoniakat, chudalkoz-
uan azoknac szerencheieken, es az ha-
dakozásban valo eleuenségeken, chac
nem szolgai modon, követeiket küldve
baratsagokat keruen, az Isten nec ked-
uebül ki esec, büntetefetis veue cheleke-
detinec, midőn soc szamtalan fő vitez-
zekcel egyetemben, az hadba meg öles-
tec, miuel hogy az élő Isten nec segetse-
get, melyet soc szamtalan hadakban, es
gőzedelmekben meg esmert vala, mint
előtte

A Z K E R E S Z T Y E N

előtte fenylő engedelmeschillagot, ha-
 tra hatta vala. De chac az Romaiaktul
 vegyunc peldat, noha űc az Istent nem
 esmertec, mert nem dichődettec mint
 Istent, ezec mi helen hallottac, hog el-
 lenseg tamadot reaioc, feluen az kár
 vallastul, mindgyarast imadsagra, es I-
 steni tisteletre fogtac magokat. Amaz
 Scipio Romai hadnagy, ki Numantiat
 meg vette, es le törté, az ű nepenec, es
 vitezinec, szüntelen chac ezt verte feiek
 ben, hogy az hadban, többet biznanac
 az Isteni segetseghez, hogy sem az feő-
 uerhez, auagy sokasaghoz, mert (vő
 mond) gákorra győzedelmes voltam,
 nem az emberek nec sokasagaual, hanem
 az Istene segetsegeuel. Midőn touab-
 ba az Romaiac Capuanal űlnenec, es
 Hanibal, nepeuel Roma fele sietne, mint
 ha azt el akarna rontani, az ifiac feőuert
 kialta

VITEZKEDESNEC T ŰK ÖRF. 56

Li altuan, az aszonyallatoc, hazokbol ki
 rohananac, es az Isteneknec templomi
 hoz futnac vala, haiokkal az oltarokat
 fõpõruen, az mint szokot az közõnse
 ges varasnac nyomorulasagin törtenni,
 kõnyörõguen, hogy az ellensegnec ke
 zebõl szabadetanac meg az varast. Li
 uius lib: 2. es 7. belli Punici 2di. Touab
 ba midõn Claudius Nero, az ű sereget
 õszue akarna Liuiusseual hozni, es az
 kõsszeg nagy veszedelemben volna, az
 Romai aszonyemberec, az hadra ha
 szontalan napp, az Isteneknec templomi
 kõrnyûl futolnac vala, fogadasokat
 chelekeduen, es kõnyörõguen, hog nap
 kelettul fogua, nap nyugatic valõ Iste
 nec az kic volnanac, adnanac gyõze
 delmet az ű gondviselõ varas feiedel
 minec, ezt magokban el hiuen, hogy
 chac menybõl volna az gõzedelem, es
 on

A Z KERESZTYEN

onnan kellene azt varni, mely dolgot
 Dauidis rövideden elő hoz, Pál: 19.
 Imezec vgy mond ízekerekben, es lo-
 uakban indulnac, mi az vrnac sz: ne-
 uebé bizakodunc, azt segetsegül híván.
 De amaz Mezentiusnac Isten telé szoua-
 len imez: Ez én karom az én Istenem, es
 imez haigalo dardam, minden erőssé-
 gem: de melto bünteteket el veue: Vir-
 gilius 10. Aeneido:

De az Istenes keresztienec, nem ma-
 goc kariaban, auagy vitezlő seregek-
 ben, hanem az Istennek kegyességeben,
 es segetsegeben vetettec minden bizo-
 dalmakat: Azert fölötte szükséges az
 had előt való könyörges, es Isteni
 szolgálat, melyet fölötteis aian-
 lunc az vitezlő nép-
 nec.

SZVK

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRE. 57
SZVKSEG HOGY AZ FE-
iedelmec, es hadnagyoc, az sereg előtt szép
intefeket chelekedgyenec, es az vitez-
ket gerieszec az ellensegre.

MIT kiuanyon az Capitanoknac
tiszt, midőn imar az vitezlő ne-
pet az ellensegre ki viszi, Machabæus-
nac peldafa niluan meg ielenti, 2 Mach:
15. Ki mikor Nicanor ellen feguert fo-
got volna, az ű vitezit az űtközöt es-
lőt föl fegyuerkeztete, (az mint szol
az iras) nem pañizal, kopiaual, hanem
szép intefekkel. Ez neuezetes akkor be-
li vczet penig, mit nyert legyen effe-
kedues beszedekkel, vgyan ot niluan
meg ielenti az iras: Az ludanac vitezit
(vgy mond) minec vtanna föl indittat-
tanac volna, igen ie beszedekkel, melyec
minden föl zendülest meg haythattac
H vol.

11 A Z K E R E E S Z T Y E N

volna, az ifiaknac szíuec meg erőssed
 uen, elvegezec magokban, hog' erőssen
 az ellenleggel meg űtk özzenec, es va
 stagon viianac, miuel hogy az sz: va
 ras, es templum, nag' veszedelemben vol
 na. Nem annera vala gondgyoc atyok
 fiara, feleségekre, gyermekekre, hanem
 leg főb, es nag'ob felelmec az templom
 nac veszedelme vala. Mely dologbol
 niluan ki teczic imar, minemű dolgoka
 kal szűkseg legyen az ifiu nepet az űt
 kőzetben kiztetni, es indetani, mert
 szűkseg űket tanetani: meg emlékezz
 nec, hogy hazokért, tűzekért, az Isten
 nec tisztelegeért, szerelmes hazafiarsok
 ért, gyermekekért, az ű atyoknac, es
 eleiek nec temeteskért, iűttec legyen az
 hadba. It soc peldakat hozhatnec elő
 az regi Capitanoc, feiedelmekis, mint
 biztattac az ű vitezeket, amaz nag' A
 lexand

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 58

lexander, Scipio, Hanibal, Iulius Caesar, de az mi eleinc Hunyadi, Mathias királ, es a többi, ha az históriac ezzel rakuac nem volnanac, hanem eg beszedet Hunyadiac elo hozom. Oluaassuc Bomfi: lib: 5. Deca: 3. fol: 467. es fol: 468. hogy midon hallotta volna Hunyadi lanos, hogy Amurates chaszar, az u fo Bassaiat Sciabadint, nyolczua ezer emberrel bochatana Magyar orszagra uis az mint hertelen lehet, nepet gute vgy mint tizenot ezer embert: midon imar kozel iuttec volna, az kim meghozaszamtalan voltat az Törökne, es nagy hertelen hadnagyit, tizedesit, es egeb tisztuifeloit, Hunyadi oisue huan, ily kezdde szollani. El hidgyetec (vgy mond) tarsaim vitezec, hogy semmi vakmeroseg, ez szamtalan sokalag ellen ne iuttem volna, ha az szukseg nem kezd

A Z KERESZTYEN

retene, tőkelletes hiűsegtec nem izgat
na, melyet soc időtul fogua meg esmer
tem, de kiualtkeppen, ha az, mi vrunc le
fufunknac kegyelmes lelke, nem keze
retet volna, ki minket ez maga sz: vi
tezsegere valasztot, es sz: neuenec gya
lazatyat, altalatoc akarta meg torolnya.
Ez vitezsegnec hiuatalyaban, menire
szeretet legyen titeket, ha figelmetessen
eszetekbe veszitec, az mi meg valtonk
nac veghetetlen kegyesseget, könnyen
meg lathatyatoc: Harom fele hasznos
toc törtenic, es talaltatic ez napon, ha
azon erős ferfiac, kic regenten volta
toc, niluan meg mutatyatoc. Leg elő
ször gyermektek nec, felesegtek nec, es
hazatoknac, iofzagtokcal valo szabads
sagat: Touabba ez vilagban örökce va
lo dichőségteket, es hogy az örökce va
lo dichőségtecel vetelere, bizonyos vti
toc

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 59
toc törtent legyen, niluan hidgyetec.
Viszontac meni egetest, nyomorusa-
got, es énséget szenuettetec legyen az
Törököktul, adna lsten hogy inkab
chac hallottatoc volna, hogy sem mint
nehez kezzel tapasztalnatoc (mint most
1594 Esterгам alatt, es Győr körül va-
lo szamtalan fő helec szenuettenec) bi-
zonyara imar regen felesegtec, es gyer-
mektec kiuul laknatoc, kiket az nyomor-
morusagos szolgalat meg emesztet vol-
na, nem égne tüzes konyhatoc, tem-
plomotoc, holot lakhatnatoc, auagy l-
stennec szolgalhatnatoc, ha az irgalmas-
sagos meg valto lsten, veletoc őszue ie-
len nem let volna. Eddig az kegyetlen
Töröknek dúhőssége, hatalma ala vet
volna mindeneket, ha féguert nem fog-
natoc gákran, es útest nem szenuedne.
Hazaróknac iouaiual nem gőhőrköda-
netec,

A Z KERESZTYEN

netec, tiszte nem viselnetec, szabadságban ingyen sem lattarnatoc, ha szentlegetes hitetec, Isteni áitatosságtoc, es Istenben remenseggel valo vastagságtoc, mind ezeket meg nem tartotta volna. Ellene soc nemzetseg nem tudot alani, az Görögöc, Macedoniabeliec, es soc fele tartományoc, kic az vitezlő tudomannac talaloi voltanac, mind ezec hárat attac ű nekiec. De az Isten, chac az mi nemzetseg űnk nec atta ez győze delem nec dicheretit, es dich őseget, kic gyakorta keues neppel, midőn remenseg űnc ellen, kőrnnyűl vetett űnc túlóc, sokszor nagy veszedelemel le vagtuc, földhöz vert űc, es meg futamtattuc, vgy hogy ég alatt egy nemzetsegtul sem fél, es retteg, mint mi túl űnc, kiket noha keuesen vagyunc, az soc veszedelmekbűl, félni kesztenec. Im mostanis va
lami

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 60

lami ereie lehet, vgy iúttene, számtalan nepet hozuan ellenűnc, de nagobban nem szűkleg túlóc félűnc, mint ez előt, miuel hogy az lstenne vezerslefebűl, es akaratyabol, viselyűc az mi fegyuerűnket. Es mit kelyen mereszlenűnc, az gyakor győzedelem, gakor kesertes, meg tapasztalt erősségtec, resgen meg tanetot titeket, holot az ű viatezi, auagy louas rendbűl valo, auagy szolga, az segető vele valo nep, auagy erőuel hozatot az taborban, auag igen parast emberec, az vitezlő nep, chac az, az kie mellette forgodnac, az tób ellenseg semi, erőuel, es keszeretesbűl iúttecz hadba, azokis felelmese, miuel hogorthonis raboc, es szolgac. Az Görögóc penig, es Maecdoniabeliec, Horuatoc, Totoc, kiket segetsegűl kültec mellette az Törökne, azoc keresztve

A Z K E R E S Z T Y E N

nec, es az mi hitünkön vanna, es azért
 elhidgyetec, hogy nem ű érettec, hanem
 mellettünk kezdne hadakozni, min-
 ket vanna, hogy boszut allunk, gőze-
 delmünket fölötte kívanyac. Anál in-
 kab azért, nagyob szíuel, es erőuel szűk-
 seg hadakoznotoc, mennel nagyob gő-
 zedelmet, hasznos prædat, es dichere-
 tet lattoc szemetec elõt leñi. Nem mas
 nemzetec konyhaiaért, es oltaraieért,
 hanem magatokeért, szűkseg hadakoz-
 notoc, miuel hogy ez mostani szűkseg
 így hozta, vgy hogy, ha mi magunc
 boszunkat nem allyuc, es az szokot re-
 menseghez nem támaszkodunc, ez mai
 napon, minden gonosz szűkseg ala kel-
 letic meñűne. Leg először iofzagunc
 oda leszen, gyermekinc raboc, szűze-
 inc meg szeplősetetnec, hazastarsainc
 fertelmessleg ala vettetnec, szűleinc
 meg

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRE. 61
meg ölettetnec, hazainc, templominc
tűzelemeztetnec, es az mi ennél leg ne
hezb, az mi Istenűnc meg chufoltatic,
es karomlattatic: az képec el romáttat
nac, auagy. vczankent hordoztatnac:
Ezűst, arany marhac, Isten tistessgere
valoc, meg oluaztatnac, es világi dolo
gra fordettatnac: Az Isteni tistesség
mind el vétetic, es az Isten szíuűnkből
az ketsegeben eses miat, restsegűnc miat,
(ha tőkelltes vitezeknec ű sz: főlsege
nem talál bennűnc) tistan ki rekesztes
tic. Az mi Istenűnc leg kisdéd vyia
ual, az egész Törököt ha akaria, egy
szem pillantásban semíue teheti: de mi
uel hogy sz: neuenec oltalmat, az mi
kezűnkben helhezette, az mi erőnket
előszőr martalekra bochatya, vgy hog
ha azt tőkelltesnec, es bizakodonac ta
lalya, főlseges kariaual meg oltalmaz:

A Z K E R E S Z T Y E N

za, es erőseche. Soha senkit az Isten
 el nem hagyot, valaki ű hozza hiű, es
 keges volt: ha azért magatokat el nem
 felejtítec, az idűőzet ő Iesus, soha tūle-
 tet el nem tauozic: Az ű neuenech
 talma által, mely mindē neűnel folyeb-
 ben valo, az ellenseget meg veri, es az
 benne bizo igazat, föl emelli. Touab-
 ba más okainkis vannac az hadakozas-
 ra külömbözőc, az őueknel, remen-
 gunkis fokcal nagyob az őueknel. I-
 stentelen vroc vagyon nekiec, minden
 gonossagnac mestere, es alkotóia, raga-
 domanyert, dulasért, fosztasért, es loc-
 nepeknek romlasaert, mulando diche-
 retért, országoknak szeleseteseért, es i-
 degen földert fogtac fegyuert: mi vi-
 szontac, az közönleges igaz keresztyn
 hitert, az keresztyn népért, hazankért,
 felesegünkert, gyermekinkert, es mar-
 hank

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 62
bankért tussakodunc, mely dolognal
mí lehet fölségesb, es öröc emlekeze-
tre méltóságosb: az halhatatlanfágnac
meg nyeresere alkalmatosb: Bizonya-
ra nagy bér, es jutalom rendeltetet me-
nyegben azoknac, valakic hazaiokat te-
riesztic, es meg szabadetyac, auagy az
lsteni tisteletet, es igaz hitet oltalmaz-
zac, es meg tartyac: mert ezt iol tud-
gyuc, hogy az lsten az emberi kegeffe-
get, igazsagot, es szeretetet soha el nem
hadgya. Annac okaert mit kellestec,
mind nekunc, es nekiec remellenunc e-
zebből, imar eszetekbe vehetitec, szerel-
mes vitezlő tarsaim: Az mi iduőze-
tönkbe hidgyetec, es bizakodgyatoc,
ki lstenes aiandekokat iger: azert hiu-
segteket, es embersegteket, az lstenért,
es hazatokért most ki jelenchetec.

Es touabba, miuel hogy az lsteni
sege

A Z KERESZTYEN

segedelem nekül semit né kezdhetünk
 iot, minec előtte trombitat fuyianac az
 űtközetre, kerlec titeket ország kőue-
 ri, szazadosoc, tizedesec, es minden ti-
 sztartoc, rend szerent az nepet, es sere-
 geket el iariatoc, Istenes intesekcel biz-
 tatuan űket, az sz: es iduössleges hada-
 kozasra, es űtközetre, szép beszeddal
 fölgeriesztuen űket, gonast chelekeda-
 gyetec egy más közöt, es Isten nec ala-
 dozzatoc: es satokban földet veuen, az
 oltari szentseg helet legyen, es így lelke-
 teket meg tisztetuan, egymást meg ölel-
 gessetec, kezetekcel, es chokolassal egy-
 masnac hitet adgyatoc, es öröc köteft
 vegezzetec, hog senki közzületec egic
 az masikat el nem hadgya, ez sz: űte-
 közetben, es hadba, hanem az Istenec
 oltariért, es hazatokert, tüzetekert, es
 gyul egyic mindnyaian erőssen vittoc.

Az

VITEZKEDESNEC TÜKÖR. 63

Az vitan testeteket hozza keszetuën,
iaruan falatozzatoc, es midön trombi-
tat fuynac, auagy dobot ütne, harom-
szer nagy sön szoual, az veghetetlen le-
sus Christufnac sz: neuet kialtuan, se-
getsegul hiuiatoc, es kezeteke, oly erő-
uel, es vastagsaggal forgassatoc, valas-
mint sz: halalakor nagy Izeretettel, az ti
szabadsagtokért, es valtsagtokért az
ellenleggel, meg viaskodec, es ütkö-
zec, lelket ki aduan. Hogy ezt io ked-
uel chelekedgyetec, az mi meg valtonk
nac szentseges szerelmeiért, hazatok-
nac szeretetiért, az Istenhez, es embe-
rekhez valo hitetekért, hagyom, es pa-
rancholom: Viszontac kerlec, es ke-
szeretlec, hog oly elmeuel viaskodga-
toc, hogy nagy böchületes (melyben
nem ketelkedem) gyözedelmet, auagy
ha az dolog máskeppen törtenic, az
más

A Z KERESZTYÉN

mas vilagon, örök életet nyertec ez
mai napon. Azert elhidgyetec, hog
az mi vrunc Christusunc, szüntelen ve
lunc leszen, ki minket (elhidgyetec, es
bizakodgyatoc) nem chac az Török
nec kezébül ma meg szabadet, hanem
örökce valo neuünk nec dicheretiuel,
az ellensegnec ragadomanyaua! vgan
megterhel, es egeffegeffen, vigan ha
zunkhoz vissza viszen.

Effele inteseuel, es Istenhez valo kö
nörgeseuel, mit nyere? az szamtalan el
lenseget meg vere, vő annera hog fele
aleg szaladna által az Dunan: mely el
lenseget, ha mind az Dunaig űzöt vol
na, az mint iria, senki sem szaladhatoc
volna el előttőc: töb peldatis hozhat
nec effele intesekre, ha szűkség volna,
de miuel hogy, az ki vgyan bizónaua!
tökelltes szeretetet visel hazaiához,
nem

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 64

nem szükség annak, hogy soc gaydot,
 sipot, dobot, kürtöt, trombitát fuyia-
 nac, hanem ű maga kész az fegyuer ala-
 menni, eleteuel semit nem gondoluan,
 minec előtte az rettenetes zendüles hal-
 lattaffec, az trombita, taratañtara, szo-
 zat: nem felelmes ű hazafiaert, szerel-
 mes baratiért kész meg halni: zasloia-
 tul el nem tauozic, ha egy felől az Tas-
 tar vgyan meg lepneis nyilakkal, más
 felől az Töröc louag, Carman Törö-
 kök nec minden lftentelen rendbeli né-
 pe, lancharoc, bár vgyan előtte legén-
 niluan az ű halala, mind az által, az ő ne-
 ki hagyot helt, es rendet el nem hadga-
 llyen volt Achilles, az mint írja Statis-
 us lib: 2. Achileidos. Az Marsnac (vő-
 mond Achilles azon a helen) semifeg-
 ueret előttem el nem titkoltac, meg ta-
 nultam Europa feguerinec minden me-
 ster.

A Z K E R E S Z T Y E N

Herlegit, kopiaiokat mint forgassac: de
 Africaban minden dardaknac, nyilak-
 nac, parityaknac haigalaszat iol meg es
 merem magamon &c. Ha pedig az
 regieknek irasit latyuc, sokakat találuc,
 kic az ű életeket hatrabbá vetetec, ha-
 zaiók szabadsaganac: né szolloc Moy-
 sefről, Iosuerol, Iephteről, Gedeonrol,
 Saut, Dauid, Iosaphat, Machabaeusok-
 rol, kic nagy hadat viseltenec, vagy or-
 szagoknac ki terieteseért, az Istennek
 akaratyabol, auagy szabadsagokért, tő
 kelletessen nagy munkakat, es faratsago-
 kat szenuettenec. Ha Hieremiaft meg-
 tekentyuc, azt talalyuc, hog hazaianac
 veszedelmet nagy keseruesen siratta,
 Hier: 9. ki ad (vgy mond) feiet nec
 vizet, es szemeim nec könyűhullata-
 nac kutfeiet, es eyel nappal siratni fo-
 gom, az en nepem nec meg ölettet fiait.
To

VITEZKEDESNEC TÜKÖRE 65

Touabba amaz tistességes bölch ifiu
 Zorobabel mint szerette legyen haza-
 iat, meg vagyon írva 3 Esdr: 4. ki mi-
 dőn Darius, Persa kiralyanac baratsa-
 gaba iutot volna, es soc draga aiandea-
 kot fogadna, hogy neki adando volna,
 ha nala maradna, amaz hatravete mind
 azokat, hazaianac szerelmeiert, ig szol-
 uan az kiralnac: Emlkezzel meg vram
 királ fogadasodrol, melyet fogattal,
 hog Hierusalemet meg epeted, midőn
 az orszagot magadhoz vevéd, es hog
 minden Egyhazi marhat (melyet Hie-
 rusalembe el hoztal) vissza meg adod,
 miuel hog Cyrus Babiloniat hog olne
 es pusztetana, meg akarta küldeni. Az
 tis fogadád, hogy az templomot meg
 epeted, melyet az Idumausoc el égette
 nec, hogy ludæa az Chaldeusoktul el
 pusztattatec. Most azért ez kiutasagom
 I hogy

A Z KERESZTYEN

hogy fogadafodot tarchd meg, melyet
fogattal az cgecvra Istenenec beszeded
altal. De erre mit miucle Dariusz igen
gyönyörköddec, az ifiunac elmeiebe, es
altal öleluen űtet chokolgatya vala. Im
hol (vő mond) Zorobabel az mit ki
uantal meg leszen: leueleket irata, az ű
alatta valo tistartoknac, es feiedelmek
nec, aianluan űtet nekiec, hogy midőn
az vton menne, mindenűt éleffel seget
tenec űtet: Enni böchülete lén, hazaia
szerető ifiunac az idegen királ előt, ki
egyebkeppen is az Isteni tisteleiben kü
lömböz vala ű tüle.

Amaz Philo sido, midőn maga hiel
uen igen bölch volna, az Alexandria
beli sidoknac neuueuel, Romaban iűt va
la, hogy az ű Isteni tisteleteket C. Cas
ligula előt oltalmazna, ki noha eleget
chufoltatnec, meuettetnec, de szidala
maza

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 66
maztatnec, az fejedelemtul, es vduarne
petul, de ű okos leuen, chac el halgatyá
vala, nagy tőkelletessen oltalmazuan
dolgat, miuel hogy hazaiat szeren va
la. Mit miuele Q. Curtius Romai lo
uagos fő ember, midőn Romanac kő
zépín az föld meg nyilatkozot volna,
es nehez fűst á varast meg emestene,
magat louastul, fegyuerestul bele vgras
ta, es így el sűlleduen, hazaiá meg mene
kedec, az föld őszue mene. Mi viue ha
lálra amaz két Deciust, atyat, es fiat,
egyiket az Olaszországba való hadba,
az masikat az Gallus ellen valóba, ha
nem hazaioknac szerelme. Amaz M.
Regulus, nem de főleb szereteie haza
iat, hogy sem mint hazanepet, ki szű
leit szeme elől el űze, magarulis el felet
kezec, es bizonyos szamkiutesbē mene
hazaiagrt. Sceuola touabba, mit nem
1 2 miue

A Z KERESZTYEN

miuele hazaia szerelmeiert, ki Porfennat Ethrusoknac kiralyat, midõn az õr dõgnec akarna aldozni, el vegeze magaban, hogy meg õlye, fegyueret oldarara veuen, titkon az ellenfegnec taboraban iár vala. Midõn penig az kiralt az aldozatban találta volna, igyekezcõ vgyan meg õlni, de az szerenche nem szolgala: mert midõn mezetelen fegyuerrel az feiedelemre siet, es útet nem esmerne, az feiedelem kinch tartoiara talala, kit soc verrel vgyan azon oltar elõt, meg íakaza. De kérlec mi viue ez embert ilyen nagy vakmerû veszedelmres, hazaianac Romanac szabadlaga, kit szeret vala. Touabba Themistocles Görög, midõn szantafra attavolna magát (nem õrõmest tórõt kópiat talam) midõn hallotta volna hog Xerxes kiral, nepet gyütene görög orsag ellé, igen meg iede, es az menire le

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 67

het vala tŰle, azŰ iara hog az kiralt az
 hadtul elvonamely dolgŰt midŰn meg
 nŰ herhetne, rauassagal veue kŰrŰl az
 pogan kegetlŰt: mert midŰn erŰttet nec
 az feiedelemtul, hogy vele el menne az
 GŰrŰgŰc ellen, amaz kŰsz lŰn rea, de
 ilyen ok alat, hog Themistocles nekŰl
 az had GŰrŰg űrszagra ne menne: er
 re az feiedelem vgyan meg eskŰuec, es
 eg űkrŰt mint ha aldozni akarna The
 mistocles le vaga, mely nec vereben
 hogy iuec, mindigarast meg hala, mely
 talalmanyŰrt, kŰszeretec Xerxes az
 az hadat meg tereteni. Nagy dichere
 tet ad Valerius Maximus amaz Phile
 mon attyafiaknac, mert az mint ű be
 szel, inkab akarac, hogy hazaioknac ho
 szab hatara legyen, hogy sem az ű űle
 tec, iol fekŰsz nec tetemec, es emlekeze
 zetec hoszu, mert az Punicum birodala

A Z K E R E S Z T Y E N

mat ki szelesetec, holot űk Carthago
 beliec valanac. Elegge emelic, es tistelic
 az Leonidabelieketis, kic hazaiokért
 fokat chelekettene, vgy hogy, hat száz
 vitez melleiec veuen, nagy keuesen az
 Persaknac minden fokalagiual, egyes
 akarattal szembe mennene, oly kártis
 chelekedene az nep közöt, ilyen keue
 sen, hog nem fog elegge chudaikozni,
 az ki oluasta. Azert mondgya Cicero
 is lib: 4. nouorum Rhetor. Valakic vgy
 mond hazaioknac veszedelmet előbe
 tic, magoc veszedelmenel, azoc a bölc
 emberek, miuel hog az minemű tisteli
 seggel tartoznac az kösségnek, azt meg
 adgyac, es inkább akarnac fokakért meg
 halni, hogy sem mint fokakcal el vesze
 ni: Azert ir Horatius imigyen, edes, es
 tistesseges embernek hazaiagrt meg hal
 ni. Amaz Cato felől halyuc Lucianust
 lib:

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 68

lib: 2. Vay ha (vő mond Cato ot) az
 menyei istenec, es pokolbeliec, ez en fe
 iemet minden büntetes ala vetneiec:
 amaz aitas Decius chaszartis az ellen
 segéc nyomtac, de engemet, mind két
 felől, heges seregec ostromlyanac, Rhe
 nusnac embertelen sokasaga, nyilaiual
 sebesechen, minden kopiaiokat arczul
 magamra veszem, az hadnac minden se
 bet szenuedem, chac hogy az en verem
 nepeket szabadechon, es halalom Ro
 manac minden gonossagat eltörölye.
 Solonis Athenasban olyan töruent sza
 bot vala, melyben azt vegeze, hogy az
 kicaz kösseget meg halnanac, azoka
 nac gyermeki az közönseges iüvede
 lamból föl tartatnanac, es neveltetne
 nec: mely vegezessel azt híre az Athe
 nasbelieknel, hogy sem fele nemzet ö
 römésben az hadba nem menne, mint

A Z KERESZTYEN

azoc: mert midőn ertene, es mernec, es
tudnac az vitezec, hogy ha szinten az
hadba el kelleneis veszni, de gyermeke
kre, az fejedelmeknek, es tisztartoknak
vgyan gondgyoc lenne, nagy vigan, es
örömel föl iratyac vala neueket. Igye
kezzene azert az hadnagyoc, tizedes
sec, es egyéb fő vitezlő férfiac, hogy az
űrközet elöt, az nepnec eszékbe iutal
sac az kösseget, ioszagokat, varasnac
szabadlagat, feleségeknec tisztasagat, es
az mi leg nagyob, az istennec tisztess
get, rouabba az ellensegtul valo ragas
domant, mely beűseges leszen, dichőle
ges diadalmoc, es neueknec örökce va
lo tisztessleges emlekezzetec. Effele őstő
nektől, es kistszető beszedeiktől föl in
dettatuan, semi oly nehez veszedelem
rettenetes, es iszonyu nem lehet, melyet
nagy vakmerőn el ne szenuedgyenec.

Tut

VITEZKEDÉS NEC TŰKŐZET. 69

Tutta ezt Turnus Vergiliusnál Aeneid; li: 10. *Quod votis optastis, adest, perfringere dextra, In manibus Mars ipse viri, nunc coniugis esto Quisq; sua, tectiq; memor, nunc magna referto, Facta patrum laudes &c.* Azert az mit kiuantatoc, kezetekben az űtkőzet, most ki ki hazasztat sarul, es hazarul meg emlekezzec, az ti eleitek nec vitezsegekről vgyan chelekedettel peldat hadgyatoc.

Mert mi lehet edesb, tistessegesb, mint hazaiagert, az lsteñec tistessegeért, szabadsagert meg halni: főkeppen keresztien ember nec, ki ez mulando halalvtan, halhatatlan sagot talal maganac: mint geriedezer legyen, hazaiianac szerelmeuel Thimoleon Corinthiumnac feiedelme, ebből ki teczic: Akaruan az kőz nepet az regi szabadsagban megtartani, midőn egy őche volna Tymon,

A Z KERESZTYEN

phonus neuű, kiel vetet vitezeket fogad vala, hogy az nepet meg nomhatna, es feiedelmek lehetne, fölötte igen meg haborodéc, latuan hogy affele két segben esset, gonos tarsasagot fogadna melleie. penzet rezioc költené, űket tartana, fegyuerrel őltőztetne, es az piacon seregestul setalna, gondoluan hog semi ior szíueben nem viselne, előzőr szép szoual inte űtet, hog effele hituasagot vetne ki szíueből, de amaz szauat né fogada, azért midőn gondola, hog alkalmatos ideie volna eczer, vgyan azon piacon, hogy setal uala, által vere fegyuerrel: meg ielentuen azzal áchelekedettel, hogy szentesb dolog hazanknac oltalmat keresnűnc, hogy sem attyank fiaét. De ennel nagyobb chelekedec Brutus, kí midőn hallotta voln, hogy az ű fia az kősség ellen arultatast

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 70

tatast szerzett ec volna, egyenkent meg
 ölete, ig szoluan: hozzanac vesztöt ne-
 kiec, kő őzzetec az fakhoz űket bohe-
 roc, hozzarc feyszeket, had szenved-
 genec, bűnhedgyenec, nem en tagaim
 imar, nem en verem, szegyenlem hog
 nemzettem, szegyenlem hogy az Ro-
 mai szabadsagnac aruloit föl neueltem.
 Az több bűnössöktul az nep eltauozic
 vala, hanem ezeket nezic vala, azért
 Brutusnac fia, ki akkor varas fejedelme
 vala, mezetelen le vetk őzterenec, ves-
 szteg ál vala kemeny orczaua az bűn-
 tettető Brutus, es ez ielen valo bizo-
 os, keserues szűksegben, chac valami
 kisded irgalmassagot sem mutatata: az
 több nep sir vala (mint szokot affele he-
 len lenni) amaz semit nem mozdul, ha-
 nem inti az hoherokat, hogy törue-
 szeret chelekedgenec, es meg ölec űket.

To

A Z KERESZTYEN

Touabba ninchen oly vad, kemeñ, kegyetlen nép, az embersegnec törueñe tul oly idegen, hogy fő tistelettel ne telye meltoknac lenni azokat, valakic hazaiokért, es szabadsagaert fegyuert fograc, es hadakoztac. Viszontac minden szidalomra, chuffsagra meltoknac tartottac, es tartyac, valakic hazaiokat, es az köz népnec szabadsagat nem foguerrel, hanem futással gondolyac oltalmazni, hatrab lepuen, szép hatarat hazaioknac, nagy tauul az ellensegnel háguan, ezeket az Görögöc (meltá penig) kopia hanyoknac neueztec, nem kopia török nec: mert mi lehet heufagosb alab valo el vetet dolog, szidalomra melrob, mint az a vitez, kirul bizonyal variac, hogy kezeben, es az ű viteziben vagon minden remenség, az kössagnekis minden iofzaga: hogy az, inkább biz

VITEZKEDESNEC TŰKÖRÉ. 71
zecz gyors futolabaiban, hogy sem kor
piaiban, es szablaiaban? Az Athenas
belice vgyan égben emelicvala Demo
stenest, hogy az varasnac szabadsaga
ért, Philöp, az Macedonia fejedelmi el
len, nagy okossan, es vakmerűkeppen
szollot volna, de midőn az űtközetne
helen, az ellenseg elöt meg futamot vol
na, mindenektul meltan meg chufoltas
tec, es szidalmaztatec, es erősb szépen
szollonac neuezec, hog sem mint erős
Capitannac, auag hadnagnac. Annera
nagy szemerem volt penig regenten az
kopiat el vetni, es az nomorusagban, né
bizakodni, hog (Isocratesnac irasabol)
affelec, tistefleg vestetekne, es az legnel
erőtlembekne tartatnanac, mely legy
noha sokszor el űzetie emberne teste
rül, de mégis vissza tér chippesre, az
mint szol Homerus lib: 5: Iliad:

HOGY

AZ KERESZTYÉN
HOGY AZ BOR, ESTISZ,
tatalan fertelmesség, szamkiuertesben szük
seg hogy legyenec, az keresztienec
taborabul.

Mlkeppen szükség az iambor vitéz
zeknec, minden igyekezeteknec,
es munkajoknac rendit, hazajoknac sze
retetire harantani, hogy az hadban dol
gokat vigyazua vegezhessec: így, két
dolgokis talaltatnac, melyec minket
er őtlenne, es tunyakca minden munka
nac elviselesere, semire kell őke tesznec,
az Bachus, resegsegnec Leder őrdőge,
es venus aszon: mely őrdőgi lsteneket,
ha az vitezlő nép, az taborban tisztelni
igyekezic, es magahoz vonszon, meg
mondhatatlan gonoszsagoc, veszedel
mec, es minden forgo szelnel ruszagosb
nyomorusagoc szarmaznac, ű rölőc.
Nem

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 72

Nem ok nekül az regi hadnagyoc, effe-
le banto akadekoktul hogy magokat
oltalmaznac, az vitezeket, figyelmessen
tanitottat, es oktattat. Nem akara
David 1 Reg: 25. hog az ű vitezi Mas-
on pustiaban midön taborba volna,
hogy amaz kaszdag Nabalnac nyaiat
meg szaggatnac, es azoc vitan olalkod-
nanac, feluen vgy gondolom attul,
hogy az vitezlő nep közöt valo za-
blazas, es rend tartas, azzal meg ne ban-
tatnac, midön más iofzagara vagyoda-
nanac.

Az Israel nepenekis nem ioltörte-
nec dolga, Exod: 32. Midön Moyses
tauul leuen, az Synai hegyen Istennel
szollana, kie mint valami rekeszből ki-
futamuan, Moysesnec felelmet hatra-
vetuen, tanczra, reszegsegre, es min-
den fertelmessgre adac magokat,
mely

A Z K E R E E S Z T Y E N

mely dologért huszon három ezer fer-
 fiu vesze el, fegyuer miat, nem ellenseg-
 tul, hanem magoc kezec által. Hason-
 lo veszedelmet szenuede Syrianac ki-
 ralyais Benadab, ki midön batorságos-
 san allunec, bor itallal igen meg terheli-
 tien ünön magat, az sidoc feiedelminek
 szolgai (mely ütközetet ű rea az lsten-
 nec akaratyabol chelekedenec) kie kö-
 zül chac keuesen veszenec, de amazoc
 meg rettenué az fokatlan zendülestül,
 meg futamec az kiralis: mely vgyan
 nagy chuda len, miuel hog két szaz har-
 micz harman, aleg valanac az ifiu sidoc,
 mégis az szálahatatlan ekeffen föl fe-
 uerkeztetet nepet, meg rettentec, es ve-
 rec, nagy keuesen, de chac nem meze-
 telenec, az föl fegyuerkeztetet nepet le-
 nyomac, az ifiac, az meg allapadot fer-
 fiakat erőssen meg verec. De inkább
 mit

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 73

mit miúelhetet akkor az reszeg vitez?
mikeppen vonhatta ki fegyueret? ide
gebe nyilait miképpen vethette, ha la
bain nem alhator? Az kiral touabba, mi
modon batoreihatta vitezit, az ellenseg
ellen, kinek melue az bortul meg selpult,
es rebegőue let vala? Iobnac itele az
meg futamast, azert el futa, vitezit ho
latyac hadnagyoc futasat, űkis futnac,
hatul az ellenkező sidoc, chac nem egy
labig le vagac. Enni haszna len, ho az
taborban, Bachus Isten nec aldozec, bis
zonyara igen erőten Isteñec, szolgala.
De inkább mi köze vagyon Marsnac
az poharokhoz? mi köze az borok cal?
szablyat, kopia, pañst, kezieket, pa
rityakat ki uanna ű inkább, es az beűseg
gel ki ontot vert, mindé draga bornal,
nagyob böchületebe tartana, melyel fő
lőtteis gyönyörködic.

K

Eg

A Z K E R E S Z T Y E N

Egy Saluianus neuő pispóc, Másy
 lianac pispöke, emlekezik irasaban, Tre
 uiris neuő varasnac veszedelme felől:
 Siralmas (vő mond) elő hoznunc az
 minemű nomorusagokat lattunc abbá
 az varasban, tistefseges vőn embereket
 keresztýeneket lattam, kic még az varas
 veszedelmenec ideienis reszegeskette
 nec, es azert, melyiket fedhetyűc meltá
 először: azte, hog böchtületes venec,
 auagy hog keresztýenec, auagy hog ve
 szedelembe voltanac: ki bihetne eze
 ket felőlőc, hogy az vőn emberec meg
 bekelegbenis, az gyermekek veszedel
 lemben, auag hog keresztýen ember lé
 uen, azt merne chelekedni, hog szűnt
 len reszegeskednec: de ezec az lakoda
 lomban vgyan fekűsznec vala, el felet
 kezuen tistefsegekről, fogadot kereszt
 ýensegekről, es neuekről, es añera me
 ne

VITEZKEDESNEC TŰKÖR. 74

ne az bor itálnac atkozot kiuanfaga,
 hogy az varasnac fejedelmi az bor ita-
 tul meg akkor se költec legyen föl, mi-
 dőn imar az ellenseg az varasban be-
 meñe: es ketseg nekül az lsten ezzel v-
 gyan meg akarta mutatni, miért enget-
 te legyen űket el veszni, hog az mely
 dolog által az veszedelemre iűttec va-
 la, vgan azont chelekednec, midőn el
 vesznenec. Siralmas dolgokat lattam
 ot (vő mond Saluianus) az gyermekek
 semiben nem külömböztec az venek-
 tul, egyenlő volt az gonofzsag, egyen-
 lő az tőkelletlenseg, mindé dolgoc chac
 heűsag, torkos ital, veszedelmec: egye-
 temben mindháian chelekesznec vala,
 iaczanac, reszegefnec, es erőt veszíne-
 vala: az vendegsegekben kínyeskette-
 nec izzaduan: az életre erőtlene-
 talra vastagoc, iarasra puhac, es badgato

A Z K E R E S Z T Y E N

rac, az itatra erősséc, es nákasóc, es ezec
mind így léuen, mégis chudalyuke,
hogy el vesztenec: kic elmeiekkal regé
az előt, el romlottac vala. Senki ne
gondolya azert, hogy az a varas ma
ga miat veszet volna el, mert a hol effe
lec törtentenec, az előt el veszet vala
imar, minéc előtte el veszne.

Syracusa varas felől, mely Siciliaba
vala, azt írja Plutarchus, hogy az Ro
maia akkor veuec meg, midőn heuol
kodnanac, vendegeskednenec, es na
gob poharokkal nehezetenec magokat
az polgaroc, az vitan nag megen aluuan,
miuel hogy Diananac akkor, innep ná
pot tartottac vala. Troia is így iűue az
Görögök birodalmában, Aencid: li: 2.
az mint írja Virgil: Az alomal, es bor
ral el temetet varast (vő mond) meg
űtec, az vigyazokat le vagac, es kaput
nyit

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 75

nyituan, az több tarsasagot bebochatac
&c. Vruc Christus is nem heiaaba int,
hogy oltalmazuc magunkat az reszeg-
segtul, miuel hog' soc betegsegeket hoz,
veszedelmet, es gakorta izornu halalt,
Luc: 21. mely dolgot az bolchis eszebe
vet vala Eccl: 37. midon azt beszelli,
hogy az reszegsegert sokan el veszte-
nec. C. Caesar azt iria, hogy bornemis-
szac voltac az Sueuuloc, vgy annera,
hogy ha masunen hozzaioe iunnenekis
be ne bochatnac, nem ok nekul chele-
keduen azt, miuel hogy soc szamtalan
gonosz guleues kouerne az bort, mely
dologbul az tortenec, hog' havalamely
resze Nemet orszagnac valaha io vi-
tez volt, az Sueuuloc voltanac: mert
mi dolog erotleneti, es teszi haszon-
lana az embert, minden dolognac el ve-
gezefere, mint az bor, midon toltotza

A Z K E R E S Z T Y E N

nec véle: igaz hogy midőn mertek let-
teszen iszac hasznos, embernek elmeiet
erősséti, es batorétya, mint szinte az
szép gyakor első, neueli, es örüendézte
ti az veteményeket, es gyümölcs fákát,
az zapor első pedig el rontya, es her-
uasztya, mely nagy sebességgel hull az
földre.

Nagyob szitokkal sem tudá rutetá-
ni Agamemnon, Achilles Troia alatt,
mint hogy részegesnek nevéze ütet, ki
hadnagy vala, mert az alatta való nép-
nek mit tudot parancsolni, ha az bor it-
tal miat nem szólhatot. Touabba az
vitezec miképpé szerethette az iozan-
ságot, midőn részeg hadnagyoc példá-
ioc volt naponkent előttőc, ingerlűen
űket az bor italla: auagy minemű or-
czauál tilkhatta meg seregetul, es vite-
zitul, az bor italt, chelchapast, es ven-
deg,

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRL. 78

degseget, iobbetafra igyekezuen űket
hozni, hogy ha ű maga szüntelen vőgan
meg azot az bor italba. Amaz Cyrus
szép talalmányal, es rauaszsaggal vere
meg az Massagetakat, el foguan az
Tomyris neuű kiralne aszonnac fiat:
mert midőn Araxes folyo vizen által
iart volna, es egy napi iaro földet
ment volna, el hagyuan eg reszet nepe-
nec, tettete mint ha meg iedet volna, es
taborat el hagyuan meg futamec, eleg
bort, ételt szelel hagyuan az taborban.
Hirre adac Tomyrisnec az kimec, hog
Cyrus futna, es hog nepet vissza igeke-
ze na ő sietseget Araxim vizehez hoz-
ni. Ezt haluá, tudatlan fiat harmad resze
uel nepenec, vtaña küldé az futo Cyrus.
nac. Midőn az taborbá iut ottac volna,
ki Cyrusevala, el hagyuan az ellenseget,
egest kezdenec iña, iol kezdenec lakni.

A Z KERESZTYEN

mely dologbul az törtenecc, hog hamar
 reb meg győzetenecc az bortul, hogy
 sem mint az hadtul, mert Cyrus is ezt
 meg értuen, vissza tére, es midőn ama
 zoc nagy batorfagban volnanac, meg
 nyakaza őket. Imhol az Bachusnac, az
 bornac veszedelme. Ha pedig valaki
 által akarja latni Alexandernecc számta
 lan szerenches hadakozását, melyet che
 lekedet, sokaknac hatalmokat mint tör
 te legyen meg, az rest embereknecc tes
 tekből meni asztagokat rakatot legyen
 es minden nehez ellenzesecc, mely alha
 tatofon allot legyen ellene, bizonyara
 az ő nevet gőzhetetlenecc kellestec mon
 dani, mind az által ezeket, az Babyloni
 gyönyörűsegecc, es heűfagoc erőtlene,
 es puhaka teue, az mint írja Q. Curti
 us, miuel hog semmi artalomra valo go
 nosb eszköz ne találtaffec, mint Baby

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 77

lonia, minden fele győzőrűsegnec ingerlesere, semikeseb nem talaltatit űnalanal, holot nagy neűezetes helec voltac, minden tistatalansagnac chelekederture, vgy annera, hogy az szűlec gyermekekkel, hazas emberec feleségekkel penzt kerestenenec, minden iszonusaggal. Effele puha gonos gyakorlasbul, midőn Alexander nec népe meg badagat volna, es erőtlenne leuen restsegre adna magat, semire kellő len, minden vitezsegre. Mely Alexander nec, hog ha akcor hadat kellett volna, az Persac ellen viselni, sem hatalma nem let volna, es ketseg nekül, az Görög orszagnac vig öröme siralomra iutot volna, de iol len dolga Alexander nec, hog ellensege nem tamada.

Mi szükség sokat szollanunc Haniabal felől, ki az Campaniabeli győzőrűse

A Z K E R E S Z T Y E N

rúsegekkel v gán el szarada, es meg asza,
 az mint írja Liuius, v gán ezent, ki gőz
 hetetlen vala, Capua meg győze: meg
 nem tattoztatta útét, az Alpes hegyec, es
 kőues vtac, vastagságinac nehezlegi,
 az teli hauac, az haladozot kő sziklac,
 melyeket langal, es eczettel hasogata,
 a n e r a meg szarasztnan, es rothasztnan
 azokat, hogy kőnű volna el törefres
 De mihelen Capua meg hayla, es ma
 gat meg ada, az gőzhetetlen Hanibal
 nac ereie, naponkent tompula, es er őte
 lenűle. Amaz lbi neuű feiedelem, ki
 Hispania, Olaszország vitezinec meg
 szeledetőie, es rontoia, ki soc Romai
 vért onta, szamtalan fegyueres serege
 ket győze, az hizelkedő mulatafnac,
 (mely az kőuer mezőn szokot lenni)
 igaiaba bochata nyakat, holot az test
 nec minden vastagsaga, az elmenec

mina

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 78

minden eleuensege, es az iofzagos dolgoknac neuedekenlege meg lankada, v'g' hogy, az Carthagobeliek nec minden dolgot, iobbá iobban elmulnának, es mint valami változással megagagának, az Romabeliek nec penig vilzontac chelekedetec, es ereiec meg vyiodnec, es ifiudnec. Mely puhac lettec penig amaz Campanusoc, ki teczie abbol, hogy az Pznusoknac minden ereieket, minden ellenszeg nomorusagi ellen valo vakmerűsegeket, meg lagye tottac: meg ielenti Liuiusnal amaz szep intese Marcellusnac, ki midőn az ű vitezit Hanibal ellen biztatna, es batoratana, Nolan varasa alatt, vgy szol vala: ne rettegietec vitezec, mert az Pznusoc ninchenec mindnyaian az harczon, nemellyec praadat keresnec, fosztanac, toluaylanac, es pusztitanac,

AZ KERESZTYEN.

es szelei az mezőkön hargalnac, az
 kic pedig hadakozandoc lelnec, az oc
 tistan által szakattac az Campania pa
 raznalagtul, bortul, dobzodo nyughatat
 lanlagtul, es mindnyaian az egelz teli
 nyughatatlan töltőzestül, ereiket, vas
 tag eleuenségeket elhattac, mely erőke
 kel az Pyreneus, es Alpes hegeket meg
 győztec, vgy meg fogyatkoztec, hog
 fegyuereknek nehezsegeuel eleg hadoc
 legyen, aleg vihetic magokat. Hanibals
 nac Capua elleg ellensege, ot vesztete
 hadi ereienec vastagsagat, az vitezlő
 rend tartasnac fegyelmet, az el mult i
 dőkben talalt io hir neuet, es az követ
 kezendo diadalomnac minden remen
 seget, tistan ot el temette, es oltotta.

De hogy egy keueffe több paldaual
 élyűnc ez helen, ki lehetet Marcus An
 thoniussnal az hadban szerenchesb, es
 var

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 79

vastagb erősséggel: mind az által az
 győzhetetlen férfiúnac ereie, egy io ital
 bortul először, az vtan egy aszónallat.
 nac kedues hízékedő maga mutatasa
 meg gőze: mely dolgot Augustus cha
 sarhoz való beszedebe, Herodes, az si
 doknac kiralya, Egesippusnal niluan
 meg ielent lib: 1. cap: 33. Győzedelmet
 vettel (vgy mond) Chaszar Antonis
 uson vitezid által, az Romai erőuel gő
 zedelmes lettél, az miben vétkezett ű,
 noha tagatta, de bizonyára igazan meg
 gőzettettet erőd által, de mégis inkább
 maga erkölchetül: meg győzte űtet
 Cleopatra az ű felesége, meg gőzte az
 Aegiptumbeli szerezetet, meg gőzte az
 fertelmességnec, mindé rekesztő hallo
 ia. Meg győzettettet, mert inkább akart
 Cleopatraual meg gőzettetni, ho g sem
 mint mala nélkül győzedelmes lenni:
 meg

A Z K E R E S Z T Y E N

meg gőze útét, az aszónallat, ki nagob
 ellenleg vala, az ellenlegeknel. De lafd
 szép dolgot, amaz vtollo útkőzetben,
 mely törtenecc Actium veszedelmé-
 ben, kinecc kőszőnye azt az kárt, es szí-
 dalmas veszedelmet, hané az kirali fer-
 telmes, ország futo parazna aszonnac
 Cleopatrának mert midőn imar az ví-
 adalomnac leg nagob munkajan volna
 az ellenfeggel, es vitézi Antoniusnac
 meg mindiol volnanac, Cleopatra ví-
 tolaia meg ereszte, es az nyughatatlan
 aszón, futni kezdde, mely dologbul az
 len, hog Antonius nem tudna hol vol-
 na (mert az szeretet miat eszetül vőan
 eltauzot vala, az mint szol Plutar-
 chus, in vita Anthoni) úis Cleopatra
 vran vonyatec, azt tartuan, hog mind-
 elete, es halala chac Cleopatra volna,
 azért az meg futamodot aszont kőue-
te,

VITEZKEDESNEC TŰK ŐRE. 80
te, nagy fő vitezlő férfiakat, kik zászló-
kat követik vala elaruluan, es semire
hadgyuan. Ezt nyere az bolond kilső
szeretőieuel, midőn az othon valot ha-
tra vete: de noha az othon való tör-
ven büntetést el kerüléc, de kiutális bar-
mul veszenec mind ketten, holot ma-
goc keze miat len tulaydon halaloc.
Sokcal okosban chelekedec az haduise-
lesbe P. Scipio, kit Africanusnak is ne-
vezzenec, Africa meg vetele után: ki-
nec első dolgais az len, hogy Hispani-
ában az vitezlő nephez iűue, hogy az
tabort minden parazna fertelmessége-
tul, meg tisztetana, kiuanlagokat meg za-
blazna, es az kik vy dolgokat találnac,
hireket gondolnanac, azokat meg bün-
tetne: añeraiis len gonduissele ez tisztulá-
ra, kő az mint sokan iriac, két ezer pa-
razna alzon, takarodnec ki az taborbult
mi

A Z K E R E S Z T Y E N

mi haszna len ebből, imez, hogy minden ellenzésekét, melyec történhetec volna Africabol, Ispaniabol, na ő könyen meg győzne, nepe kara nekül, mi uel hog tabora tista, es io rend tartasba volna. ű maga penig vgy mint hadnagy, oly tőkellertes szemermes volt, hogy midőn egy rab szűz leanzo szépséges testeuel (az mint iria Liuius) mindeneknec szemet magához vonna, ű chac kezeuel sem illete, es nem hogy az rab szűznec testet engedte volna valamiben meg széplőseteni, de meg annac attyafiait, es egyes matkaiait Luceius neuót, elő hivan, az leanzot meg ada neki. Nem chuda azért, ha az tistafog szerető hadnag alatt, az vitezec, tistan, es szemermessen éltene. Haladatlan sem len Luceius, az ű szűz matkaia meg adalaiért Scipionac, hanem mind denüt

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 81
denűt dicheri vala, az ű iofzagos erköl
chet, így szoluan az ű varasbeli szoma
szedinac: Romabul iűt (vğ mond) az
Istenekhez hasonlo ifiu, ki mindeneket
meggyőz fegyuerrel, baratsaggal, io
akarattal, es kegyességgel. Estarsasa
got gyűtuen, ezer negy szaz magauat
Scipiohoz iűue, az ű szemermes merte
kletes természetet, es beűseges aiande
kozafat chudaluan.

Q. Metellus touabba, midőn az
tiszt tartasban, Albinus Spuriusnac he
lebe kellett ec lépni, ki igen puha, keuely
vala Numidiaba, eleiben menuen, A
fricaba iűue, es az vitezlő nepet Albi
nustul kezehez veue, mely nep, mely
vndoc, embertelen, es ezer gonossag
gal ferteztetet let legyen, vğan szegyen
beszellefre, es irasra: Metellus mindett
ereieuel azon lén, mint alhatna ellenec,
L azert

A Z KERESZTYÉN

azert nem nyugouec, hanem minden
szabadsagoknak segetseget ígekezec el
venni, az foc főzőt, sütőt, es torkosla
gra ingerlő eszközőket az taborbul ki
tisteta: mely dologgal rövid időn az
ú vitezlő nepet, mely minden dobzo
dakra nákra főre megyen vala, fölőtte
igen meg iobbeta, es minden szo fog
dakra engedelmesseke teue. Ezec az v
ten egész Numideat által iaruan, amaz
rauasz, es okos lugurta királnac min
den tartományit kersegebe, es rettene
tes félelembe eyte.

De minemű büntetéssel szokot va
la élni az vitezec ellen, amaz Aurelia
nus feiedelem, imez egy pelda az egész
vilagnal elegendő lehet, meg mutat
uan ezzel menire vetkezzenec azoc, a
kie hazaiokért, őszuegekért, aruakért,
es az Istenenectistelsegeért fegyvert
fog

VITEZKEDÉSNEC TÜKÖRE 82

fognac, es más felőlazokra tamadnac,
azokat foytogatyac, es szeplősetic: En-
nec taboraban egy vitez, valami aszo-
nyallatot, ki kádaaszony vala az haza-
ban, fertelmessen keserget vala, vegte-
re erőszakot chelekedec rayta, meg sze-
plősetuen űtet: mely dolog midőn hi-
reuel esset volna az fejedelem hadnag-
nac, meg fogatta az vêtkes vitez, es
egy fön allo nyers fánac, az vastag aga-
it őszue vonnatuan, kezet, labat azoka-
hoz kötőztete, es föl bochatuan, dara-
bonkent szaggattatta, az fá agokkal,
mely rettenetes iszonyu halal, idu ősse-
ges, es hasznos lén az egész taborban
valo vitezeknec, es emlekezetre valo
pelda, hogy senki másnac agyas hazat
ne ostromlana, vtaña olalkoduan. Szűk
seg azért, hog az vitezec ha diadalma-
sac akarnac lenni, mertekletességet, es

A Z K E R E S Z T Y E N

tíftesseges életet igyekezzene tanulni,
 mely két dolog minket, chac né hason-
 loka tesznec az menyekhez, kic miuel
 hogy test nekül valoc, es tista lelkec, ez
 nehez indulatoktul, es erzenkegek-
 tul, fölötte tanul vannac: de az oc, kic
 hasoknac, es agyekoc chiklandasnac
 szolgálnac, bizonyara nem külömben
 mint amaz Q. Curtius Romai vitez, az
 lonac sebes futasual, az mellekes helre
 vitetec, igy ezekis mindez vilagon,
 mind az vtan el vesznec: nem heiba
 mondgya az Psal: XXXI. Ne legyetec
 olyanoc mint az lo, es őszuer, kik nec
 ninché értelmec. Mert miuel kezdűnc
 külömböznűnc az oktalan allattul, dis-
 sznoktul, es ebektul, ha ok osszagunkat
 agon veruen, minden gonoszsagra va-
 lamenire viszen indulatunc, az vtan ia-
 runc. Amaz Pyrrus, Epirotaknac ki-
 ralya,

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 83
rallya, fölőtte igen chudalya vala Fabri
ciusban egyeb is erkölchi közöt, tisztas
ságot életenec, melyet még az pogánis
szeretni szokot az ellenségbe. Oly igen
tökellertes volt penig ez is erkölchben,
hogy könnyebben vonhatnad vissza az
féhes napot folyasában, hog sem Fabri
ciust, az tisztaságnac vtarol el tantored
hatnad. Az Israel nepe gőzhetetlenec,
es felelmesec valanac az ellenség elöt,
még az vitezlő fegyelmet meg nem v
talac, es az puhasag ellen vgyan meg
kemenyednec vala, de mihelen az Ma
dianitaknac szerelmet, kic mindé szemé
telenségnek mesteri valanac veuec, aszta
lokhoz, taborokban, es agyas hazokbá
bochattac, az ferfiui erő mindgyarast
meg lankada, es az ferfiaknac vad erős
nyakokat, az puha leányzoknac igaia,
nagy könnyen befoga. Nyomorulagos
L 3 vala

A Z K E R E E S Z T Y E N

valtozas, es bizonyara, az kic minden
 fegueres seregeket által verenec, az kic
 mind gyaloc, es louagoknac rohano se-
 regit erossen magokon meg szoktac va-
 la tartani, ime az aszonyallatoc által le-
 verettenec. Szamtalan nepe vala Go-
 defredus Beloniom hadnagynac, hogy
 Hierusalemet az poganioc kezebol ki-
 akarna venni (az mint iria Paulus Ae-
 milius) mind az által egetlen eg paraza-
 na aszon ember, az taborban nem talala-
 tatot, vgy hog ha valaki azt az tabort
 akarta volna belol meg tekinteni, nem
 taborban, hanem templomban lattatot
 volna lenni, pispokoc, papoc valanac
 ot nagy sokan, kic naponkent aldoza-
 nac vala, az vitezek is hasonlo istene-
 segbe talaltatnac vala, kic ne chac hay-
 nalba, es estue mondanac vala dichere-
 teket, az istenec konoroguen, hanem
 nagy

VITEZKEDESNEC TŰKÖRRE. 84

nagy része eyelis imadkozik vala, vgy
 hogy semmi chudam ne legyen, ha az I-
 stenne irgalmassagos io voltat, magoka-
 nac meg engedteltec, tauul leuen, min-
 de reszegsegtul, es paraznasagtul, mely
 Isteni io aiandekot meg bizonyítottac,
 az foc szamtalan idegen nepen vet dia-
 dalmoc, holot mind ez ideig nagy io
 hirt neuet viselne. Igen hasznos azert
 leg először az vitezeknek szivekből az
 tunya gondolatokat, es puhafagot ki-
 kergetni, miuel hog az merkeletesség
 (ha több ioszag nem találhat nekis) bizo-
 nyos vi nyito, az győzedelemre: De
 az reszegseg gonos mestersegekkel va-
 gyon körűl vetetue, ki mint valami
 el vetet oktalan allatokat, az halakra vi-
 szi meg nyaggatafra az ű szeretőit: se-
 mi okossaggal sem viselhetne effele-
 valami io hadat, holot semmimű vaka-

A Z K E R E S Z T Y E N

ság nem lehet nagyobb az részegségnél. Mivel hog az boros részegességtul, szá kiuetesben vagyon az okosság, az érs telem meg tompul, az io tanach tauul futamot, az elmenec minden ereie, es é le, semi leszen. Az részeg vitez, rendet nem tud tartani, az zaslót nem tud gya kőuetni, az ellenséget vagni, magatul az űtest el tauoztatni, de az űtközec nec helen, chac igazan sem tud allani, nem hog iol tudna az ellenség előt fut ni, vgy hogy Horatius Flaccus igazan monta legyen, *Ad praelia trudit inermem*. Az hadra mezetelenül tafzitya az em bert, az bor ital, midőn magat óakora ta meg tölti, es asztatya.

Azert fölőte intem az keresztien gonduiselőket, hogy az fertelmessé- nec, es torkossagnac kifiztető, es inger- lő eszközit, mint valami mirigy halalt, es

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 85

es veszedelmes dolgokat, taborokbul
 mesze tauoztassac. Istenért mert nevol
 na szűkség az reszegseget meg tiltani,
 kinem chac az varasi dolgokat, de az
 hadakozo szűkségeketis föl haboret
 tyá az reszegseg, es az mint szol Gelli
 us, az embereknek elmeieket meg kife
 beti, es erőtleneti. Tauul legyen az pa
 razna Venus, kit az Poetac arañsnac,
 auagy aranynac neveznec, miuel hogy
 az Isten aszonyoc közzűl, egy finchen
 tekozlob az arañban, mint Venus: Ha
 nem emelteffenec inkab az tabor közé
 pin először, az mertekletességnec, az va
 tan minden dolgoknac könnyűségre va
 lo oltaroc, az az, midőn egy meszel
 borral, auagy iczeuel meg cri, ne igyec
 nyolcz, tiz, tizenket pintet, hanem ter
 meszetinec meg tartalsara, es erőssete
 sere valo ételet, es italat, mertekletes

A Z K E R E S Z T Y E N

sen vegye magához, nem hogy az fő-
uetlen husnac tiszteris le merie az siriat,
szupponc chinaluan.

Ez mertek letesseget kőueffec az vi-
tezec, ezeket tisztellyec, valakic az ellens-
leggel meg akarnac vinya: mely io ere-
kölchők nec, ha amaz Sardanapalus,
Assyrianac kiralya iégezet volna szol-
galni, es az bordelban heuerő tisztatalá-
aszonoknac nyaia közőt, eyel, nappal,
nem iuot volna, ki vetuen gyakorta, es
viszontac, szüntelen idogaluan, es ma-
gat töltuen, mind élete hofzab, orszá-
ga iobban meg erőssödöt volna, ki
minden parazna aszonymal, fertelmesb
volt, aszonyi ekeffegben föl öltöztes-
tet, orczaia föl kente, fente, meg irta,
es feriusagat fedezuen fertelmeskedet,
vgy hogy, meg koporfoiaraia ezt irate-
ta legén: Az volt enim, az mit meg ete-
tem,

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 86

tem, es gyönyörűséggel magamhoz
vettem: dízno volt nem ember: aztis
akartá, hogy az ű vitezi haffonloc lege
nec hozzáia, kiket midőn az borral, es
lakással meg erőtlendetet volna, az Ara
bacus ellenségnec vitezitul le vagatta.
nac, kiket mely szemtelenül veszedes
lemre bochatot legyen, ki nem lattaya.
Azert igen aianly űc az vitezeknec az
mertekletesseget.

AZ HADNAGYOKNAC,
es fejedelmeknec, az bűnös vitezec bűn
teteseben valo szükségeseke
menysegekről.

MIVEL hogy seminemű rendbe
ez életnec több gonoszság, es fajtá
lanság nem talaltatic, mint az hadi álla
patban: Bizonyara nagy gondgoknac
kel

A Z K E R E S Z T Y E N

kel lenni az conduifelőknek, hog' bizonyos meg szolletással, feddessel, és büntetéssel élyenec az vetkező vitezec el len, azonis igyekezzene, hogy mindkét vetkekből meg vonyac, és zablalyac űket, v'g'is tarchac magokat köztől, hog' inkább félyenec tülől, hog' sem az ellen segtül. Mert midőn az Romabelieknekis, az vitezlő fegyelem, mely regtül fogua meg tartatic vala, lassan lassan le szállana köztől, lugurtais Numidának kegyetlen feiedelme, igen chufolya es seminec tartya vala az tanachot: v'g' añeraiis ment vala ez gonoszság, hog' az kősségnek magoc birodalma (mely abban az időben nagy fő vala) chac nem el nyomattatnec: minden tisztet, es rendet v'gyan arulanac Romában: az kiknek penig ereiec, es ertekec volt azzal kerestec dichősegeket, nem io tetellel:

az

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖR. 87

az osztogatás nagob iofzagos erkölch
 volt, minden io erkölcheknel, az penz-
 nec kiuanfaga először neuekedec, az va-
 tan az birodalomra valo vagyodas, az
 főemberec, az hizekedők nec fület a-
 danac, az igazsag, törueñ, minden mel-
 to dolog, lab ala nyomatec, az hizeke-
 des nagy böchületbe len. Mely gonos
 erkölchöt nem chac az kösség, de űa
 nön magoc az tanach vrac köuetenec,
 es chelekedene: Eze, Spurius Alpi-
 nust, ki igen feslet tunya, rest ember va-
 la, Numiaba küldec, hogy azokat meg-
 holdoltassa, ki, nem hog az vitezeket
 fenyetekbe tartotta volna, tanetuan io-
 ra űket, hanem inkab az restsegeben, es
 minden feslet dologban, mesterec len
 ű nekiec. Azert mindenec veszedelem
 be valanac (chac hogy az mint szokas)
 az nag szűksegeben, az tanachbeliec föl-
 sero

A Z K E R E S Z T T E N

Serkenenec, es Q. Metellust, v y feiedes
 leme, es tisz tartoia valasztac, hogy ez
 nagy szegyent roloc el venne, miuel
 hogy lugurta, az Romai seregeket iga
 iaba fogta, es rabba tette vala: es azért
 az el hagot vitezeknec rend tartasat vi
 szontac helere hozza. De az T. Manli
 usnac igaz voltarul, ha ertekezunc, fő
 lötte chudalatos dolgot hallunc: ez mel
 tobnac itele, hogy maga fia nekül leñe,
 ki igen erős ferfiu vala, hogy sem mint
 Romat az vitezlő felelem nekül talál
 tatni. Bizonyara az ű fianac ifiusaga,
 dichőseges diadalma, az fő fő emberek
 nec, de az egész seregnec könyörgő ké
 rese, melto, es elegendő volt, hog
 fianac veket meg bochatana, de mind
 ezec semit nem chelekedhetenec, hané
 az vitezlő ifiat, nagy kegyetlenül el ra
 gattata az hoherokkal, es feyszeuel fe
 iet

let vetete, az orbeli szokas szerent: chat
 azért penig, hog az sereg kiul vijt vol
 na meg, az ellenleggel, ki neuen neuez
 uen, ingerli vala utet, de hogy az ellen
 seget meg olte vala, mindnyaian oruen
 deznec vala az ifjunac, mind addig meg
 meg ertec az gyozedelmes nemes ifju
 nac szonyu veszedelmet, mely rea ko
 vetkeznec attyanac iriletibul, azontul
 mindnyaian folotte meg rettenenec.

Bizonyara meltatlan valo tortene
 len ez, vagy haragbol, vagy az inger
 lesbol tamat legyen, auagy az el kerul
 hetetlen természetnec rendelenec ere
 iebol (az mint szol Linus) mely az i
 fiat az diadalomra, az sereg kozul ki vi
 ue, holot mind az gonznec, es meg go
 zernec, vtolso vegec, es feiec vesztele
 k következec. Vad parancholat, es siral
 mas pelda len ez, de hogy ez vtan az
 mi

A Z KERESZTYEN

mi népünk közöt effele dolog ne törté-
 renyec, fölötte hasznos ezt tudni. De
 mertekletesb lén M. Marcellus effele
 büntetésbe, mert midőn az őuei Canu-
 siumnal nem igen iol vittac volna, vgy
 meg pironkata nehez beszédde űket,
 hogy az hadnagy feddeset nehezbne-
 vennec, az kár vállalnal. Azoknacto
 uabba az kie zasloioakat el hattac vala,
 arpat adaennienc. Az szadosoknac sza-
 blyaiokat el veue, es tiszteket masnac
 ada: mely mertekletesseggel először
 azt nyere, hog harmad nap vtan, nölcz
 ezer ellenfeget vagnanac le vitezi. Am-
 az P. Scipio penig, mint büntette le-
 gyen vitezit, ha eszünkbe veszüc, elme-
 ienec okos voltat, meg esmerhetyüc.
 Ez midőn az vy Carthagoba laknec,
 törtenechogy Sucronal az ű vitezi föl-
 zendülnenec, vgy mint nyölcz ezere-
 va

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 89

valanac köztől, kic hac heuolkodas
 nac, es veszteg heuerenec: Scipio halas
 la felől azomban sokféle hirec iűnec va
 la, es hogy nagy titkon halalat beszela
 getni kezdec: az sereg azt haluan, el hie
 uec mindgyarast, es mint valami deli
 czeg louac, az zablat hatra vetuen, ege
 tembe kiuanlagoc szeret chelekedene
 mindenecket: az szazadoszt nem halgatá
 ty a az alatta valo nép, sem az tizedest
 az őuei, vgy hogy, az ki mit akar azt
 chelekefzi, annerais meñe köztől ez dű
 hősség, hogy az tiszti viselőket ki űz
 uen közzőlől, az ala valo népre iutná
 az gondviselés, C. Albinust Caleriuſt,
 es C. Actiuſt valastac az feiedelemſé
 gre. Azomban Scipio, ki le akaria va
 la az népnek zendületeket chendesete
 ni, paranchola az népnek, hog Carthas
 goba iűnenec, kiket az varas közepiré

M

őszue

A Z K E R E S Z T Y E N

Őszue gyűte: midőn azért az vitezec
 minden felől az helre iűttec volna, is
 gen meg orczaza, es pirongata űket: es
 miuel hogy anni neper nem itille ionac
 le vagasra, bochanatot ada nekic, az zen
 dűlesnec okait, es kezdőit meg őletz
 uen, hogy vgyan azon helen szűnnec
 meg az bűntetes, valahol az gonos ta
 mada: azok at azért fa őfzlopokhoz kő
 tőzuen, veszőkcel meg szaggattac, az
 vtan feyszekcel feiec vetetec, hogy vs
 rekkal bűnhednenec, az kic egebek nec
 bekefegeket, sugafsal, ingerleifal, chel
 chapassal szakadozast tamastuan, föl
 indetanac. Mely kemeny bűntetes, va
 lami engedelemmel, miuel hogy meg
 lagyettatec, annit hasznala, hogy chac
 íntesereis az vtan, mindenben keszen ta
 lalna vitezit.

Sempronius Gracchus touabba mi
 dőn

VITEZKEDES NEC TŰKÖRRE. 90
dön Hañonnac nepet, Beneuentummal
meg verte volna, veue eszebe, hogy az
ű vitezi közzűl nemelyec, az űt közőt
be vissza leptenec volna, nem akaruan
ezt büntetes nekűl hadni, őszue hiuan
űket, erőssen meg eskűttete, hoű soha
az vtan, az hadnac ideien külőmben
sem ennenec, sem innanac, hanem fōn
alua, dicheretes valasztast szerezuen
az io erkölch, es tuñasag közőt. Ioab
David kiral nepenec hadnagais, teken-
tetet visele az loc vétkezet nepre, mert
midōn Seba, Bochrusnac fia trombitat
fuiatna, es az nep közzűl, sōkakat Ioab
melől el hitetne, nagy hamarssaggal kō-
tete űket Abela varasaig, melyet mi-
dōn kemenyben ostromlana, es meg a-
karnac adni, mertekletességgel ele, az
szallast el hagyuan, miuel hogy Seba-
nac, ki oka vala ez veszeke des nec, feiet

M 2 veue,

A Z KERESZTYEN

veue, es bekenel vissza hoza az ű nepet,
 győzedelemel. Ha penig valaki effele
 törvényeket, es büntetéseket az vitezek
 nec, nehez nec, kegyetlenec, es fölőtte
 fene chelekedet nec mondgya lenni, bi-
 zonyara teueleg az, mert így David ke-
 gyetlen let volna, miuel hog amaz A-
 malachites ifiat meg ölete, teiet vétet-
 üen, 2 Reg: 1. noha az ű ellensegeis Sa-
 ul, igen kegyelmes nec monta, mert eg-
 nehanszer meg ölhetett volna űtet, 1.
 Reg: 24. Touabba azért is kegyetlen
 volt, hogy Amontul az Amonitaknac
 kiralyatul, miuel hogy az kőueteket
 meg bantotta vala, minden nemzetek
 nec törvénye ellen, Coronaiat el veue.
 Moyse elmienel mi lehetet szeledeb,
 es chendeseb, ki az ű ideiebeli emberek
 nel egyigyűb vala? mind az által, az
 közvitezlő nepet az fertelmességet az
Ma

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 91

Madianitaknac seregeuél le vagata, fésiedelmeket, hog ez vérket el halgattac vala, föl akasztata, mely dolgaual, es kemen itiletiuel magat meg gyalazzaes sem keppen nem, mert szükseg az tusa nya veszteg heuer o elmeket, gyorsá, es eleuennie teñi, az vitezlő fegyelem által, bizonyos büntetessekkel föl indetua.

Ez elöt, chac nem regenis, oly félelem volt az Nemetec közöt, hog chuda volt: ám iriac Albanus hadnagy félöl, ki az Louanium varas elöt, eg lspaniol ifiat valami cher fara föl akasztata, es egy kisdéd malaczot az nyakara, melyet egy parast aszontuleröuel el vet volt: azertis köttette vala nyakara az malaczot, hogy pelda lenne egebeknec, mert valahol talaltatic az félelem, ot vagon az eleuen vastagsagis. Azt nem kiuanom, vgyan arra sem intec eg hadnagor

A Z KERESZTYEN

na'gotis, hogy Manliusoc legyenec, es
hogy semit ne nezzenec az ifiufagra, es
emberigyarlosagra, meg buntetuen a
karmi ki'ded fogya'kozastis, na'g nyi'
latkozo buntetessel, hanem hogy igaz
mertekkel meg lassac az vitezek'ne'c bu'
no'k o't, es verkeket, azonis igyekezze'
nec, ho'g ko'zep szerent valo buntetes'
sel fedgyec, es buntess'ec u'ket.

Iosue, Moys'est ki k'o'ute az tiszta'be,
es szeledsegnec lelkebe, Iosu: 7. mid'o'n
meg tapasztalta volna Achanot Char'
minac fiat, ho'g Istennec parancholatyat
hatra hagyuan, az meg tiltot peldabol,
valami ruhat, es ez u'st o't egyeb marha'
ual el lopot volna, ko'uekcel agyon ve'
rete, es minden marhaiat tu'zzel meg
e'gete.

Ez helen ved eszedbe, mit erdemlye'
nec azoc, kic tulaydon hazaiokban, mi'
nec

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 92
nec előtte az ellenfegre kivitetnec, zold
fizetésekkel, mely elég nagy, es kaszdag
meg nem elegenduen, az szorgalmatos
szanto embereket őszue rontyac, ieze
getic, meg fosztyac, es chac nem belis
tis ki vonszac, es miuel hogy semi lste
nesség nem talaltatic azoc közör, á kic
tabort köuetnec, mint valami Harpiac
es cherebo bugarac, mindent meg es
mesznec, szellel röpösuen, mindene
ket rutetnac, az vetelec el égettetnec,
az iegyben valo szűzec el vitettetnec,
az szűzec meg szeplösetetnec, mind bas
rom, es oktalan allatoc el haytatnac. Ha
valamely kaszda ellene chac meg mo
czanis, mindgyarast, vagy arczulveric,
vagy hazabol ki üzetie: ha penig az l
stentelen toluaioc ellen föl tamad, fegy
uerrel kergettetic, ha előlőc el nem sza
lad. De effelec michodafoc lesz nec az

A Z K E R E S Z T Y E N

ellenseg ellen, kic az ōueiuel ezt cheles
 készic: Azt mondgyame kegyetlen Ca
 pitannac, auagy feiedelemnec, az kic
 feleknecc eleit veszi, es kitentelen cheles
 kedetit meg feddi, es vegtere nehez bűn
 tetessel meltan illeti. Peldanc vagyon
 amaz Tamerlan neu ō Tatar feiedelem
 ról, es haduiselőről, ki fölötte kemén
 yen igyekezes az vitezlő fegyelmet, es
 rend tartast őrzeti: midőn az kised
 Asian neper által vinne, törteneiből
 eleibe futamec egy aszonyallat, hajat fe
 ien szellel hanyuan, nagy sirással köny
 uezuen, melyet veri vala, ki midőn az
 kiraly labahoz esec(nagy soc panasza
 mint szokasoc az aszonyoknac) az rais
 ta tet hatalmat, es bös züfagot meg be
 szelle, hogy egy vitez, valami keues te
 iet, es saytyat er őuel el vette volna: hi
 uatac az vitez: el ő iűue: k erdec ha igaz:
 amaz

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 93

amaz tagadgya: az aszony viszontac
 esküszic, hog igaz az mit mondot: Rő
 uid szoual: paranchola az feiedelem,
 hogy az vitez nec haſtat föl meczenec,
 kinec gyomraba mind az teiet, es ſay-
 tot meg talalac: ki az aszonnac penzt
 aduan, el bochara: mi lehet ez peldanal
 nagyob, es neuezetesb: Irt vğan Aure
 lianus feiedelé az ű tistartoiához ſzép
 leuelet: az, vitezlő parancholatokkal, es
 törueñekkel rakua: Senki (vğmond)
 másnac tik fiat el ne vegye, másnac iu-
 hat ingyen ſe illeſſe: vetefere ne lepiec:
 ſzólóiet ne ſzedgye, hogy az ellenſeg-
 nec prædaiabul taplaltaffec az tabor,
 nem penig az alatta valo nép nec kőñ-
 hullataſaua: tiſta ſeğuerre legyen, es az
 ű zoldgya őuezóien legén, ne az kőñ-
 han. Mely erős feiedelemnec, ſzentſe-
 ges vegezefe, bár neha az conduifelők

A Z K E R E S Z T Y E N

nec szemec eleibe itűn, es az vitezlő
 nép nec eszebe iurassac: az kic ellene iar
 nac meg bűntessac, bizońara hiuebbec
 lelnec hadnagyokhoz az vitezec, be
 kelegben lesz nec az parasztoc, es tistab
 vris talaltatit tűlőc az győzedelemre.
 Meg szűnec talam azomban melto pa
 naszolkodasoc, kic naponkent lattyac
 magoc karat, v. temenyeket le nyom
 dozzac, kuthiaiokat meg egetec, felese
 geket el viszic; keues beszeddcl, mint
 valami ellenszeges langtul munkaiokat
 la yac semue lenni, es azert ohaituan
 sinac, es añal inkább, hog azoktul szen
 uedic kic az hadbanis semirekellőc, es
 bár az Istentelen ellenszeg raitoc vgan
 diadalmat vet volnais, ez nyomorusa
 gokat tűlőc nem varnac. Touabba az
 mi leg nehezbe l tűresre, minden boszu
 tetlekre is, halgatnioc kel ű nekiec, vő
 hogy

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRRE. 94

hogy, meg se merienec moczanni, auag
 faidalmokat sirással ielenteni, mindgya
 rast se guerrel fenegetic, ha kőnűhullara
 lokat, es szöpőgeleket elnem reytic, es
 fogiac, vtollo oraioc feieken vagyon:
 Eze hazankért hadakozni, auag inkább
 ellene se guert fogni? Eze hazanknac se
 getsegul ieni, auag pustasagara talaltat
 ni? Bizónára amaz Festus vgyan iol
 kezdet szollani az hadnac neuezeti fe
 lől, kí az hadat az vadaktul mondgya
 hogy talaltatot, miuel hogy azokhoz
 illendő inkább, hogy sem az emberek
 hez az vér ontas, es egy más ellen valo
 boszusag űzes: de bizónára né latunc
 oly vad allatokat, kie egy másnac bo
 szusagat vő űze, mint ember az ember
 ellen. Nem de iob volnae, hogy az mi
 haragunc halando, es baratsagos egy
 mashoz valo akaratuc, halhatatlan vol
 na,

A Z KERESZTYEN

na, az bölchnec mondása szerent: de
 vilza vagyon az dolog, mert midőn
 az teli időtul be rekelztetet hadnac ne
 pe, bizonyos helre vitette nec, az ű had
 nagitul, es elő iaroktul, mindenket pa
 raznasaggal, ragadomáñal, bolzu tetel
 lel be töltnec, es ferteztet nec az vitezec,
 vő hog egy mák szemni keresztényeni, né
 hogy hadi fegyelem, ne találtaſſec ű
 kőſztóc: Imhol egy ſzep leanzo kőñű
 ues orczaual vagyon, kit az Iſtenteleñ
 vitez meg ſzeplőſetet, ſzűzeſeget ſi
 ratya: maſſu az tiſta hazas aſzonyallat
 magaban tiſtaſagat, melyet az előt ma
 gaban viſelt ſzöpőgi, miuel hogy erő
 ſzakot ſzenvedet az parazna hadi em
 bertul: nem meſze az kaſzda panafol
 kodic, es kőnyuez, hazi marhaiac pu
 ſtaſagarol, hogy nem azoktul, kie nila
 uan valo ellenſegec, hanem magoc ne
 pe

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 95

petul szenuedi minden kárat, es azoka-
 tel, kic hamissan mond gac, hogy oltas-
 lomert, es baratsagossan iuttec legyen
 hozzáioe, midőn nagyob arast chele-
 kesznec az ellensegnel: es hogy keuelet
 szolyac, anni ragadomany törtennic,
 hogy szűleiek nec nyakokrul szűz les-
 anzoc el vonattatnac, anni szabad em-
 berek nec testec fertelmesztet nec, anni
 niluan v. o pustetas, toluaylas lattatic,
 hog az Egyhazakis bekeuel ne marat-
 tanac legen, hanem meg pustetattanac
 soc v enec egyedul maratnac, ven alzo-
 noc, el hagyattattanac, kasz dagoc veg
 hetetlen szegenyssegre iutottac, v g hog
 igazan mondhatna amaz beszede az
 Loncrensisek nec kőuete, melyet mons-
 da Q. Plemnius, es vitezi felől, az Ro-
 mai tanach előt. Az mi varasunc nas-
 ponkent meg vetetic, eyel nappal gero-
 me

A Z KERESZTYEN

mekeknek, leanzoknak, aszonyallatok-
 nac, kiket el ragadnac, szörnyű kialtas-
 sóc hallattatnac, vgy hogy, senki ne ta-
 laltassék az mi varasunkba, ki boszut ne
 szenuedet legyen, es hog valami fertelo-
 messég, latorlag, es főluenyiségnek tel-
 hetetlenlege (az kik el szenuedhettec)
 hogy ne történt volna. Nem ok nekül
 Liuius lib: 2. ab vrbe condita, az hadac
 nagy veszhez hasonlitya: Pyndarus
 nagy szél fuas forgasanae neuezi, mely
 mihelen az tengere megyen, mindene-
 ket föl indet, keizeret, szaggat, le nyom,
 es szelel hany. Valamit az had az föl-
 dón, azt chelekefzi, az szél az tengeren.
 Az meg eret vetesék le tiportatnac, em-
 beri, auagy lo labakkal, auagy minék
 előtte meg ériec, le kasszalyac: az bar-
 moc el kergettetnek, az őrző pastoro-
 kat tauul üzuen fegyuerrel: Az paras-
 ztók

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 96

sztoknac marhaioc el ragattatnac; hog
ha az prédanac, es szegenyeken vonc
toluay marhanac el vitelire, nem elegen
dóc ű magoc, az nyomorult parasitok
nac szekerit keszeretic el vitelere, ma
goc marhaiat, magoc szekeren hordoz
ni az taborban, es az telhetetlen tor
kos vitez nec torkaba tölteni, mint az
pokolbeli haragus Cerberusnac száia
ba, az kegyetlen be irt nép nec vinni,
valamit szegeny ember tizenhat, vagy
husz estendő alat vgres veretekeuel
kereset.

Ha szegenyec azomban, io vig or
czat enni kár vallasban nem mutatnac,
azt mondgyac, hogy nem hiű az feiede
lemnec, aruloia hazaianac, az ellenseg
gel tartya, több marhatis reytet el hazi
nal, kiuel el élhet gyermekeuel, es felele
geuel, mely dolgot ha tagad, hog nem
reya

A Z K E R E S Z T Y E N

rejtet, feie veszteben iar dolga. Es a
 zert torkaban forog foytogo keze,
 seguert forgatnac elottoc, es vgy ke
 szeretic, hogy az elrejtet penzt, es mar
 hat elo hozzac. Iai szegeny nomorult
 parastlagnac, nyomorult allapaty, bi
 zonyara siralomra melto: Isten bizo
 sagon, hog el vntam vala chac maga
 mis nezni, es hallani, soc könyuező si
 rasokat 1594be. Michoda külömbseg
 vagyon imar az ellenseg, es bekeseg ve
 szedelmebe: hanem hog bizuasban che
 lekedhetnec ezec toluayioluan az beke
 seges földön, miuel hog senki ninche
 ki ellenec alyon semi sereg, auagy fegy
 uer, az ki raytoc tet boszukat meg to
 rolhatna: mert az ellenseg alat valok
 nal nem mernec ilyen vakmerőn chele
 kedni, es toluaylani, hogy az őrző vi
 tezlő nepnec kezebe ne akadgyanac:
 Hogy

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 97

Hogy pedig még az ellenfelegnec meze-
iet ne kelleffec meg bantani, es pulteta
ni, az Isten törvénye tiltja, Deutr: 20.
Midőn valami varast meg szallas, es
foc ideig kel ot maradnod, erőssége-
ket környüle chinaluan, hogy meg ves-
gyed, az gyümölch fákat le ne vagd,
melyekkel élhetni, feyszekkel se puszt-
tehd szellel az fákat, mert fá az, es nem
ember, es ellened az ellenfelet nem sza-
porethatja. Ha pedig né élefre valoc,
hanem vad fá, más szükségidre vagd
le, es chinaly erősséget belölöc, mind
addig meg meg veszed az varast, mely
ellened tussakodik. De bizonyara az kie-
ellent chelekesznec, es mindeneket ége-
tessel, seğuerrel, ragadománal, es öldö-
kleffel szokta fergetezni, az hadnagya-
nac meltosagauat (hog az allatta valo
nepnec gonosz indulati fölötub ne ve-

AZ KERESZTYEN

uekedgenec) szükség hog kemeńben
 meg bűntetteńenec, mert ezt közöń-
 seggel latyuc, hog effele viszálatlan vi-
 tezec, alab valo ellensegnekis naloka
 nal hatat attac, es prađaua lettec. Pelda
 lehet amaz Schimitaknac chelekedetec,
 kic midőń az hostaiban lakozoknak
 szanto mezeiet pűstetottac volna, es az
 szólőket tőuőkbul ki asuan, az gűmől
 chet meg tipodnac (mint törtent dol-
 ga Posoni szőlőmnec 1594, az Moruai
 vitezec, mint valami kőkeń fát le vag-
 uan, gűmőlchet meg ettec, az faiat az ta-
 borban meg egettec, mely volt az Po-
 soni akasztofánal: hog nem akattac vr-
 lsten arra az fára, chac fel oraig) vgy
 hog szomszed tarsoknak semit ne hads-
 nanac: de Abimelech kegyetlentul igé-
 le vagatanac, miuel hog akaratyat nem
 chelekedec, hané tamadaft kesztac va-
 la

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 98
la ű ellene chelekedni. Obednec fia
Gaal, ki ezis naloc kegyetlen feiedelem-
seget akar vala tamastani, ha valami
büntetéssel illette volna alatta valo ne-
penec, es vitezinec gonos vagyodasit,
nem ketlem, hogy gőzedelmet né ve-
hetet volna Abimeleken, hogy meg vi-
uanac, de miuel hog az restseg, es fertel-
mes buiasag az el veszet vitezlő nepe-
nec szíuet tistan el fogta vala, nem ta-
laltatec sem eszköz, mely által dich őse-
get, es tistesseget nyerhettec volna.

De az poetac mit halgatnac ez ira-
somban? Ha Virgiliust latom, mely
szépen ir az vitezec felől, űket igazan
mind két taborbelieket meg iruan, ked-
ves dolog oluafni: meg mutatya nagy
szépen, minemű fegyelem, es rend tar-
tas volt az Troiabelieknel: mely enge-
delmes volt az vitezlő nép: az hadna-

N 2

gyoc

AZ KERESZTYEN

gyoc mely vigyázoc, es okossac: igr
 izol lib: 9. Aeneid:

*Hæc super è vallo prospectant Troes: &
 armis Alta tenent, nec non trepidi formi-
 dine portas Explorant, pontesq; & propu-
 gnacula iungunt: Tela gerunt: instât Mne-
 stheus, ac erq; Serestus: Quos pater Aeneas
 si quando aduersa vocarent Rectores Iuue-
 num, & rerum dedit esse magistros. Omnis
 per murum legio sortita periculum Excus-
 bat, exercetq; vices, quod cuiq; tuendum est.*
 Az az, minden felę neznec az Troiabe-
 liec, es feğuerbe nağ magossan allanac,
 felelmesc gyakorta az varas kapuit
 meg tekentic, az hidakat, es kereteses
 ket: kopiat, dardat viselnec: nyughatat
 lanoc Mnestheus, es Serestus, viada-
 lomhoz kiztetõ io vitezec, kiket Aeo-
 neas, ha midõn valami nehez ellenzõ
 dolog kiuant, az ifiac eleibe vetet, es
 azoc

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 99

azoc voltac oktato vezerec. Az kő fa-
lon minden vitez nec valami hel adator
vala, ot vigyazot, es midőn valtoznia
oc kellett, helekre allottac, az mit kel-
let oltazmanioc.

Az hadnağoknac, de ű maganakis
Ascaniusnac, Aeneas fianac, sereniseget
egyorsafogat vőan ot meg iria:

*Cetera per terras omnes animalia somno
Laxabant curas, & corda oblita laborum
Ductores Teucrum primi, & delecta Iu-
uentus, Consilium summis regni de rebus
habebant, quid facerent?*

Mikor! (vő mond) eiel volna, az
hadnağoc, es fő ifiac tanachot tartnac
vala, az orszagnac nagy, es fő dolgais
rol, mit kellesec chelekedniec? Azom-
ban mit mieltenec az Olaszoc, kiker
akcor más neuel hiűtanac Rutili, tabo-
rokban rend tartas nekűl el teriesztue

A Z K E R E S Z T Y E N

feküsznec vala az pasiton, nemely re-
szeg, nemely iatekkal farad, nemely a-
luszié vala, es innen nagy ok adatec Ni-
sulnac, ki fő legény vala, az Troiabeli-
eknél, kinec szerelmes tarfa Eurialus len-
annac így kezdé szollani:

*Cernis quæ Rutilos habeat fiducia rerum,
Lumina rara micant, vino, somnoq, soluti
Procubere, silent laté loca.*

Latode mint vagyon dolgoc az Olas-
szoknac, mint biznac magokban, keucs-
vilagoc taborokban, borral, alomál tes-
riesztue feküsznec, minden helec chen-
desegbévagon: meg útec azért á tabort.

Ezis az Capitanoc, es feiedelem ti-
sztihez illic, hogy az ifjusagot serkeges-
sec, es gyakorlyac minden dolgoknac
vegezeseben, az strazat gyakorla meg-
kerülyec, ielen szükseg lenni, midőn
elest hordnac, azoknac panazokat meg-
hal.

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 100
halgatuan: az tizedeseket, viceket, és e-
gyeb tisztsínelőket, gyakorta inteni,
hogy tisztekbe híven eljáranak, és gon-
dot vilélynec, az vitezeknek fizetése-
ket megadgyac, vétkeket megbüntes-
sec. Minemű büntetessé legyen pedig
az vitezeknek (Modestinus meg írja)
imezre, hogy penzekbe, és fizetésebbe
le vonyanak: az minemű aiandekot ne
kic egyebkor attrak, azt meg ne adgac:
heleknek változtatása, tisztekből le vete-
set: fizetéseknec le tetele, és megchufolt
elbochatafa: midőn valaki közzülőc
az le tet hittul föl szabadettatic, auagy
az vitezlő tisztelességből le tiszittatic: és
midőn valami vétékért, nem mindhá-
ian, hanem tizedic szemel le vagatic.
Szükség azokatis az vitezeket meg
büntetni, kik az hadból ki marattanak,
az kik sokaig kin járnak, és vő ternenec az

A Z KERESZTYEN

taborban: az ki másnac seğueret el te-
 ueletí, es vesztí: az ki az eledelt rauaf
 saggal az taborból másua igazetya, hog
 az őuet iobban el adhafta: auag azok
 nac, az ki er őuel marhaiokat el veszi:
 az ki az vegezőket meg haboretya: az
 ki, az űrk őzerben előszer meg futamic:
 ezec vagy halallal illetteffenec, auagy
 valamin bez bántetessel, mert az had
 nagyoknac fölötteb valo engedelmes
 segec, minden gonos tetelre okot ad
 nac, es ablakot nyitnac.

Touabba gyakorta meg kel emle-
 keztetni az vitezeket M. Catonac pel-
 daiaual, hogy ellensegec ellen kegyet-
 lenec, fenec, es vadoc legyenec, de vi-
 tezlő tarsokhoz, es barátokhoz em-
 bersegefec, es kegyessfec: az boszu ala-
 lafra hogy gorsac legyenec, de az inger-
 lekre, es boszu indetatra restec. Dio-
 do

VITEZKEDES NEC TŰKÖR. 101
dorus lib 12. aztisiria egy fő emberről
kinec Charunda vala neue, ilyen tör-
uent mondot vala az Thuriombeliek-
nec, valaki az neki hagyot hel kiűl ha-
dakozandic, az zaslót el hadgya: vala-
ki hazaiaért feguert nem akar fogni, a-
szon ember ruhában öltöztesséc, es az
piaczon magos helen föl alattasséc, hog-
az kősség, mint puha embert, es semire
kellőt meuefféc: Mely töruent hogy
ki monda, chuda mely igen szegye-
lic vala, valakic affele panaszba estec
vala, es magokban elmeieket vgy meg
feddettec, hogy az vitan vakmerőc len-
nenec. Amaz Modestinus töruent tu-
do, az vitezlő nép közöt valo bűntes-
tes közze, oda teszi az palczazast: az-
zal így szoktat elni: valami palczat az
hadnagy, kezeben veuen, az vétkes em-
bert, naggyengen meg erte az palcza-

A Z K E R E S Z T Y E N

tal, mely dolog hogy meg történt,
mindnyáian az kic az taborban voltak
r. ac. palczakcal, kősekkel agyon vertec
űtet. De most nem szoktak vele élni,
vagy föl akasztják, auagy feiet vesztic,
auagy környűl veuen az vitezec, dar-
dauaalaltal haygalyac.

A Z K E R E S Z T Y E N H A D

nagyoknak meg engedtetike, hogy olala
kodgyanac az ellenseg ellen.

S Z O K T A C kérdeni, hogy mi-
dönniluan valo keppen az ellenseg-
gel szembe nem mehetni, szabad leges-
ne az ellenseget alnoksaggal, olalkodas-
sal, de veletlen meg űtni, es környűl
venni. Az en'teczelem az volna v'gan,
hogy tistesslegesb, szembe menni vele, es
szemlatafra meg vinnia, mert oroszlan-
hoz

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 102
hoz illic az: de azt sem feddem, valaki
rauas okossággal ellenfelet körűl ve
heti, es halloiba vonyhatya, mely do
log Rokat ielent: es hogy szabad legyen
az igazan fölvet hadban, niluan, es al
lattomban az ellenfeggel meg vinni,
az Eghazi törueñis tanerya, In Decret:
23. causa: quæst: 2. c. Dominus. Es vő
annerá nem vétec így hadakozni, hog
az Isten űnőn maga paranchola Iosue
enac, hogy az Haizakat remenlegec el
len meg űtnec, Iosue 8. Ki mondhatya
azert gonosnac azt az mit Isten parane
chol: ves lest vő mond az varasnac: so
kat sem gondoikodec Iosue az Isten pa
rancholatyan, hanem őt ezer valastor
io legeñeket bochata vigyazasra az les
be: az ellenseg penig magat az előbbe
ni kisedi nyerefeggel el hűen, nagy
vakmerőn az kapukot meg hűtuan ki
ro

A Z KERESZTYEN

rohananac, kiket Iosue nagy szörnyű
 vagással meg vere, es nyoma. Hason-
 lo rauassaggal jelenec az Israel nepeis,
 lud: 20. hog az Gabaonitac ellen vin-
 namac, mert midon Gabaon varasat se-
 minemű erövel meg adalra nem vihet-
 nec, hanem chac keues neptulis, nagy
 sokasag veszne miattoc, chalar d lefelke-
 dessel jelenec, es az keczer valo gyöze-
 delmes ellenfeget le verec, soc ezer em-
 bert egy hadban, es ütközetben le vag-
 uan, hat szaz eleuen rabot foganac. Ia-
 kob patriarcha fiainac nemes talalmán-
 oc len azis, midon leań hugokat, Dy-
 nat az Sichimitac kiralyanac fia, meg
 szeplösetette volna, Gen: 34. ez gonof-
 sagot meg akaruan büntetni, lakobnac
 fiai, kép mutatással baratsagot ielentnec
 vala az kiralhoz, azt monduan neki,
 hogy ha körnül metelkednenec az va-
 rasbe

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRE. 103
rasbeliec, űkis kezzec volnanac vele
maradni, es lakni, miuel hogy az kőr
nyűl meteles ű naloc szent rend tartas
volna: Emor gondolkoduan, estanas
chottartuan, kőrűl metelkezec, es az
egesz varasnac ferfiu emberi ű vele:
Azomban Simcon, es Leui feűuert fog
uan, az egész varast kiralyokkal egye
tembe kic erűlenec valanac az vy leb
miat, es nem hadakozhatnac vala, le va
gac, es ez alnoksaggal meg gűzec, kik
kel ha mezűn kellett volna izembe me
niec, semikeppen meg nem gyűzhettec
volna az sokasagert, miuel hogy ezec
keuesen valanac. De ha valaki nem
restelli az historiakat meg tekenteni,
niluan meg tapasztalya, hogy loc fű gű
zedelmec törtentenec gyakorta az ras
uas, es okos lefelkedesbűl. Bizűnara
fűlűte teuelegnec azert, valakic azt ve
lic,

A Z K E R E S Z T Y E N

lic, hogy inkább testi erővel, hogy sem
mintelmevel vegezherne cselekedő dol-
gokat, mely dolgot egy poéta rövid
szóval így jelenter.

*Bellandum est astu, leuior laus in duce
dextra.*

Szükség okosrággal hadakozni, mert
kiseb dichelet az Capitamban az ű ke-
ze. De hozzunc valami egynehañ pe-
dat elő, az okos talalmañokban. Lidu
soknac kiralya Haliates, midőn az Ny
lesiabelieket igen ostromlotta volna,
Trasibulus ot valo gonduiselő, raulsa
got gondola, mert hogy az kiralnac
követte hozzánc az varasban ikekeze-
vala, hogy az Minerua templomat mel-
lyet elrontot vala, föl epetene: Trasi-
bulus nagy hertelen az minemű keues
buza vala az varasban, őszue hordata
az piacra, es nagy olchon hagyta arulni,
aztis

aztis paranchola az lakosoknak, hogy
vigan lakoznanac: mely dolgot midőn
látot volna az kővet, mindeneket az
kiralnac meg beszelle, ki azt gondolya
vala, hog az varast rövid nap meg ve
hetne, azt aletuan, hog élese elfogyot
volna, de az kővettől midőn ezeket
hallotta volna, nag könnyen vegeze az
varasbeliekkel. Hasonlo len Bias Pri
nausnak is chelekedete, az mint iria La
ertius lib: I. Oltalmazni akaruan az ű
hazaiat, melyet igen ostroml vala Hal
iattes: két ősuert, kiket régen hizlaltas
tot vala, ki nituan az varas kapuit, az
ellenseg taberara bochata, es űzete, k
ket midőn látot volna az kiraly, hogy
oly szepec, es kőuerec, mindgyarast a
zon kezde gondolkodni, hogy ha el
menyene az varas alol: de azt vegeze,
hogy először kővetet küldgyon be, ki
meg

A Z K E R E S Z T Y E N

meg kímlelye az varast. Bias ki igen okos vala, nagy magos főueny halmot hordata, es folyúl buzauál be hintette, mely dolgot midőn látot volna az kím, vilza teruen az taborban, meg ie-
lente, minemű beű volna az buza köztőc, vgy hogy halmot töltenenec vele, az feiedelem mindgyarast taborat el indeta, es bekefeget szerze az varással.

Cyrus amaz Persa kiralya, kit minden historiac emlegetnec, miuel kezdő hatalmassagat neuelni, holot ertene nagyob ereieket nalanal az Schitaknac: gyors rauassaggal éle gákorla, nem a karuan nepet veszteti, inchelkedessel, es leszekkel kezdő amaz nagy rettenetes hadat, melyet vifele foci ideig: Eőkor vő tettete hogy megiedet, es taborat el hagyuan, mely minden győnőrfőgel rakua vala, nepét vilza terete. Ezt
halo

VITEZKEDES NEC TŰK ÖRE. 105
haluan Tomiris királne afzony fia, fő
vitezlő erős népet egynehañ ezeri ma-
ga melle veue, es Cyrus taborara roha-
na, holot az lesben valo Persac űket
környűl vegen, minden sereget el ves-
szte, mert midőn nag rettenetessen kap-
dosna az tabort, nemelyec az io boros-
kat innác, nemelyec szép fegyuerket,
es kaszdaglagokat, az Persia szépsége-
ket (melyeket űc szaniszandekcal otha-
tac vala) magokat terhelne, az ellen-
kező vitezektűl (kiket űc el mentek-
ne gondolnac vala) körűl vetetuen,
mind le vagatanac.

Iulius Caesaris oly elmeiű ember va-
la, hog szamtalan ellenfeget verne meg,
titkon valo okoslagaul. Amaz Viria-
tus Lusitabeliekne feiedelmec, elegge
dichertetic az deac historicusoktul, mi-
uel hogy igen tutta magat az ellenfe-
g
tul

A Z K E R E S Z T Y E N

túl meg oltalmazni, és viszont ac főlö
 te tudos volt, azokat meg ütni. ű ma
 gokat az Romabelieket (kic ű ideiebe
 az had viselesbe na ő dich ő sege sec vol
 tanac) chac nem tiz estendeig kül ő mb
 fele hadakcal faraztot. Philep az Ma
 cedoniabeli kiraly, nagy Alexander nec
 attya, rauassaggal, es mesterseggel, na ő
 fő dolgokat vegezet, es noha ő akorta
 az ű fia más vton iarna, es niluan valo
 hadat viselne, abban is gy ő n ő rk ő dne c,
 miuel ho ő dich eretes b volna szem
 be meg vinni; de senki nem ragadhatya
 hasznosb nac lenni az diadalmat, mely
 keues b ember nec veszedelmuel talals
 tatic, hogy sem mint fokak nac vérec
 onta saual. Philep penig azt nyerte me
 st erseggel, es elmeienec elcuenségeck,
 az mit egyeb kiraly oc fokak nac vére
 uel vegesz tenec.

Vlifa

VITEZKEDES NEC TŰKÖR E. 106

Vihűlt az ű rauassagaért, Homer
rus az Troiabeli hadnac vegezőiened
neuezi, mely istefleggel sem Achillest,
sem Ajaxot nem illet. Az Görögöc
Hectort, az Troiabeliec kezenec, Ae
neast penig elmeiek nec neueztec, mi
uel hogy tanachal, es okossaggal Ae
neast öb kárt tenne nekiec, hogy sem
mint Hector ereieuel, es dühösségeuel.

Touabba az Romabelieket, kie chac
nē mindent vrasagoc alat tartottanac,
kiszoretotta inkab, ki haborgatta, es
vagtá fereget, mint Hanibal: ki az Ro
mabeliek nec allapatyokat, az gyakor
győzedelemel annera meg törté vala,
lziueket annera meg rettentette vala,
szamtalan fő hadnagyokat, es vitez
ket, meg öluen, hog az varast pusztan az
kariac vala hadni. Es bizonyara na az
P. Scipio meg chac ifju, iob remenle

A Z KERESZTYEN

gre nem vitte volna űket, es az tanach-
ban űlő fő embereket, kik imar futas-
ban valanac, nagy okos intessel, es be-
szeddel, vastag erős kez volt aul föl
nem indetotta volna, az egész Olasz
ország el veszet volna. Es midőn Ha-
nibal gyors, es rauas elmeiű hadnagy
volna, rauassaggal, es alnoksaggal loc
fő dolgot vegezet, vgy hogy meltan
neueze űtet Plutarchus, ideieben valo
hadnagyoknak leg rauasbnac, miuel
hogy űket szep okos talalmányokkal
környűl tutta venni.

Alexander penig, kinec erősseget
Daniel propheta az baknac neue alat
dicheri, ki Görög országban hozta az
Persiabeli birodalmat, nem de nagy re-
szet győzedelmenec, rauassaggal, es
szep talalmányokkal vegezeies midőn
kerdenec eczer tūle, mi modon haitot

ta volna ilyen hertelen birtoka ala az
 egesz vilagot, azt felele, tanachal, erő-
 uel, es a hol szükseg volt, vy mester-
 seggel: noha ne tagadgyam, hogy kő-
 zönfeggel, niluan hadakozot legen erő-
 uel inkább, hogy sem máskeppen: In-
 nen vagyon, hogy Parmenion fő em-
 bare, midőn azt adna tanachul, hogy az
 ellenfeget lesből űtne meg, nem fogada
 szauat, azt monduan, örömet meg
 chelekednem baratom, az mit mon-
 das, ha Parmenion volnec, de miuel
 hogy Alexander vagyoc, nem chele-
 kedhetem, mert nem igen tífesszeg, al-
 nokfaggal, az ellenfeggel viaskodni.
 Maszoris midőn barati tanachul ad-
 nac, hogy eiel űtne meg az varast: azt
 felele, hogy nem illic feiedelemhez, az
 győzedelmet lopni.

De neha az tífesszeges hazugsag

A Z K E R E S Z T Y E N

sem artot az fejedelmeknek nagy győzedelmekben. Egy Valerius Leuinus fejedelem midőn valami szegény renden való vitézenc véres tegyueret kapta volna, nagy föl szoual (az ellen-segek is halyac vala) azt kiálta, hog Pirrhust azzal ű feguerrel meg ölte volna, haluan ez dolgot mindnyaian el hitte, es az Epirota ellenfeget magarol visza terete. Vgyan ezen rauassaggal iugarta az Numidianac kegyetlene, az Romabelieknek vitezit, kic igen kemenyen nyomiac, es toliac vala ncpet, ki altasau al visza futamtata, miuel hog el hitte vala, hogy C. Mariust, iugurta meg ölte volna. Ezen Marius, chac szép szouau al nagy engedelmesse tette vala az ű vitezit, kik el hitette vala hogy az babonas aszonyotul, kit Syria bol hozatot vala, az meg ű kőzefnecc mod

VITEZKEDÉS NEC TŰKÖRRE. 108
modgyat, es alkolmatosságot, az útkö-
zetnek is véget tanulnaia, mely dolgot
chac tettetésből chelekedic vala, űket
kezéhez szoktatuan. Sertorius feiedes-
lem pedig minemű rauassággal éle, mi-
dön vitezit semikeppen birtoka alatt né-
tarthatna, azt mondóga vala nekic, hog
az feier szaruas (melyet magauál visel
vala) mindent neki meg ielentene, mit
kellene chelekedniec az vitezek nec, es
mit eltauoztatni, vgy hogy, nagy bi-
zonyossan beszelli vala nekic: kiket ef-
felc talalmányal annera meg hayta, hog
mindennemű munkara, es veszedelem
re keszre volnanac, az hadra gyorsac,
keszre, es eleuenec talaltatnanac.

Numa Pompeius, nagbűñec tartot-
ta, valaki az Romabeliec közzül, nem
hogy ellene szollana, de chac valami ke-
uesse az ű vegezési felől ketelkedne,

A Z K E R E S Z T Y E N

miuel hogy az Aegenia Nymphaua,
 kinec nem chac beszedeuel, de meg eie
 li halalzaualis gyönyörködne, hog a
 zokat az törvényeket tanulna, es veñe
 niluan beszelli vala, es valami törtéñec
 es lenne az nep környűl, azt mind az
 Nymphanac akaratyabol szolgaltatna.
 Nemely historicusoc, ám Mahumet
 Arabus felől, kinec előtte senki az ke
 restyen neűne nagyob ellensege nem
 volt, kárt sem tet senki, az galambnac
 ihleleebűl (melyet ű sz: lelekneac akart
 hogy tarchanac) nagy barátságossan,
 meg elt nyaiaskodot: mely találmañal,
 az alhatatlan köz nepet, minden dol
 goknac meg kesertesere, es chelekedes
 fere, könnyen föl iudeta.

De amaz törvény hozó Moysest ki
 fölötte régi (az mint Clemens Alexan
 drinusnac, es Iustinus Martyrnac tes
 czic)

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 109
ezie) ide helhezterem, nem oly igyeke
kezettel, hogy ű benne valami hazug-
ságot feddenec, auagy ielengernec, mi-
uel hogy tauul volt effele fogyatkoza-
stul, az izentleges iambor, hanem hog-
gerche minden ember, mely nagy melto-
ságot szerezzen az fejedelmeknec, mi-
dön az ű chelekedeteke, az Isteni lataf-
bol, es ielentesből mondóac szarmazni,
vgy hog nagy hitelt talalyanac az köz-
nep közöt magoknac. Ez azert, az Si-
do nepnec, mely mindē parancholatra
igen vakmerű vala (kit sz: Istuan pro-
thomartyr kemeny nyakunac, es kör-
nűlmeteletlen sziuőnec, es fűlőknec ne-
uez, az törüeny nec tiz parancholatit
hoza, melyec fűl valanac az Isten vyia-
iual az kő tablakon ieczetue. Oly mel-
toságotis talala maganac azzal, hogy
negyuen nap az hegen Isteñel beszelle-

A Z K E R E S Z T Y E N

es lakozec, hogy az tudatlan nép, mely
 fölöttédekzeg, es szabálhatatlan vala,
 szabad akaratyoc szerent föl fogadnac,
 hog' keszec volnanac mindeneket meg
 tartani, valamit parancholnanac. Az e
 gyeb prophetakis az Sidoknal, hog' na
 gyob meltosagban lennenec, es hogy
 tudománoc melegebb elmeiekbé men
 ne az népnek, azt szoktac vala monda
 ni, hogy az Istenul vettec az mit szol
 lanac. Ezt mondgya az vr, auag' ezt be
 szelli az seregeknek vra Istene. Fölötté
 hasznos azért az vitezlő nép közöt
 az tisztellegessen valo el hitetes, es fele
 delemnek meltosaga, mert midőn az
 vitzzel el hitetec, hogy az előtőc ia
 ro okos, es minden dolgaban az Isten
 rea nez, es segetsegül vagyon mellette,
 nagy könnyen még fogadgya akarmi
 mehez dolgot parancholyanakis űneki.

Ano

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 110

Annak okáért igen szükséges hog
az haduiselő fejedelem okos legyen, es
annak is talaltassac, az alatta valoknal
nagy megtosagban, ki az időhöz ke
pest, sokat tudjon tettetes keppen che
lékedni, neha sokat mint ha nem tudna
el halgatuan, neha az ellensegnec ereiet,
es sokasagat nagyra viuen, es hog erős
ferfiakkal kellestec ű nekic meg vinyo
nyoc: neha viszontac biztatuan, hogy
az győzedelem könnyű, miuel hogy es
rőtlen sereggel kellestec meg vinyoc,
kie igen felelmec, ki chac az trombi
ta fuyasra, es dob űtesre, az zaslót el
hadgya, es meg futamic: neha orczaia
nagy vigan szükség mutatni, io remen
seget aduan az vitezeknec, á hol penig
az dolog mást kiuan, felelmet mutalson,
neha iegesze űket, neha viszontac io
bizodalomra vigye vitezinec ű szivea
ket

A Z KERESZTYEN

ker. Effele mestersegekkel Hanibal, igen
 keiz vala mindenkor, es midőn zaslo-
 ia alatt külömbfele nemzetsegec volna-
 nac, külömb öltözetec, külömb nyel-
 uet, es minden erkölcshőkben egymá-
 stul fölötte ellenkez őc, mind az által,
 vgy rendelte dolgot, hogy taborában
 semí viszaüonyas ne talaltatnec, nemel-
 yeket aiandekcal, nemelyeket fenyege-
 tessel, nemelyeket ki nilatkoztatot bün-
 tetessel, az szolgálatbá meg tartuán: de
 közönleggel mindnyaiokat nag' beüfe-
 ges fogadásokkal, hogy ha vele az had-
 ban végig meg maradnanac, magához
 vonszon vala: mely vitezekkel az eges
 Olaszorszagot tizenhat estendő alatt
 mind elpuszteta, miuel hogy az rauas-
 saggal, es alnoksaggal, még az ellense-
 gekis meg győzettetnec, es az vitezec
 szolgálatyokban meg tartoztassanac,
 hogy

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. III

hogy titkon el ne fussanak, auagy ket-
 segben ne essenek, heket el hagyuan,
 uagy vy visszauonyo tamadast ne ke-
 gyenek. Az rauassag azért nem meg-
 vethető, midőn ekeppen az ellen-
 könyebben meg győztetetic: mert io-
 erkölchőt, auagy rauassagos alnok-
 got, az ellen-
 segben ki keres. Sőt Ly-
 sandernek tanachaua-
 l szűk-
 seg meg en-
 gedni (ha az idő ki-
 uanya) ki az roka
 bőrt aletotta hasznos-
 nac lenni be fedes-
 re, ha az orosz-
 lany bőr elég nem vo-
 na: Ha az orosz-
 lannac bőre nem elég
 (vő mond) vond read az roka bőrtis,
 mely beszede-
 kcel niluan meueti va-
 la a-
 zokat, kie minden alnok-
 sagnekűl itillic
 va-
 la az hadat föl venni: mi-
 uel hog Her-
 culeshez illendő vol-
 na niluan való es-
 rőuel az ellen-
 seggel meg vinni. De
 amaz Roma va-
 rasanac fundaloia Ro-
 mus

A Z KERESZTYEN

mulus, nem tartotta magában szida-
 lomnac, ki az Fidenateseket, felelmet tet-
 tetuen, es retteguen, az lesre vona, es
 azokat ekeppen meg chalattakat, kőr-
 nyúl veue. Ezen mesterseggel cheleke-
 det M. Anthoniusis, midőn Panfanac
 fereget, kőrnnyúl veue, es le vaga. Am-
 az Alchibiades, az Athenasbeliek nec
 hadnagyais, midőn eszebe vette volna
 hogy az Bizantiumbelieket ki nem ve-
 hetne helekől, hogy meg vinna vés-
 lec, el menetelet tettete, minden marha-
 iat hertelen föl szeduen: amazoc penig
 szellel az varasbol ki takaroduan, es e-
 zek nec nomokban iaruan, az el rendelt
 lesbe esenec, holot meg nyomatanac.
 De rettenetes talalmany, es szidalomra
 melt o len amazis, melyet chelekedec
 Medæa, az mint kőzönseggel iriac, ki
 az ű vtanna menő atyat, hogy meg tar-
 toz

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 112
toztathatna, tulaydon atyafianac testet
el szagata, es minden tagait az mely va
ton fut vala szellel hanya, nem bolons
dul gondoluan, az mint szol Cicero,
Pro Gn. Pomp: hogy meg az atya az
testeket szue szedne, es rayta bankod
nec, az futasban nem keues szegedelme
re lenne. Ekkeppen Mithridates (az
mint iria Cic:) futuan az Romai sereg
elöt, nagy szamtalan aranyat, es ezus
stöt, draga marhakat, melyeket meg
az ű eleitül vet vala, es az egesz Asiat
meg püstetuan, orszagaban gyütöt va
la, hatul hagyta, melyeket midön az
Romabelicc föl szedenec, az kiraly kea
zec közzül ki szabadula. Vy lesnec, es
rauassagnac nemet talala Hanibal az
Afrusoc ellen, fölötte neuezetes talala
mañ, es alnoksag: ki midön tunna hog
ezec az bort igen keduellenc, az bor
ban

A Z K E R E E S Z T Y E N

ban Mandragorat ōlgyete (melynek az alom, es mérég közöt, közep ereit vagyon) Jes keues űrk ōzettel vélec harczoluan, meg futamec: amazoc az taborra szaluan, vigan kezdenc lakni, es midőn az ellenző szerfzamokat elnyertec volna, vigan az ōlgyetet bort, felelem nélkül iszac vala: kic midőn az alomtul, es bortul vgyan el bagaduan szellel fekűnenec, az ellenfeg vissza téruen eiel, egy labig le vaga űket. Ezt írja Iulius Frontinus lib: 2. Cneus Pompeiusnakis kiualtkeppen valo rauaffasga lén imez: ki midőn tudna, hogy az vitezlő nepet az Catinensbeliec, vak me rűkeppen ellenzenec, szallafra, es nyugodalomra be fogadni az varasban: kére űket, hogy chac az betegeket, es sebeseket fogadnac hozzáioc: mely dolgot midőn meg engedtec volna, az betegek

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 113
tegeknek ruháiába fő fő erős vitezeket
ereszte az varasban (az mint szol Fron
tinus) kic által az varastis meg veue.

Nem kisebb alnokság len az is, mely
et chelekedec P. Valerius, ki midőn E.
pidaurumban volna, az varasbeliek
ne hitetlenségekert, az varas kiűl
Comediakat, es iatekokat szerze nagy
tauul, mely helre midőn az varasnac
nagy része ki ment volna nézni az iate
kor, az varas kapuiat be rekeszte, az
meg terő polgarokatis addig az varas
ban be nem bochata, miglen kezeseket
vetnenec az varas feiedelmi. Effele pel
dakot szamtalant hozhatnec, ha az ol
uasot nem nehezetenem, de ez helen e
leg legyen ez, ki ki mind az időnec, es
helnec ű rendihez szabhatya okossagat
es könnyen okos találmanyokat gon
dolhat.

P

SZA

AZ KERESZTYEN
SZABADE AZ VEZE-
rek nec, es badnagyoknak teczes, es tette-
teskeppen az ellenseget környül venni, az
nagy az alatta valo vitezeknel szentse-
gek necio hirtet keresni.

MInec vtaña im nem regen meg mu-
tatanc, hogy az lefelkedes, es rauaf-
sag szabad legyen az hadba, né heiaha
valo dolog leszen, ha azon tudakozuc,
hogy ha az hadi feiedelmec (kic az vis-
tezlő nepet valasztyac, es az ellenseg el-
len fölfequerkezetic) neha az mit gon-
doltac magokban el titkolhatyake, az
uag chac tuduan el halgathatyake, vag
tette teskeppen valamit miuelhetneke-
ketseg nekül chelekedhet nec, de olyar,
mely főkeppen igen hasznosnac lattas-
tic, vgy hogy igaz legyen amaz mon-
das, *Qui nescit simulare, nescit regnare.*
Az

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. II. 4

Az ki nem tud tettes kepmutatast vi-
selni, nem tud országlani. Igen hasznos
volna azért minden dolognac bodog-
sággal való vegence meg talalásához,
midőn az fejedelem, es haduiselő az el-
lenfeg ellen akar mozdulni, es indulni,
hogy ha tetteskeppen azt ielenitene,
hogy iűuendőlesbűl, es eieli intesekbűl,
de vgyan lelki esmeretinec buzgosaga
tul vitetic, hogy ez keppen, auag más-
keppen indulyon az ellenfegre, auagy
attul magat meg tartoztassa. Amaz
Lacedemoniumbeli törvény rendelő
Lycurgus, midőn minden dolgaiban
az közönseges iora, es haszonra igye-
keznec azt tettete, hogy ű az kösségnek
semit töruent nem írta, melyet először
az Apollo Istenul nértene, kinec pará
cholatyabol vő hirdetne ki az népnel.

A Z K E R E S Z T Y E N

Ezt közönseggel elhiuec, melyből nag-
 niluan, es keisen való engedelem ta-
 mada az nép közöt. Hassonlo ehez az
 mit ír Valerius, Minoe királ felől, ki
 Cretensis fejedlem vala: ez minden ki-
 lenczedic estendőbe, nag mely főtetes
 ballangba bochatya vala magat, mely
 helt az regiec nagy aitatossagra való
 helyec tartottac: aztis tetteti vala, hog
 ű ot chudalatos dolgokat hallana lupi-
 tertul: mert ű fianac mondgya vala ma-
 gat, es azért, az minemű törvényeket
 hozna az nép közze, nem ańera volna
 őue, mint Iupitere: mely találmanyal
 nagy meltosagot talala az köz népnel.

De ha szollani akarunc amaz Q.
 Sertoriusrol, ki Lusitaniaban, mely
 nép nec kaszdaglagahoz, es ereiehez ta-
 maskodic vala főkeppen, nagy szép
 nősten szaruast neuele, kitul mondgya
 vala

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 115
vala, hogy taníttatnec, mit kellene kö-
vetni, es mitul el távozni: Aztis tetteti
vala, hog ez szaruast, az vadaszasnac
fő lsten a bizonyatul Dianatul vette vol-
na aiandekul. Touabba valahany szer
valami mező varast, aua g nepenec ve-
szedelmet hallotta titkon, mind g arast
hogy az ű szaruasa hirre atta volna ne-
ki, azt mondgya vala: mely dolgot a-
zert miuele, hogy viteziz lsteni tistele-
tre neuelne, es az vigyazasra serkegete-
ne, hogy minden indulatra keszen len-
nenec. Ha pedig valamikor értette,
hogy viteziz iol iartac az hadba, az el-
len seget meg vertec, es futamtattac, az
gőzedelénec örömet el titkoluá vigada,
es mosologuá, az néphez ki iűuen, az
sokasag közze ki hozatta az szaruast,
es eczer, maszeris meg chokoluan, ko-
sot rakot szaruaira, mint io hir men-

A Z K E R E S Z T Y E N

donac, es azért az Istenec tisteletire
valo dolgokat paranchol vala, hogy az
kösleg chelekednec.

Nem alab valo volt Epaminonda
das Görögisennel, ki hogy az ű The
banusit nagyob vakmerűlegre viet
ne az Lacedemoniac ellen, az ű ere
ieket, es bizakodásokat Isteni tiste
lettel erősteti vala: mert mikelen va
lami hadnac hire tamad vala, az mi
nemű fegyuerec az templomi ekeste
gec között talaltattanac fűgue, titkon
helekről el vetette, az vitezekkel el hi
tetuen, hogy az Istenec settes volna
le, es az ű vtyat akarnac köuetni, azoc
az Istenec lennenec hadnagyoc, es tiszt
uiselők az seregeken. Ide helyheztes
tem nag melta amaz tudos bölch Thi
moleonis Charinthumbelit, ki okos
fers

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 116
ferfiu, es sereny hadnagy volt, ez le-
hetetlen dolognac tartotta, valami ha-
dat szerenchessen veghez menni, az I-
steni aiandec nekül, es azért hazanal is
madsagra valo helt szerzet, melyet nag
szentessen tisztelt, es hogy onnan tö-
kelletes tanachot, eröt, elmeienec va-
stagfagat szokta legyen venni, niluan
monta. Scipio Africanus penig, ki Ha-
nibalnac ituleuböl minden Romai feie-
delmeknel böchületesb volt, midön
meg ifiu volna, nem chac az kösseg
közöt, hanem az fő, es tisztuifelő fer-
fiaknalis nagyra böchültetet: ioszagos,
es istenesseges erkölche az egész varaf-
ban, io hirrel köz vala, vgy hogy min-
denek nec szemeket, es elmeieket ma-
gahoz vonna, mely maga felöl valo
io velekedest nagy okossaggal, es böl-
cheseggel naponkent tud vala neuvelni,
Vgy

A Z K E R E S Z T Y E N

Vgy hogy köszönséggel nem emberi,
hanem isteni nemből szarmazonac
vélni ec születet nec lenni, es az Istenek
nec vegezesekből, titkon valo iblesből
es kiztetesből gondolna, chelekedne is
mindeneket, mind hazoknal, mind az
varas kiűl. Aztis hírűl viselic vala fe-
lőle, hogy anyanac agyaban egy oly-
kor, egy nagy rettenetes kígyót talál-
tat, vgy hogy foc fele mesec, es heia-
ban valo talalmañoc mondattatnac va-
la felőle: ez sem vala eleg, hanem aztis
beszellec felőle, hogy eg nagy farka-
alial őlelte volna űtet, mind az által
semiben neki nem artot legyen. Főlö-
te okos, es éles elmeiű ember vala, az
tetetetre, es mindé el reytet maga gon-
dolatyanac be fedezesere igen gyors-
ságos: mert midőn az ű barati neha
hozza iarulnanac, es szorgalmatosan
az

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 117
az rola való híreknek igaz voltát tudá-
koznak, soha nem tagatta, nem is vala-
lotta niluam, igaznak lenni, melyeket fe-
lőle az kösség szollana, melyet azért
chelekedec, hogy alhatatlanac ne itillet
nec, ki az heuolkodo hirben annera őő
nyörködne: midőn nagy dolgokat
hirdettec felőle, meg sem akarta tagad-
ni, miuel hog ilyen rola vet fölleges ve-
lekedesben igen győőnyörködne, mely
kepmutatással, es rauasfaggal azt here,
hog vgyan tökéletesen lupiter fiának
tartanak űtet. Viofszor, semit niluam
auagy titkon nem akart chelekedni, mi-
nec előtte az Capitolium neuū Romai
varban, vgy mint az Istenhez leuőze-
ni, es tanach kérdeni föl nem menne, es
lupiternek hazában lepuen nagy che-
desen, es mint meg reműlt elmeuel ot-
ál vala, nem külőmben mint ha az I-

A Z KERESZTYEN

stennel beszelle: midőn pedig on-
nan el indulna, nagy eleuenséggel, es
bizakodással telyes, minden dolgok-
nac vegezefere készeti vala magát: es
hogy az ellenfeggel meg kelleit út-
közni, mint ha niluan imar kezekbe vol-
na menyegből az diadalom, vgy roha-
nac vala nagy engedelmeffeggel az
fegyuerre, minden vitezi.

De az Israel népe közöttis vala eg-
Hiehu neuu fő erős, es eleuen ferfiu,
4 Reg: 9. Kit az Isten Elifeus prophe-
ta által az ország conduifelesere hívta,
es rendele, hogy Achabnac nemzetse-
get fegyuerrel ki gyomlalna, kic közöt-
chac nem leg első helt tart vala Iezabel,
Ioram kiralyal: mely veszedelemben
Achabnac hetuen fiai, kic az Samariai
varasban laknac vala, el hullanac, mert
feiecc

felec valami kofarban Hiehuhoz (ki
 akkor Israelben lakic vala) küldette
 nec. El vesze Okosias, Iudana kiralya.
 is ez indulatba, ki az Istenelen anyatul
 Atalyatul vet vala minden gonofla-
 got. De még it sem szűnec meg, gerie-
 dez ő szíue Hiehunac, hanem nagy sze-
 lessen ki terieduen, az Baalnac papit, es
 szolgait ezen fogyer ala vete: gondol-
 uan ez okos ferfiu, hogy semikeppen
 igaz elmere nem lepne az kősséc, mi-
 nec előtte az papoc, kic prädikallások-
 kal, aldozatyokkal az nepet esztelene-
 tic vala, vgy mint minden gonofsznac
 neuelöit, es fundamentomit el nem ve-
 sztene. Azert 4 Reg: 10. baratiual ve-
 gezuen, vgy rendele dolgat, hogy ve-
 gezet el titkolna, es tetteteskeppen
 hogaz papokat tartana, es Balnac akarna
 kedueskedni, vgy kesde magát mutatni.

Azert

A Z KERESZTYÉN

Azert az nép őszue gyűluen (melynec nagy része az igaz Isten tífteletitől távol vala) azt ielente nekik, hogy ű is elvegezte volna magában, hogy Baalnac tíftelességet szerzene. őszue hiuan azért Baalnac szolgálait innep napot tarta. Amazoc semit sem tartuan, az templo mot meg töltec, aldozatokat szerzenec, szentelt ruhac elő rendeltetec, hog ilyen Isteneknec tíftelességes böchületes aldozator tegyenec. De Hiehu, midőn az aldozator el vegeztéc volna, föl feő uerkezet vitezit reaioc bochata, es az papokat, hamis prophetakat egyűl es gyic le vagata: mely Hiehunac ilyen buzgo sziűbeli geriedezese az Isten tíftelességehez, es okos tettetese annera kedues len az Istenel, hogy negyed izic barnac gyermeki Israhel nepenec orszaglaſtat. Ez irasom részében az pelda es

10

VITEZKEDES NEC TŰKÓRE. 119

lő hozasaban talam hoszu voltá, mely
 dolgot azért chelekettem, hogy az fő
 emberekben, neha dicheirere valonac
 elmerem az tetteit, es hogy az Isten
 Hiehuban kiualtképpen megis tistelte,
 de vilagi, es el mulando tistességgel,
 miuel hogy affele chelekedete valami
 konkol nekül nem volt, nemis oltal-
 mazom ütet ez kisdéd hazugsagban,
 miuel hogy az vitan nagyob hazugsag
 ban ferteztette magat, Hieroboam
 baluanit, es hamis Istenit tisteluen, mely
 tistelet az igaz Istenul elszakadásnac
 niluan való iele vala, miuel hogy min-
 den el szakadas az igazságtul, nem es
 gyeb, hanem hazugsag: Lassac az iroc
 közzül, kie oltalmazac ütet vetekedgé-
 nec. En az tetteit, es kepmutatokat
 (termeszetem volt mindenkor) szün-
 telen gyűlöltém, es talam fölöttem, de
 bis

A Z KERESZTYÉN

bizony minden ebnel, es kigyonal in-
 kab: miuel hog vruć Christusis Math:
 23, szent beszédüel effele meg feieret-
 tetet koporsokat, fölötte meg vellen,
 mert soha nem tudhatom ki szenued-
 hetne effele ál orcza viselőket, kic chac
 amaz pogany M. Catonac vryat sem
 köuetic, ki inkab akart iambor lenni,
 hogy sem neueztetni. Nem heiaaba szol
 Prudentiusis effelekről, kisded gyenge
 gedelek nec hazudgyac magokat, de
 bel léles fogo farkaloc. Gyűlöltém
 (vgy mond Homerusnac Vlissee)
 mint az pokolnac kapuit azokat, kic
 szaiokban egyebet, szüekben rekeszt-
 ue mást viselnec &c. Gondolkottam
 effeleket mihez kellene hasonletanom,
 miuel hogy penna forog vala kezem-
 ben tentaua, mint ha azon tentas pen-
 na hoz: az nem teczec, hanem effele ma-
 goc

VITEZKEDESNEC TŰKÖR. 120
goc dolgokat palastal fedezőket, es
tettetőket, tistességgel, az szép ezüst
veszőhöz hasonlatom, mely az ű ter-
meszetiből, szép tindeklő feier, es em-
bernec szemet legelteti, de ha az papir-
roshoz íromod, es írvele, fekete bőrt
következic vtanna: **Amaz** Hector
Pintus az kep mutatokat az hatyuk-
hoz hasonlatotta, kinec tolla szép feier,
de hufsa igen fekete. Azt gondolom
hogy az Istenis **Leuit: cap: 11. a-**
zert tiltotta volt meg, ételeül
az Sido népet, &c.

AZ

AZ KERESZTYEN
AZ FEJEDELMEKNEC,
es hadnagyknae, az rabokhoz valo
kegyelmességekről.

HOGY szollani igyekezem az fe-
jedelmeknek, es haduifelőeknek, az
rabokhoz valo kegyelmességekről,
gondolam alkotmatosnacs lenni, ha ez
helyen emlekeznen két szoual nemely-
eknek az ű alatos valo vitezekhez meg-
mutatos embersegekről, es raytos va-
lo szanakodasokról: mely io erkölchős-
talalos az Romabeliec között, kie még
az Isteni esmerettul tauul valanacs, am-
az Traianusba: az keresztienec között
penig Iustinianus chaszar fő hadnaga
Belisariusba, ki (az mint írja Suidas) az
ű vitezéhez oly kegyelmes, es irgalmas
volt, es betű kezű, kiknek vitezsegek-
kel, es verontásokkal diadalmat nyert
vala,

VITEZKEDESNEC TŰKŐRE. 121

vala, hogy az sebeseket, es meg törőse-
teket meg elmeruen, nagy penzel vi-
gastalna, es meg haborodot szomoru
szíueket vigastalna. Traianus penig,
midőn kötésre valo ruhat nem találta,
melyel az alatta valo vitezek nec sebes
it be köthetnec, maga ingeit, es ruhait
el szaggatuan, az ellenség fegyueretül
meg sebesulteket be kötőztet, es gögget
tat vala. De mind ezeknel nagyobb io-
szagos erkölch, valaki az győzede-
lemben föl nem fualkodic, es elmeie-
ben nem dagadoz, hanem mertekletel-
sen él nec az hadi szerenchenec aiand-
kiual, az oroszlan nac természetit követ-
uen, ki az tüle le vert allattal nem ke-
getlenkedic, hanem az viaskodas nac
midőn ellensége le esset, vege vagyon.
Nemis heaba szolla Salomon, Prouer:
cap: 16. imigyen, Böchületesb (vgy
mond)

A Z K E R E S Z T Y E N

mond) az, valaki elmeieuel bir, minden erősségnek meg veuőienel: mely mondasat, bizoy melto hogy minden fő vitezec payizokon, kopiaiokon, de fegyuereken föl irianac, mert minden okos embereknek itiletiből, nagyobb fő kelletes dicheretet, es dichőseget nyertene azoc, valakic tulóc meg győző ellenfelekhez, engedelmessec volta: nac, vgy mint regen Scipio, Marcellus, Titus, Theodosius, hogy sem mint Hanibal, Scilla, Marius, Caligula &c. Kic az könyörgő, es magokat meg adó alazatos ellenfeleket, le nyomitanac es kinokkal meg öltec.

Nem heiaaba monta egy valaki, keppen győzedelmes az, valaki magát meggyőzi, az győzedelemben: mert amaz kegyetlen Demetrius hadakozo fejedelem, ám vet legyen meg, (oc szam
salam

VITEZKEDESNEC TÜKÖRE 122
talan fő heket, püstetot legyen beűse-
ges mező, es keretet varasokat, vago
legyen le számtalan ezer embereket, es
vgyan torkic mind földön, vizen nag
fő dolgokat vegetet legyen, de bizo-
nyara mégis, meltobbac beűsegesb ti-
stetetre, es dicheretre, Marcellus, es Ti-
tus, hogy sem mint hét, auagy tíz De-
metrius kegyetlenec, holot Marcellus
egy fő haszdag varasnac veszedelmet
az hadmialatuan, es tuduan, beűse-
gesen könyueze raytoc: Titus penig
az Hierusalembeliek nec, gyakorlatos-
saggal aianlotta az bekeleget, de lát,
ha nem szégyen mondani, vgyan kér-
te tőlöc, hogy az régi varas, es holzu
időtul tisztelketet hel, az haraggal dü-
hösödö vitezektul, el ne koborlattat-
nec, es püstulna.

A Z K E R E S Z T Y E N

Touabba amaz ifiu Theodosius,
oly chendes elmeiű volt az engedelem
re, es bekellefre, hog midőn barati ker
deznec tūle, mért nem ielentene kemeű
ebnec magat ellenségihez, felele, de azt
kiuannam, hogy az kic meg holtanak is
ez vilagnac életere hozhatuam.

Demetrius kegyetlen penig magas
ual mint nem birt legyen, elegge meg
mutatya Plutarchus, ki gonofertelo
meflegit nem keuesse szidalmaza irafa
ba. De Alexanderis soc fő hatalmas,
es neuezetes nagy tartományokat, es
országokat hayta birtoka ala, azertis
hiuiac vezetec neuel Nagy Alexander
nec, hogy nagy dolgokat chelekedet,
de meltabban neueztetet volna annac,
ha magahan valo dühös indulatokat,
es haragot meg győzte volna, az okof
sagnac vezetleleuel: mert bizonyar
nagy

nagy fő vitezsegnel nagyobnac itilem
 egy gonos erkölchnec indulatit meg
 nomni, hogy sem mint nagy fegyveres
 sereggel, io erkölch nekül izembe men
 ni. Asiat Alexander meg győzte, A
 fricanakis nagy reszet, nem tagadhatni,
 az onis vála, hogy az Indusokat meg
 hodoltatvan, eret Europara fordita
 na, mind az alta', az haragnac fene okta
 lan sagat meg nem kötözhete, hanem
 enni izamtalan meg győzettet nepec
 ellen, dichőseges disdalmat maga vitan
 hagyuan, az haragnac, feiét, es nyakat
 haytuan, szerelmes hiú baratit Parme
 niont, Philotat, Clytust, Calisthenest,
 vad fene ifjusagauat meg ölete.

Az poetac ha Herculest it elő hoz
 zac, minden chelekedeti vitan meg ie
 lentic, ki let legyen, es maga indulatinac
 meg zablalalaban, mely erőtlen, es

AZ KERESZTYEN

puha: mert noha az oroszlanac szaiat
 által szaggatuan, bőreuel föl öltözött:
 az pokolbeli Cerberust nagy ellen ve
 tessel, pokolnac fenekeről ki vont: az
 három feió Geriont le vere, barmat el
 haytuan: Antæus Goriast küszdeffel
 magahoz szorituan meg öle: amaz Cas
 cus toluayt vastag bottyaual az baro
 langba agyon vere: az őt szas feió sar
 kant meg nyomdozza: mégis mosolyo
 og ű rayta Propertius poeta: Imhol
 vgy mond (*Qui peccato statuisset in
 orbe columnas, Tam dura traheret, mollia
 pensa manu*) az ki, az bekefeget vis
 lagnac hatarin, emlekezetre kő szalac
 kat emele, vastag kezeuel gyenge or
 sot forgata fonyuan: mert egy Om
 phale neuő leanyzonac hogy kedues
 kedhetnec, az leanzo sereg közöt fona
 ni kezde.

Am

VITEZKEDES NEC TŰKÖRRE. 124

Am Achillest, annera dicheri Ho-
merus(de ki teczie, mint birta meg ma-
gat) Ilyad: 22. holot az szépséges, es
nemes ifiu Hectorra', ki imar meg holt
vala, nagy fene vadul banec holt tes-
teuel, mert talpat által furatuan nagy
kegyetlenül, kötelekcel az szekerhez
kötöztete, es vgy hordoztata szellel.
Ez lehet vitezlő emberhez valo ma-
ga tartas.

De ha touab vgyan azon irasat Ho-
merusnac meg tekented, egy vas elme-
iü, es vakmerü haragos dolyfösseget
talals Vlissesben. Vay ha(vö mond)
az természet, es elmem nyers husodat
engednec rolad Hector le szaggatnom,
azt chelekednem, de bizonyara holt
testtutul az ebeket senki el nem kerge-
ti, nemis engedem, ha nem tudom mi-
nemü suma fizetést adnanac éretted;
es ez vtanis igerhetnenec: Mia

A Z K E R E E S Z T Y E N

Michoda: ha ű maga Priamus aranyal
 be fedne tegedetis, es anyad fölötte ki
 uanyais, tistessleges temetetedet, de ko
 porlod fölöt iaygatuan, nem fog read
 borulni, es temetetedet veghez nem vi
 szi, hanem az ebac, es madarac szagat
 nac meg tegedet. Eze amaz neuezetes
 Achilles? kinec ha beszedit iol eszedbe
 veszed, semit egyebet benne nem tapa
 stalhacz, hanem vakmerű elmeienec,
 az harag alavetet rablaga erőtlenséget.
 Mert michoda tistessleges chendesség
 lehet ez, auagy kiralyi fölsegnec ielen
 getese? az le borult, es gyözedelmesc
 labai apolgatoiat, kiralyi nemet, né chac
 fenekeppen meg nyakazni, es ölni, ha
 nem temetetedetis meg tagadni? Farkas,
 es medue természet, az haragot le nem
 ienni, hanem az holtakot is ingerleni,
 es szorongatni. De az oroszlan az
gyö

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 125
győzedelemig kergeti az ellenfelet,
melyet ha meg nyert, rouab nem keget
lenkedic, hanem az viaskodálnac, es
hadnac, midőn az ellenfeg le veretet,
vege vagyon.

Nem szűkség azért ingerleni az sze
renchet, hanem szűkség tífteffegben tar
tani: mely ha vig, es őruendetes véget
ád, es mutat, chendessen, es mertekle
tessen vegyűc, es az kic meg gőzettet
tec, az szerenchetulis el hagyattattanac
ellenec ne kegyetlenkedgyűc, melyet
valakic chelekesznec, azoc bizonyara
az szerenchenec alhatatlanlagat, es for
go voltat nem értic, sem tudgac. Mert
az halando emberek nec bolnogsagoc
halandoc: es ha valakinec valaha az hi
tetlen Isten aszony, az szerenche (ha an
nac neuezhetyűc) kedueffen mutatta
magat, szinten anni, mint ha ahoz mus
tatot

A Z KERESZTYEN

tatot aiandekat meg banta legyen,
 mert mindgyarast fogaiual sebeseti ű-
 tet, vgy hogy mindeneket kinyes aka-
 ratya tzerent cheleke szic, vegez, el hag,
 forgat, es gömbölyű alhatatlanfaggal
 kérékez, es föl fordít, az fenekről va-
 lokcat fel emeluen, az föl sőket, ala bu-
 retuan, mely chelekedetibe igen őru-
 tiendez, es vigad.

Azert szol Cicero Milo mellett imi-
 gyen, igen bizontalanoc (vgy mond)
 az hadakozásnac vtolsovege, az közön-
 seges Mars Istenis gyakorta, az fosztot
 es őruendezőt, föl fordítja. Az szer-
 renchenec azert ilyen tökелletlen sege-
 ert, bőlchen felele amaz fő, es hires kép-
 ıro Apelles, midőn kérdenec tőle,
 miért írta az szerenchét úgy, mert
 nem alhat, nemis ál labon, vgy felele.
 Vgyanis az ű kerekenec sebesseget, ki-
 tar

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 126
tartoztathatya, es allathatya meg, oly
nagy az űtökelletlenlege, oly sokalak
gos változása, es szabadsága. Az os
kos haduifelőc azért, tuduan az szeren
chenec fő birodalmat, az vitezlő do
logban, igen meretekletessen eltec az els
lenslegen vet diadalomal, es az kiket
fegyuerac ala haytottanac, emberleg
gel, es kegyelmességgelis iteltec meg
győzni. Ide nezer C. Caesar, midőn
Gn: Pompeiust, megtatlaul az Aegis
ptomnac kiralyatul meg öletec, temes
tessel tisztelte, es sirassal kőuete.

Ide gondolkodot Cyrus Persai ki
raly, midőn Cræsus Lydianac kiraly
at, seregetul, es orszagatul meg fosztot
ta vala, beiső baratsagos hájasagabá bo
chata, mert tudga vala, hog feneleggel,
es vadiagal, Altiages az Medasoknac
orszagat telyesegél föl fordetota volna,
es

A Z K E R E S Z T Y E N

es azért ű ellenkező talalmányal, es me-
steriesszel akara orszagat erőssíteni,
es valtagerani, kiűanfaga szerentis len-
minden dolga.

Azert viollo kegyetlenseg az kő-
ny őrgőket, es az hadban meg győzet-
teket meg őlni, auagy az meg őleteket
koporsotul, es az kőzőnleges földiul
melyel be fedeztessenec meg tiltani, a-
uagy azt tölöc irilleni, mely dolog né-
külömb, mint az arnyekkel viaskodni.
Amaz bölch Platois tilt de Repub: lib:
5. Embertelen dolog (vő mond) es ti-
stan aszonyemberhez illendő, valami
boszusaggal, es szidalommal illetni az ha-
lottat, es ellensegnec tartani, az meg ő-
letet ember nec holt testet, miuel hogy
az ellenseg masua ment, oda, ahol az űc
kőzet nec elein forgodot, el hagyuan
az testet. De inkább affeleket, az ebek-
nel

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 127
nelkülömböknek tartalze? kiket ha
kövekeel haigals, el hagyuan az haiga
lot, minden haragokat az nema köve
kre igazgatyac, es ontyac. Az elme, es
akarát az, a ki teged bantot, mely az te
stel, mint chac szolgauat vőelt, az aka
rat az ellenség, es azért te kegyetlen az
ki vagy, midőn az el ment, az eszköze
mit dühös ködöl. Ha pedig Virgilius
ust lib: 10. meg oluassod, rakua az holt,
es meg győzőt ellenségre való dühös
segeuel Aeneasnac, azért megtatlanul
dicherte, es neuezte űtet három keppé
való kegyes Aeneasnac, mert mérges
keuely, dőllyeges haraggal nem biro
embervolt, ot beuen meg iria. De az sz:
irasnac példaiat it inkább szeretem, azért
arra terec. Oluassuc Iudic: 1. Adonis
bezechus az Chanaanusoc kiralya, me
nre el hagta vala az embersegnec, es
könyös

XII. AZ KERESZTYEN

könyörületességnec hatarit, hogy had
dal hetuen kiralyokat meg győzuen,
kezeknec, es laboknac vyiait el vag
daltatuan, mint az ebeket, az asztal la
bahoz kötőztetuen, az kenyernec, es
hufnac darabit nagy ehfeggel varattyá
vala: mely dolog bizonyara nagy kö
nyörületességre, es szanakodasra vala
melto, miuel hogy az szabad emberek
nec testec, az ebekcel kel vala meg ma
radkodnioc, ha ételt akartac talalni ta
plalafokra. Amaz kegyetlen penig fő
lötrőc ül vala, minden étellel, es itallal
vgyan izzaduan, amazoc azomban
boldogtalanoc, chac az regnap leu
maradekot valami fekete, auagy korpa
kenyerrel, ioneuuen ettec volna, ha kap
hatnac. Az asztal fölöt szamitalan gö
nyörűsegec, kasz dagtágoec, trefac, mo
solgas, ölelgetesec, es chokolkodasoc,

az

az alztal alat sem nem egyeb, hanem
 éhség, szűkség, es egy más közöt való
 olyan fő embereknek bánatos könyűs
 hullatafoc. De effele kegyetlenseg bünte
 tes nekül né marada: mert midőn Moy
 ses az veres tégeren, az Sido nepet által
 hozuá, az nag pustanac szátalan akade
 kit meg gözievolna, es az Palestina föl
 dőn győzedelmes feüert viselne, min
 den ellenec allokot le vaga, es tipoda:
 Az neuezet Adonibezechus nepet
 gyütuen, nag dölleggel ellenec alla, es
 meg ütközüen az Sidokkal, minden
 hada ot meg veretec.

Az Adonibezechus kiraly penig,
 minec vtanna rabba effec, eleuenen ke
 zeinec, es labainac vyiait, auaq inkább fe
 iet kezenec el vaguan, peldalén min
 den feiedelmeknek, hogy az meg
 győzöt emberekken fölörte ne dú
 hőskegyenec, annal az mint illic:

A Z K E R E S Z T Y E N

es hogy az szerenchenec io maga mu-
 ratafaual föl ne fualkodgyanac, sokat
 neki hiuen, miuel hogy ez mostani dol-
 goknac fölötte nagy alhatalansaga va-
 gyon, es talaltatic szüntelen. Az terme-
 izettülis vagyon, hog az hitetlenec az
 hitetleneket, az Istenielen gonoszoc, az
 Istenielen gonoszokat, az boszontoc,
 az ingerlőket, egy mást meg szoktat
 büntetni. Nem heiaaba szolla Christus
 vrunkis Luc: 6. valami mertekkel más-
 nac merendetec, egyenlőuel merneec ti-
 nektekis. Iolis tutta Adonibezechus
 az Isten nec rendelesit, ki ű benne az ke-
 gyetlenseget ezkeppen meg torola, es
 büntete, azertis niluan kialta ilyen szo-
 ual: Hetuen kiralyoc, kezeket, es labo-
 kat el vagyon, asztalom alatt ételeme nec
 morzaek iatet tec, az mint cheleketté,
 vő fizetet nekem az Isten. Egy Tam-
 burla

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 129

burlanus neuű kegyetlen Scitiabeli feie
delemrűl azt oluassuc, hogy vitezinec
meg feddesebe, es bűnteteseben igen ke
men volt, kinec nepene szama tizenke
czer valo szaz ezer ember volt, Bom:
Dec: III. lib: II. fol: 409. Mely dolog
ért dicheretet vet ketsegekűl: De im
ez nagy szidalmara len, miuel hog az
kőnyörgő ellenseget, melyet gākorta
meg gőzöt, vad kegyetlenseggel illet
te, es temi kőnyörges elotte nem hasz
nalt, ki az Baizet, auag Pazartes neuű
Töróc Chaszart, rettenetes haddal
meg győzuen, rez kalitkaba rekeszte, es
mint valami negy labo oktalan allatot,
be szoritot, asztalat ol mint az ebnece
telt hanuan: de ez eleg nem len, az keget
lensegre születet embernece hanémia on
louara föl akart űlni, Baizatet chaszar
hatarol űlt föl, el feletkezuen (v g gon

R

do

A Z K E R E S Z T Y E N

dolom) az embernek állapotjáról. Am
 az híres neves fő varasís Tamerlánú,
 midőn mindeneket meg kesertet vol
 na ű ellene, ki meg szállotta vala az va
 rast, vegtete midőn latnac kesegben es
 set dolgokat, na ő vy, es chudalatos kő
 nörgefne modgyat talalac, es gondo
 lac (az mint sokot elmenk nyughatatlan
 kodni az szűksegben) melyet akarki szí
 uenec meg kellett volna lagulni, ha ke
 getlenel nem let volna igec, es dolgoc
 ki nituan azért az varalnac kapuiat, az
 aszonaltokat, es gyermekeket, kic feier
 ruhaban, es imegbé föl öltöztet vala, es
 könyörgő kezeket föl emelue, nagy
 szanakodo kialtással az győzedelmese
 nec haragiat szallettani akariac vala
 hozza iarulanac. Ellenbűl alnac vala
 az ellensegec, es ez keserues dolgon i
 gen meg haborodnac vala: De Tamer
 las

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRE. 130
lanus it mit chelekeszic? aňal inkább ha-
ragra indula, es dahősszegel vğan geri
edezuen, vitezi kőzzűl eğnehany fal-
kat reaioc bochata, es indeta: kie louok
nac patkoival az gyermekeket, leaňka-
kat, vėneket, aszonembereket, de ter-
hes személyeket le tipodanac, es semí-
rendnec nem engedene.

Roma varasa sem volt keğetlė embe-
reknekűl (noha nemelyec mindė ember
seg hazanac neuezze) elegenden volt ac ke-
ğetlenec. Amaz Vitellius, midőn ro-
hat, es bűdősszegel iszonu testet latta az
ellensegnec, őrőmet szélelte, de aňal in-
kab, ha Romavarasi ember volt. Vğan
ezen, midőn az le vagataknac testet, az
mezőn meg dőglőitec volna, nağ vi-
gāiart kőstőc eskűueffel móduan, hoğ
nağ gőnőrűseget veňe abbol, vğ hoğ
az meg őletet ellensegnec sebeibűl,

A Z K E R E S Z T Y E N

es meg holt fekelyekből minden Balsamumnac, es fá heynac szépséges szagával iób illatyoc ramadna. Lucius Scyllais az gyakor diadalombul föl kezdet vala puffadozni, es keuelkedni, kinecsokan az Romabeliec, embersegehez bizuan, es kegyelmességehez (mely ió erkölchőt nala nem talaltac) magokat haytuan, nem chac meg nyakaza őket, hanem el vagot feieket eleiben hozatuan, szorgalmatossan nezte, ha még elnenec, vgy hog, ha őket meg nem ehette szaiual, mert az természet nem izenuedne, chac szemeuel kinana megenni. M. Regulust touabba mi fordeta el, hanem az engedelemre valo nehezsege, es az Carthagobeliekhez dőlős, es vakmerű elmeie, miuel hog az gyakor diadalomnac edessegetul el ragatatuan, az kőueteket, kie bekefeket a
kar

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 131
karnac vala vele szerzeni, nag kemeñ
beszeddel illetuen, semit velec nem ves
gezuen, magatul el bochata: kic Caro
thagoban haza menuen, az risztuifelő
Regulusnac kemeñ, es keuely feleletu
az tanachban meg beszellec, añeraiš föl
indetac űket, az Romabeliektul valo el
szakadafra, hogy mindenecket el tũrne
nec, es szenuednenec, hog sem mint as
fele hamis, meltatlan, kemeñ vegezele
ket, az bekefegben föl veñenec. De a
zombá, midõn Lacedemoniabul Xan
tippus Carthagoban iũt volna, es fed
dene űket, hogy nem az Romabelieks
tul vettec volna ez veszedelmet, hanē
magoc magoktul, mert az hadnagyoc
tudatlanoc voltac volna, vğ föl geris
esztu űket, hog minden dolgokat reaia
biznac: ki chac hamar nepet az űtk õze
tre viuen, az Romai hadat meg vere,

A Z K E R E S Z T Y E N

es feiedelmeket meg fogá: így őruen-
dez az lsteñec, igaz gondviselése az em-
beri okosság ellen, chufoluan üt, ki az
meg remült, es kesegben effet Carthaa
gobeliectul, kik nec k öny őrgeseket sü-
keten halla, bekesetet, es irgalmassa-
got kerne tölöc. Eleg gőzhetetlen va-
la az Romai vitezek nec serege, es min-
deneknel rettenetes, de egy ferfiunac
okossaga telyességgel el szaggata, es
föl fordeta. Igazan irta azert Euripio-
des, hogy egy ferfiunac igaz tanacha
oly böchületes szokot lenni, ho ő szam-
talan vitezek nec ereiét meg szokta le-
gyen gy őzni.

De ideie imar hogy az dicheretes
feiedelmek nec chendesegekre, es ke-
gyelmességekre, vgy mint valami őru-
uendetes chillagokra fordechuc irasun-
kat: mely dologban vgyan sereggel
ián

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRE. 133
iünnec előnkbe nagy fölleges feiedelmec,
kie az fegyueres ellensegre erősfec,
es győzhetetlenec találattanac, es
az könyörgőkhöz kegyelmessac vol-
tanac: Paulus Aemilius, P. Scipio, C.
Pompeius, Iulius Caesar, Augustus,
Titus, Traianus, Marcus Marcellus,
kit nem chac az meg vet Syracusa va-
ras, de hogy Hamibalt meg győzte
egynehanszer, igen neuezetesse let: ez
oly kegyelmes volt, hogy sirna az va-
rason, vgy hogy az győzedelmessac
előb latnac könyueit, hogy sem az
varasbeliek nec, vérec ki ontasat.

Hassonlo indulatot talaloc Aemis-
lius siabannis Scipioban, ki midőn A-
fricanac leg nemesb varasat Cartha-
got, szörnyen latna égni, es el romlani,
(melyet hat egész nap vitata na g erővel,
R 4 de

A Z KERESZTYEN

de az varasbeliekis erőssen tartánac:
 az tanachnac parancholatyabol vegre
 fölfordata, es el ronta) gyakorra kőn
 uezet, miuel hog szeme elöt volt az soc
 számtalan diaalmoc az Carthagobeli
 ek nec, melyet vettec az Hispaniulokon
 es az Olaszorszagnac meg pustulalac
 bol, holot soc varasoc fölfordettatta
 nac, számtalá seregec meg ölettettene:
 Ezekről gondolkoduan Scipio, Car
 thagonac chac vyiottan valo dichöse
 gen, es meni számtalan kaszdag sag, soc
 estendötul fogua, mely az vitezektul
 bele gyüttettetet vala egynehan nap
 lat, rövid időbe, tűz miat el kellene ves
 szni, nem keuisse haborodic vala ma
 gaban. Igen emberseges dolog azert,
 ha az feiedelmec, es haduiselöc (midön
 az ellensegnec vitezi feüvereket le ve
 tic, es irgalmassagot kernec) hogy az
 uue

űucit az harcztul meg tartoztassac, hog
 magoc kőzöt kárt ne chelekedgenec,
 (az Török őt vagiac valamig itelic szük
 segesnec leni, midőn meg futamic) mert
 bizonyara egy haduifelőt sem itilec bol-
 dogbsagosban meg halni, valaki szük-
 segből hadat viseluen, nem soc vért on-
 tani, hanem soc halando emberec élete-
 nec tudot engedelmet talalni. Mert mi-
 choda emlékezet lehet keduesb, es kel-
 lemetesb az haduifelő ferfiunac, hanem
 az kinec eszebe iut, hog űis okos lelek-
 bul vagon, es testből, es az ki senkit föl-
 fordult gomorbul nem bantot, hanem
 engedelemre mindenkor szanakodo-
 nac talaltatot, ez győnőrködheric ma-
 gaban. Nem heiaba vere ezt David fe-
 iebe, amaz okos Abigail afzón, 1 Reg:
 25. mert midőn haboru szíuel nepet
 Nabalra készetette volna, hogy meg-

AZ KERESZTYEN

Őlne, közbe vete magát az aszony, es
 az meg dühösült elmet meg lagyeta,
 midőn (vgy mond) az Isten tegedet
 vezérül tanaaszt Iſraelben, nem keſzdi
 ſziucdet ez dolog haborgatni, es fur-
 dalni, hogy artatlan vért ontottal, auag
 hogy bolzudat magad meg allottal.
 Amaz Lucius Scillaua, igen engedle-
 mes volt, az ſzerenche, mert azzal mon-
 ta magát boldognac lenni, miuel hogy
 az Athenasbeli tanulo gyülekezernec
 hazat, mely az időben neuezetes vala,
 az ſoc fő emberektul, kie abbul ſzare
 maztac, el nem puſtetotta volna, ha-
 nem inkább meg igyekezet tartani. De
 Alexander noha ſzerenches volt, de
 minden dolgot (miuel hog az boſzu al-
 laſra igen gors elmeiũ volt) es diadala-
 mas gőzedelmit, azzal meg ferteztete,
 de maga magatis neha, ez haragus indu-
 latért, meg feddette.

AZ

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 134
AZ MEGŐLETET VITE.

zeknek temetésekről.

AZ emberiség, es kegyelmesség köze
szoktat számlálni, az halottac teme
tetet: mely dolog természet szerét min
den allatba annira meg talaltatic, hogy
Plinius lib: 7. niluan merie írta, hogy
meg az hangakis egymást eltemessék.
Nem kel az isten telő embereknek tes
teket szellel hañi, melyeket sz: Pal, sz:
lelec templomnac mereszlel neuezni,
miuel hogy mint valami eszközzökkel,
ezec által szokot chelekedni az sz:lelec.
Annac okaért az hadban meg őletet
vitezeket, kic sebekkel vagó diadalmar
nyertene, auagy chac igyekeztec ta
lálni, sirt asatuan az haduifelő feiede
lem az földből, eltemettesse űket,
mely dologgal kecsse nekül, az rőb vi
tezeket fölőtte magahoz haytaya,
min.

A Z K E R E S Z T Y E N

minden szele dseggel, midőn latyac, hog
 az ű hadnagoknac, meg hel: oc vtanis
 gondga vagyon ű realoc. Innen törtet
 nec, hogy midőn Alexander Magnus,
 vakmerűkeppen nepet valami szoros,
 es keme.ű helre vitte volna, vğ hog az
 ellenszeg kőuekcelis agyon verne űket,
 es sokan vesztet volna, fölörtte bankod
 uan, magát eszteleñec mondgya vala,
 miuel hogy tanach nekűl arra az helre
 vitte volna sereget, es azért hogy fő
 erős vitezit temetes nekűl kellett nec ot
 hagñi, igen szegyenli vala: vgy törtet
 nec az vtan, es szokasa tamada az em
 berec közöt, hog az vitezec közöt főb
 chelekedet ne talaltat nec, mint tarlok
 nac el temetese. Boldogoknac mond
 gya Daudis 2 Reg: 2. Iabes Galaad
 nac ferfiat, miuel hogy Saulnac testet,
 melyet Betfszam kő falaira akasztottac
 va

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 135
vala, eiel le veuec, es eltemetec: Szent
Epiphanius Doctoris azt beszelli, hog
Moysefnec testet az angyaloc temettec
el, mert az Isten annera böchŰlli az iga
zakat, hogy azoknac testeket (miuel
hog az igazsagnac chelekedő eszközi
voltanac) ha az emberec nem tuttac űs
ket, auag chac gondgyoc sem volt rea,
az angyalokkal eltemettette. Effele te
metesnec chelekedetiuel az vén Tobis
asis Istentul aldaft nyerhetet, ki vgyan
meg farad vala az soc temetesben. Az
Euangelionis dicheri keresztelőlános
tanetuanit, hogy az ű mestereket, kinec
Herodes feiet vetete, eltemetec. Azert
igen esztelen emberekne c aletom en a
zokat, kic nagy göggel, imezkeppen
szollanac, mint ha imar oroszlañ vol
na az űtközetben, es bizony inkább his
szem, hogy tauul futuan, az harcshot
chac

A Z K E R E S Z T Y E N

chac nezte, még ha ietteben nezhette:
 Hiszem az ég be fedez, ha koporsóm,
 auagy sírem nem leszen. Ísmeg mi gon-
 dom vele, ha alachon helen, auagy ma-
 gossan rothadgyac meg: Ísmeg az es-
 gész vilagon mindenűt egyenlő vt va-
 gyon menyorszagra. Ísmeg nem nagy
 kár az temetésnec meg nem leteleis:
 Hogy ha ezec igazac, bizonyara heia-
 ba volt minden szorgalmatosságoc az
 régi attyaknac, melyel parancholtac az
 vtannoc valoknac, hogy holtoc vtan-
 testekre gondot viselyenec: nem hog-
 azokban valami erzekenség maradna
 az testbe, de hogy hinne az fől tama-
 dálnac igazságar, es hogy az Isten-
 gondgya volna mind testünkre, es lel-
 künkre. Igen ízépen szol effelől szent
 Agoston, lib: 1. de ciuit: Dei, cap: 13.
 Hogy ha az attyatul fiara marat ruhá-
 zat

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 136
zat (vgy mond) auagy gyűrő, auagy
egyeb akarmi marha, maradkoknal
kedues, meniucl inkab nagyobb indulat
nac, es szeretemec szűk seg szűleiekhez
talaltatni, vgy hogy testeket meg ne
vtalyuc, mely testet baratsagosban vis
selunc, hogy sem akarmi öltözetet.

Christus vrunkis noha keuefektul
böchűtetnec, es imadtatnec ez földön,
es közönseggel nem тұrhetnec, szent
beszedit meg vetuen, es minden di
chőség nekű elue, de mégis azt akara
(az mint szol Esai:) Esa: ii. hogy di
chőseges koporfoia leñe: mely dolog
bul ki teczic, hogy dicsheretes, es bö
chűletes szokas az, melyel Christus
vrunc akara elni, az az, az halottaknac
az földben valo temetesc: Cicerois
igéregi dolognac módga az temetesc:
lib: 2. de legibus: mely temetessel Cyru
sis ele Xenophonnal.

Az

A Z K E R E S Z T Y E N

Az Patriarcha csejedelmenec Abra-
hamnac felesége Sara, Christus vrunc
előt soe szaz eltendővel el temetteter,
az vtan Isaac, es Rebecca, Iacob fiaival
együtt temettetenec. De inkább mi les-
het igazb dolog, es az természethez il-
lendőb, mint az földnec visza adni az
ű zallagiat, kiualtkeppen miuel hogy
holtunc vtan földre, es hamuua változ-
zunc? Adassac visza azért az föld, az
földnec, es az régi anyoknac ölebe, ez
vilagon el bagiat, es fogyatkozot, min-
den nyomorusag alatt vgyan meg pös-
sadot fiait, mindenektul el hagyattattac
fogattassanac be.

Az minemű temetese c penig ég a-
lat nem fedel, auagy bölbe szoktac
lenni, inkább dicheletesbnec tartom, es
keduesbnec, holot az viragoc, szép
füvec, kedues illatozast bocharnac, es
hint.

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 137

hintnec: holot estendőnkent vy zöld
pazittal (nem különben mint valami
vy ruhauál) az koporsó kőnyúl ve-
ternec. Ezen okbul Cyrus, Persanac ki-
ralya, szabad ég alatt paranchola testas-
mentomban, hogy temette nec: az én
testemet (vő mond) szolgaim, midőn
tűletem el megyec, arába, ezüstbe, a-
uagy kőekbe ne helheztessetec, hanem
mindgarast földel be fedezzetec, mert
mi lehet boldogságob, mint az földel
ölgyülni, mely enni sóc szépséget tes-
rempet, es neuel?

Nagy dicheeretis vettec regenten
ad haduifelő fejedelmec, kic nem chac
az ű el veszet vitezit, de az ellensege-
tis el temettec. Hanibal egyéb dolgai-
ban rettenetes fene, vad, haragus, kegyet-
len, az temetesben ellensegehez, melyet
meg gőzöt fölötte szeled volt. Paulus

S

Aemis

A Z K E R E S Z T Y E N

Aemiliusnac testet meg talaluan, el temettete. M. Marcellust, leffel (mert abban igen okos volt) meg nyomuan, aran coronaua, es draga hoszu Görög ruhaua föl öltöztetuen, föl vetette: kettős dicherettel naglén Hanibal, hadi erővel az eleuenekhez, es kegyelmességgel az holt ellensegekhez. Dichertetic Cæsar, hogy Pompeiusnac feiét latuan, meg haborodac, es kőnuező sirassaua meg asztatuan (mert az kőnörgőkhez igen szeled elmeiű volt) eltemettete. Ilyen volt Marcus Antonius, Brutushoz: Antigonus Pirrhushoz. De az Athenasbelieknel vőgyan feie vetetet, valaki az meg öletet viteznec, testet el nem temette. Amaz Thucydides Historic: lib: 2. niluan írja hogy Athenasban, közönseges temetőhelec volt azoknac, kik az halba meg ölet-

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 138

ölettenec, es halálokkal szabadságot,
aua' hazaioknak győzedelmet talaltas-
nac. Bizonylag Aemiliusis lib: 5. hogy
törvén volt náloc, hog' ha valami vion-
iáro, történet szerent, valami holt em-
berre talált volna, tartoznec el temetni.

Nicias touabba, es Demosthenes, A-
thenasbol valoc, es Syracusanumbá fő-
hadnagoc, hogy nemzeteknek törve-
snetul tauul ne iarnanac, midőn az me-
zőn soc testec fe kűnenec temetesnekül,
Siciliara nem akaranac indulni, minec
előtte azokat mind el nem temetnec, az
mint iriac Thucydides lib: 7. es Plutar-
chus in vita Niciæ. Hasonlo dichere-
tet nyere Xenophonis, Athenasbeli e-
zis: midőn amaz Creon, Tebanusoknak
kiralya minden szidalomra melto: hog'
Thebas varasat meg akara szallani, pa-
ranchola, hog' senki őket el ne temetne,

A Z KERESZTYEN

hanem az vadaknac, madaraknac, had
 nac szaggatásra, de imez túrhetetlen
 megtatlanlagnac aletuan, es tartuan azt,
 miuel hog emberseges volna, hog ańi
 fő embereknek, az had miat valo ves
 szedelmektul meg olettetet testeket, az
 mezetelé helen temetesnekül, az variac,
 kanyac, es egeballatoc szaggatnac, in
 kabakara az hadnac minden szerenche
 iet meg probalni, es vtolso fordulast ta
 pastalni, hog sem mint effele kegetlen
 seget, büntetesnekül hadni. Az miele
 inkis, vő mint Kinisi Pal, Bathori Ist
 uan, az temetést el nem halgattac, az
 mint szol Bomf: Dec: 4. lib: 6. fol: 639.
 mert midőn az harcz vtan, az testeken
 vachoraltac volna, masod nap, sokakat
 hağanac (vő mond) az hadnagoc, az
 taborban, kie az meg holt keresztien
 vitezeknek testeket föl szednec, es el te
 met

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 139

metnec: de effele peldakat eleget hoz-
hatnec elő: most chac aianlom az gond
uifelőknek az temetést, midőn lehet.
Tudom hogy mégis chelekepszic, chac
az természet vezérlefebűlis, noha az ke-
restyeni atyafiui szeretet, vgyan rea-
keszerechen.

HOGY AZ VITEZEC OL-

talmazzac magokat az Egybazi marhake-
nac ragadományatul, es minden Isten
tisztességre szerzet dolognac pu-
stetásától.

MINT hogy Istentelenül, es terme-
szet ellen chelekepszic azoc, vala-
kic kanya modon, az meg holtaknac
testeken dühösködnec, nem külömbé-
igen Istentelenül (minden historiák-
bol ki teczie) chelekepszic azoc, vala-
kic az sz: templomokat, vagy tűzzel

A Z K E R E S Z T Y E N

meg gyutuan el égetic, auagy egyéb
 szerfzamokkal hafzontalanoka telzic,
 es fölfordetyac, es azért ezeket, az I
 ftennel hadakozoknac, meltan neuez
 hetyuc. Mert az Isteni, es emberi dol
 gokat ólgyetesben tartani, valogatas
 nekül, az Istennek képit, kelheket, egyéb
 edenyeket, szent őlt őzeteket, nem kü
 lömben mint valami világi ember has
 zanac ekeffegit el ragadozni, es pufte
 tani, nem egyebekhez, hanem szentseg
 lopokhoz, es ragadozokhoz illendő,
 az az, Sacrilegusoknac neuezhetyuc.
 Mert ám az Gothusoknac historiai nil
 uan ielentic, hogy Alaricus királ, no
 ha az Romaiakkal egy hiten nem vol
 na, de nem szenuede, hog az Isten tem
 plominac valami boszut, es kárt tennes
 nec vitezi: ki midőn Romat meg ves
 ue, es az győzedelmes vitezlő nép, sen
 ki

VITEZKEDESNEC TŰKÖRRE. 140
kiel semit nem gondolna, kedue szes
rent rend nekül chelekedne, trombi
tat fuytata, es meg paranchola, hogy
valakic az szent Peter, es Pal Aposto
loknac oltarahoz futottac volna, chac
kisded vyiokkal se érne azokat, se
marhaiokat: mely dologgal az kegyet
len, niluan meg ielente, hogy az Isteni
tisteletet minden dolgoknac eleibevet
ne: holot ez vala leg nagyob chuda,
hogy anni szamtalan vitezeknec, oly
magoc tartoztatafoc len, hogy senki
közűlőc ne talaltatnec, ki az feiedelem
parancholattyat nem chelekedne. Val
lyon most né volnae io az haduiselők
nec, es vitezeknec effele szofogadashoz
magokat tartanioc: bizoñara io, es Iste
nes dolog volna, de oly időben törtent
esnűnc, melybé az emberec, minden Iste
tistefegere rédelmarhakar, es edeñeket

A Z K E R E S Z T Y E N

(melyeket törven szeret, világi ember
 kezenec chac illelni sem volna szabad)
 föl meric törni, el rontani, labokkal
 nomdoszni: az bor italban, kelhekkcel, es
 egyéb szentelt edenyekkel duskat inya,
 es vgan azon edenyekkel, melyekkel az
 veghetetlen Istenec aldozatot cheleket
 tenec, Bachus ördögnec tisteletet szer-
 zeni, semit nem tartuan, es feluen, am-
 az Balthazar kiralnac peldaiatul, ki mi-
 dőn nag frissen vachoralna, be hozuá
 az Hierusalemi templomnac, isten ti-
 steslegere rendelt edenyeket, az Medu-
 soktul, kie az kiral palotait keztetec vala-
 ostromlani, effele Sacrilegiumert, meg-
 öletec, es le vagatec.

De halyuc Eusebiust ez dolog felől
 lib: 8. de prepara: Euan: cap: 5. mit
 szol: Azt mondgyac (vgy mond) az
 kic irtac az Görög orszag Phocydos
 neuu

VITEZKÉDESNEC TŰKÖRE. 141

neuű tartomannac hadarul, hog azok
 nal törűeny volt, vagy magos helyől
 ala verni, vag tengerben buktatni, auag
 tűzel meg emesztieni, az Isten templo
 minac koborloit, az Sacrilegusokat.
 Midőn azért Philomelius, Onomars
 chus, es Phialus, az Delphis templo
 mot meg pűstetottac volna, az kőzön
 seges törűen szerent, Isteñec rendelse
 ből, bűntetett szenuedenec, mert az el
 ső valami nag hegyre menuen, meg is
 ramec, es szőrűű halallal meg hala: az
 masic, midőn louon az viz parton nare
 gal, mind louastul az vizbe esuen, oda
 vesze: az harmadic Phialus neuű pe
 nig, midőn valami templomot egetne,
 belőle ki nem szaladhatuan, or meg é
 ge. Azis emlekezetre melto, mi törté
 nec őtuen ezer ember nec (mert anni
 szamtalansag vala hog az Cambysis

A Z KERESZTYEN

királ parancholatyanac engedenece) es
 hogy lupiter templomat sietnenec el
 ragadni, es meg fosztani, az főueñnec
 föl emelt forgo szeletul, el nyeletenec,
 es meg emesztetenec. Amaz M. Craf
 sus sem len büntetesnek ül, miuel hogy
 az Hierusalemi templomot meg puszte
 ta: Pompeius Magnus sem, ki louakac
 etete, az szent oltarokon, mint valami
 iaszolban: mert az első, mid őn az Par
 thusoc ellen nagy rettenetes hadba, lat
 na maga fiat (kirulio remenlege vala
 minden dolognac el vegezesere) hog
 igen viua az ellenseggel, es meg ölet
 tetnec, ű magais az ellensegnec fegyue
 retul, agyon veretec chac hamar vtaña:
 az masodic penig anni szamtalan népe
 ken vet győzedelmekkel vgyan föl da
 gaduan, az vtan soha szerenchesen az
 ellenseggel meg nem vihattot, miuel
 hogy

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 142
hogy az ű gonosságot szüntelen min-
den időben büntetés követnie. P. Sci-
pionac, ki igen fő hadi fejedelem volt
követte, Q. Plemynius neuű, mint iara
effele dologért. Ez, Proserpinanac
templomat, mely az Locrosuknal va-
la, nagy fősenysegű vitettetuén
meg pusztita, es minden marhaiat el ko-
borolla: Aztis mereszle chelekedni,
hogy az minemű marhac soc időtul,
es estendőktul bekeuel valanac, es az
eges vilagon neuezetes templom va-
la, el tekozlana.

De mi törtennec rayta, meg űta
közec az varas kő falai mellett, Maties
nussal, es Sergiussal: kiket midőn az
varasbeliec meg segettetec volna, Ple-
myniust (kit igen meg törtetec vala,
orrat, füleit el meteluen) holt szamba
hagyac.

Az

A Z K E R E S Z T Y E N

Az vian az minemű köuerec vala, az
Locrusbeliek nec, Romaban idezec ez
Sacrilegiumért, es tömlőczbe vetec,
holot nagy irtozo halalai vegeze gles
tet, az tetuec euec meg, es minden mar
haia, az Proserpina templomahoz fo
glaltatec.

Añakokaért tanachul adnani mind
azoknak, kie az izűkseg keszeretesbűl
hadakoznac, hogy dolgokban merter
kletessen chelekedgyenec, es az oltar
roktul, templomoktul kezeket meg tar
toztassac: Mert mi lehet esztelemb do
log, mint azoknac tisteletit, es lakoha
leit boszuual illetni, kik nec hatalmassa
gabol, nem chac az hadnac, hanem min
den dolgoknak vegec fűg, es szarmas
zic: Holot az kegyes, es airtatos kiraly
oc, meg az keresztynseg szepseges alla
patyaban vala, nag kölcheggel, kasz
daga

VITEZKEDESNEC TŰKÖRL. 143

dagfaggal templomokat eperettenec,
 mely hazac, ha mirig halal, kő első,
 szel uez, auagy ehseg, had, es akarmi
 naualya tamadot, az Istenhez kőnőre
 gő néppel chac hamar meg töltenec:
 mely helen, ki ki magaert szorgalma-
 tostan, nemely fogadasokat chelekete-
 tec, nemelyec kőnőrgőttec, es az meg
 engesztelteret Istent segetsegül hiutac,
 nemely az Istenec atkat, es bűntetelet
 draga aiandekokkal fogattac lagyetani.
 Igy az emberec magoc munkaiat, es
 vigazo okostagat, az Isteni segetseghez
 ragastuan, nagy dolgokat vegesztetec,
 keuesen soc ellenseget meg vertetec, fő
 varasoc, melyec mind természetel, es
 bennec valo fő oltalmazó vitezeknec
 oltalmaual erősséc voltanac, es meg
 vetelre vgyan lehetetlenec, de erővel
 meg vetetec. Akcoron nem az hadako-
 zoka

A Z K E R E S Z T Y E N

zoknac szamaban, es sokasagaban, nem az vitezeknec ereiekben, nem az aguknac szamtalanlagaban remellettec az győzedelmet, hanem az ielen valo Istennek segetsegebül. Añac okaert az Sido nepnec kiralyi, nem oknekül chelekettec elő rendeluen vitezlő seregít, addig az ellenseggel meg nem űtköztec, meg az Istentul nem ertekeztec.

Ezechias kiral, midőn kettős nyomorusaggal szorongattatnec, az templomban futamec: Nem oknekülis Daud, szüntelen az fegyuer között föl neuke det ferfiu, azt monda, ezec az szekerekben, es az louakba, mi penig az vrnac neuet hiuiuc segetsegül: Igen alhatatlan az lo, az meg szabadulafra, vgy hogy az ű ereienec sokasagaba, meg ne szabadechon: Az Istenec oltarihoz tamaszkodic vala Constantinus, midőn
meg

VITEZKEDÉS NEC TŰKÖRE. 144
meg akar vala ütközni: Az Capolnaka
ba, es Isteni hazakban vigyaz vala eiel
Theodosius, ki amaz két kegyetlenek
kel Eugeniussal, es Arbogasteffel meg
akar vala vinni, Az napnac nagy re
szet imadsaggal, es Isteni tisztelettel ve
gezi vala, kinec parancholatyabol, az
szelec mellette tamaduan, telyes remen
seggel, győzedelmes lén az ellenfegen.

Az nagy Carol Chafzar, Hunyadi
lanos, mint oda föl meg mondam, az
oltari szentseg vetelenec emlekezetire,
darab földet vetetet az vitezekkel, az
zal erősetuen űket: Nagy Carol min
den szükségében; Egyhazi szolgákat
viselt, vgy hog az tabort templomnac
velhetted volna, az soc samtalan ald
zoc miat, kie szüntelen imadkoztac, es
aldoztac.

Ki

A Z K E R E S Z T Y E N

Ki dicherheti azért azokat az Sa-
 crilegusokat, Isten marhainac tapogas-
 toit, es puffedoit, de meg vraloit, kie né
 külömben tartyac az Istennek hazat,
 mint az oktalan allatoknac olat, es ista-
 loiat: régenten az iambor keresztynec
 ingyen illetni nem mertec, az Isten szol-
 galatyara valo edeneket, mostanaban
 (midön semi szentleg, es kegyessleg né-
 kel) vagy földhöz veretetnec, auagy
 elrontatnac. Amaz Ozias kiral diche-
 retes élető vala 2 Paralip: 26. es nem tu-
 dom michoda gondolat ütközuen fele-
 ben, üis az templomban temicenezni is-
 gkezec, hog azzal az tistelettel Isten-
 nec io keduet nyerhetne maganac, az
 Isteni tistelethez valo szerelmetul geri-
 edezuen, de vak, es esztelen vala az a
 gondolat: mitörtene? Ellene alnac, es
 kialtnac az papoc, hogy nem kiralyoc,
has

VITEZKEDESNEC TŰKÖRRE 145

hanem papoc dolga volna affele cheles
kedet: Az Istenis az papoknac iğe keze
tit meg tőkelle, mert az kiralt poklos-
saggal meg vere. Imar minemű meny-
köusket gondolod, hog erdemlyenec
Istentul affele vitezec, kic nem chac te-
mienez őt, hanem az Isten tistessgere
rakot oltaroktul, kezeket meg nem tar-
toztatyac? Midőn C. Caligula dühös
leggel hanyattatnec, es rettenetes irtos-
zo kialtással, mindent be tőltene (mely
dolog nala igen gakor vala) ű magac
Iupitert, kesz de izidalmazni, azt mond-
uan neki, hog eczer haragiaban, Görög
országban visza küldi űtet: de bűnte-
tessé nem lenec? midőn azért Romaban
maga képet föl chinalta volna imada-
ra, es Hierusalembeis azont vegezre
volna chelekedni, vduaranepetul meg
chalattatuan, meg hala. Amaz Mezen-

A Z K E R E S Z T Y E N

tiusis Virg: Aene: 10. Igen vérszopo
 Sacrilegus volt: Az halaltul sem félünk
 (vgymond) es az Istenec közzűlis sem
 kinec nem engedünk, kit midőn az bo
 szuallas köuerne, es az veszedelemre
 kergetne, először fia, az vitan ű maga
 szörnyű halallal meg halana. Igen
 szép, es tetteies példanc vagyom, es ez
 irashoz illendő, melyet oluassunk Heo
 liodorus, Seleucus kiral embere felől, 2
 Mach: 3. ez midőn nagy mesterleggel
 az Hierusalemi templomot meg akart
 napustetani, az papoc penig nem an
 nira fegyuerrel, mint Istenhez való kö
 nyörgessel ellene allanának, hogy az
 templomnac kinche Istentelen kezre
 ne iutna, melian meg büntettete: mert
 midőn az erőtlen kösség, es papi rend,
 ellene nem alhatna, hertelen mint az ég
 ből le bochattatot egy louag (Helio
dos

VITEZKEDESNECTŰK ÖRE. 146
dorusra, ki imar niluan az ioszagra, es
kinchre áset vala) föl ekeffetetet fegy-
verrel fenylő, louat rea futamtara: ez
sem len eleg, hanem két szép vastag i-
fiac űtet környűl venec, es nyughatat-
lanul vgy meg verec, hogy holt szá-
ba vinnec ki az templombul: niluan hir-
deten Heliodorus, hogy valami el tit-
kolt ereie volna annac az helyec, mely
minden erőt, es boszu tetelt, könnyen ha-
tra verheffen.

Fölötte igen babonasoc voltac az
Sidoc, eleiktul vet, reaioc marat cere-
moniakban, melyeket oly vakmerűs-
keppen oltalmaztac, hogy hamareb
kezzec voltac volna meg halni, hog sem-
mint az réplomot, valami boszuuál hat-
tac volna illetni: mely templomban, mi-
dön C. Caligula Chaszar, maga képet,
mely igen nag vala, föl akarna emelni,

AZ KERESZTYÉN

es vgyan fölötteb igyekeznec helhez
 tetni, nağ indulas, es banatoc törtene
 az Sidoknac rayta: Ira azért tistartoi
 nac, ki Syriaban vala Petroniusnac, hoğ
 midőn az képet el vegezic, azon mun
 kalodğec, hoğ föl tehessec az templom
 ban. Amaz meg oluasuan az leuelet, es
 meg ieduen, miuel hoğ tudna meni szá
 talan ezer Sido volna az eges vilagon,
 kie az templomnac tisteleit fölötteb
 böchűlnec, es hoğ felő volna feğueri
 zendűlestul: Azert őszue gyűte az Si
 doknac fő fő emberit, es az papi feie
 delmeket, gondoluan hogy ha ezekkel
 az dolgot el vegezhetne, könnyen en
 gedne az egyigű kősség: de külömbé
 törtene az dolog, hogy sem mint re
 melle, mert minec vtanna, az Egyhazi
 fejedelmec, es kősség elő iaro vénei
 meg ertec, az Chaszar kepe föl emelese
 nec

nec kiüanſagat, haiokat, es ſzakallokat
keſdec ſzaggarai, naſ kőnűhullataſſal
ſiruan, ezt latuan Petronius, az keſdet
igyekezettul meg ſzűnec. De hogy az
köſſeg, mely Paſteſtinaba, Syriaba, Ae-
giptumba, Phæniciaba vala, meg hal-
lac az Chaſzarnac gondolatyat, miuel
hőſ ſzamtalanon valanc, az falukon,
mező varafokon (vő mint ha kőz őn-
ſeges valami trombita ſzozatra) ſűg-
hatatlan faratſaggal, es vital, Petroni-
uſhoz, ki akcor Phæniciaba vala, el iu-
tanac: mely ſzamtalanſagot, vereb, a-
uag daruak ſeregenec mondhattad vol-
na, az veghetetlő ſokaſagért: ezec min-
den heleket ſiraffal, ohaytaſſal, iaygaraſ-
ſal, es ſzenuedhetetlen zendűleſſel be-
töltenec. Mely dolognac vyſagatul,
az tiſtarto Petronius meg reműle, es
tuduan az köſſegnec erkölchet, hōſ ha

A Z K E R E S Z T Y E N

ingerlettetnec, es meg bantatnac, nagy
veszedelemre készűyenec, szemelye
szerent űket le chédesete, es chaszarnac
meg ira, hog effele kiuanfaga igen ve
szedelmes volna, hog ha az chendes Si
doknac népet föl inditanac: De midőn
az feiedelé Petroniusra inkab meg ha
ragudnec, hogy akaratyat nem vege
zi, Agrippa Herodes, könyörge az
nepert, vgyan fele vesztesebenis.

Oluastuc Paulus Aemiliusnal, hogy
Clodouzus neuű Francia kiraly, emle
kezetre valo dolgot hagy ot: mert mi
dön eg viteze valami kelhet az Eghaz
bolel vit volna, az ot valo pispoc S.
Remigius, papokat küldé az feiedelem
hez, hog az hit, es Isteni tisteletnec ren
dit, es állapotat el rendelnec előtte.
Clodouzus azt itile, hog az kelhy meg
adassac az Eghaznac, es az fő embereke
nec

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 143

nec egyes akaratyokból meg viuec az
 pispóknec az kelhet. Estendő muluan
 midőn eczer az feiedelem nepet meg
 mustralna, az kelhy el viuő vitez, or
 elő kezde fegyuerbe menni, gondol-
 uan, hogy az feiedelem gonos cheleke
 detét el feleytette, remenlege kiüül ko-
 piat Clodouzus az vitez nec el raga-
 da, es mint semire kellőt az földre ve-
 te, amaz föl akaruan venni, midőn le-
 hayla, föl emeluen, Clodouzus az feie-
 set, melyet az feiedelmec akkor szokta
 vala viselni, az feiebe vaga, es meg öle,
 bizonyara az hadi rend tartasban valo
 kemenségre, es igazsag szolgaltatasara
 szépséges pelda. De Isten előtis ketleg-
 nekül effele Egyház pusztetoc, oly igen
 nag' gúllólsegeben vanac, hog' ha ezec el-
 té az törue nec halgatnac, es meg né bü-
 tetic űket az haduifelőc, az Iste meg bü-
 tesse nag' kemeñen, raitoc boszuat aluá.

AZ KERESZTYEN

Am Valerius Max: lib: 1. Iustinus,
 azt mondja, hogy Brenus (vömond)
 az Gallusoknak hadnaga, Delphisben
 az templomban menüen, Istennek aka
 ratyabul, magara fordeta merges fegy
 ueret. Örömezt ide helheztem azoka
 tis, melyeket az Tolosanumbeli tem
 plomokrul ír Gellius lib: 3. Midön (vö
 mond) Q. Cezio, Tolosanum varasat
 Galliaban el koborlotia volna, es az
 templomokban söt aran volna, valas
 kic abbol az el koborlot arambul chac
 meg illeret valais, nomorult, es kinlo
 do halalal veszec el. De szent haromsag
 tagado eretnekek is voltak, ezeknel go
 nosbac, es Istentelenebkek, mind vaka
 meruseggel rakuac, es az Isten templo
 minac, az Egyhazi szolgaknak is, oly
 nag ellenfegi, hog az oltar öltözetből,
 es draga ruhakból, magoknak inget, is
 meg

VITEZKEDESNECTŰKÖRE. 149
megmált, kettős palástokat chinalna-
nac, az mint niluan-iria, Victor Vticen-
sis, persecut: Vandalice lib: 1.

Nem melto el hadnunc az Sidok-
nakis chelekedetit, ki midőn félmenec,
hogy Holophernes, az Eghaz iofzagat
es az templomot kárral illetne, ludith:
4. melyeket imar az baluanöknac szánt
vala, fegyvert foguan, ellene allanac.
Nem okneküls Optatus Mileuit: lib:
6. feddi, es szidalmazza az Eghaz puste-
tokat, imigyen szoluan: Mi lehet (vő-
mond) Istentelemb dolog, mint az ol-
tarokat (melyeken ties valaha aldoz-
tatoc) el törni, le vakarni, heleről el-
vonni: melyeken az népnek fogadasi,
az Christusnac teste hordoztatot, ho-
lot az kuantatot szent Lelec le szállor:
holot az föl tamadasnac remenlege el-
vetetet: el törtetec, es az kelyheket,

AZ KERESZTYEN

melyekben az Christusnac sz: vére vi
feltetet, elrontuan meg oluaszottatoc,
az hamis fokadalmokra arulafra mar
hat keszetuen: Netalantan szúk segekre
az szemtelen tisztatalan aszónemberec
meg vettec, nagy az pogánoc beluait
chinaltanac belőlóc: De ha amaz Pau
sanius irot lib: 10. meg tekentyuc, na
szep dolgot talalunc nala, ki valami fay
talan gonos emberről, ki az Delphus
foknal valo Apollonac templomat, mi
dön el püstetotta volna, az Parnassus
hegkhez horda, minden templomi kos
borlot marhat, kit eg farkas, midön or
budolnec meg szaggatta: ez gonos em
bernec holta vtan, vgyan azon farkas
szüntelen Delphus fele megen vala, or
dituan na szörnen, mely vy dolog, az
ot lakozokat igen föl indeta, annerais
iuta.

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRE. 150
iutanac, hogy ez vad allatot, midőn az
hegybe vissza térne követnec: holot
mind az templomi toluaynac testet, es
az ellopott templomi marhat meg ta-
lalac: es azért őrc emlekezetre, egy
rez farkast emelenec Apollonac tiste-
segere.

Ha továbbba az Cheheknek histo-
riatis meg tekintyuc, lanes kiralyrol,
azt talalyuc, hogy midőn az tizenkét
Apostolnac ezüstből chinalt képít,
szent Venceslausnac oltararol el via-
tetuen, tarhazaban hoztat volna, min-
gyarast Istennek haragiat magan erze:
Igen chudais len, olyan gondviselő fe-
iedelemen, ki maga hasznara igen sze-
mes vala, ez dologért, az Egyház
marhaianac pusztasáért, meg vakula.

Ha

A Z KERESZTYEN

Ha pedig valaki tőlem ez helen azt
 kérdene, vagone valami szaporasága
 az vitézeknél, es hadnagyoknál effele
 Egyhazi, Claustrumbeli marhanac, es
 róuel el vetetet ionac? Cicerousal
 2da Philipica, es Plautussal in panulo,
 azt felelem, gonoszul kereset marha-
 nac, gonoszul kel el veszni. Bizon-
 gul lehet minekűnc Asianac kiralya
 Antiochus, 1 Machab: 6. es 2 Macha:
 5. 9. Holot az Egyhazi lopoknac, es
 toluayoknac, retentetes büntetesecc meg
 ielentetic, mely Antiochus, midőn az
 Salomon templomabol foc marhat ko-
 borlot volna, kilső hohert maga ellen
 hog nem talalna, ki űtet meg foytana,
 az Istenec haragianac igazsaga, bünte-
 test vete rea: nagy faida'om foga belit,
 es minden belső reszinec keserues kin-
 nya, v'g hogy, az Istenteleñec testeből,
 fergec

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. ISI
fergec forrananac, oly ferteztető illat-
tal, es búzzal (mely testenec rohdada-
sábol szarmazic vala) hog fő nepe köz-
zül senki nem szenvedhetne: Es noha
fogadna (az faidalomtul keferetterué
gondolom) hog az Egyházbol el ho-
zot marhat, sokcal többel meg szapo-
retana: De az Istent azzal meg nem en-
gesztele, az, na és kaszdag fogadással,
miuel hogy lelki faidalombul, nem vol-
na töredelmessége. Azert azon fertel-
mes bűnben, es Sacrilegiumban, az he-
geken ketsegeben esuen, izellel budosúa,
leiket ki ada. De nem chac az Hierusa-
lemi templomot fosztotta vala meg, ha
nem Persiaban menuen, midőn Perse-
polis draga varasban volna, es minden
kaszdaglaggal föl ekessetet ot valo
templomot, meg akarna pustetani, az
varas népetul vilza veretec. Elis hid-
gyec

A z K E R E S Z T Y E N

gyec az ragadozo vitezec, valakic az
 zoc, hogy valamit hegyes kormökcse
 el koborlanac, es el puftegnac, szinten
 vgy el vesz kezec közzül, mint az vi
 asz el szokot oluadni az tűz mellett: a
 zis szokot neha törtetni, hogy minec
 vtanna mindeneket törüentelen, es erő
 szakcal el tetouaztac, ludaskent, vala
 mi fán meg akadnac, es nagy igyenes
 nema keuekke változnac, gonoszul, es
 nagy szemtelenseggel el hagyuan azo
 kat az marhakat, melyeket gonoszul,
 poklul, es alnokul gütörttenec. Nem
 heiabán szol az bölch: Eccle: 40. ez
 keppen: Az hamissaknac (vö mond)
 iofzaga, es marhaia, mint az folio viz
 el szaradnac, mert miképpen az folio
 vizec, telben az hauaknac le hullasabol,
 midön oluadni kesd, meg szoktac arad
 ni, föt folyasoknac partyat által hagni
 telys

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. Iſa
telyeflegemiat, az mezőket, retekert,
mind elfogiac, nyarba vgy annera be
szallanac, hogy nehűlt ſzaraz labbalis
altal mebecz raitoc: Igy valaki herte-
len, effele gonofz ragadomanyal, tem-
plombeli lſteni tiſteſſegre ſzerzet mar-
hakcal meg kaſzdagulnac, nagy kőny-
en, es hertelen vgyan azon el ragas-
marhaktul, meg ſzoktac foſztatni, kic
az ſzegenyſeg, auagy büntetes miat,
meg heruadnac, es aſznac.

Egy ſzoual, az ki iegen épert, ha-
mar el oluad minden dolga, mert az
mint ſzol Eccleſ: 21. Az ki hazat épert
más kölchegenel, ſzinten anni, mins
az ki kőueket ſzed tőlben: mert az ki
chac valamenire kiſded kaſzdais ez
vilagi dologban, könnyen eſzebe ves-
heti, hogy az minemű rakas ſzokor
telben lenni, igen könnyen le dőlhet,
mſ

A Z K E R E S Z T Y E N

miuel hog az mes nem iol ragat az te-
 glahoz, auag kóhöz, az hideg, es deres
 időtül? Eg példat hozoc elő, ám 1521.
 Hispaniában, nagy had tamada ötödíc
 Carol Chaszar ellen, ki akkor Belgium-
 ban vala: De meg amaz Zamorensis
 pispók is az párt ütökhöz aua vala
 magat, es három szaz papot fegyuerke-
 sztet vala ellene(valami hituan parast,
 es ala valo ember vala) ki (az mint írta
 Antonius Gueuara) gá kortab forgat-
 ta kezében Vegetiust az vitezsegnec
 mesterfegerül, hog sem mint sz: Ago-
 stont, az keresztényi tudomanrul. Eges-
 okat mondgac vala űc, az föl indulas-
 nac, az Araños szabadsagot. De miuel
 hog az penz (melyet az had ereinec,
 es inainac neuez Pindarus) igen keues
 volna naloc, az Eghazoc fosztasara, es
 toluaylasara vetec magokat, az párt
 ütöc:

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 153
űtőc: mely dologban, amaz fő nemes
aszon, Maria de Padilla, oly igen gyors
volt, hogy nem valami tistefleges, es
szemeremes aszonnac, hanem valami
Amazonnac mondhatnam űtet, mert
ez gonos azon, az Toletanumbeli Eg
hazra rohanuan, szamitalan marhat vi
ki, vgy hogy nagyobb része inkább az
ezűst, aran iofzagnac, hazahoz takar
rodnec, de büntetese chac hamar követ
kezec, mert midőn Toletumot meg
vettec volna, ferietuel egyetembe, feie
vetetec, az többiec közzűlis sokan el
veszenec. Az Zamorensis pispóc pe
nig, mint valami parast faklia, az had
nac geriesztesere, onnan el szaladuan,
de ilmeg kezben akaduan, Nauarrum
országban föl akasztatec: *Non illum pi
etas, nec Apollinis insula texit: vgy hog
sem kegessege, sem pispóc kofiomia ű*

A Z KERESZTYEN

tet, meg nem szabadethatna az akasztó
fátul: noha Eghaz fészte eze vegezec?

Az philosophusoc, bölch ferfiac,
azt iriac, hogy az farkas bőrnec, oly
creie vagyon, hogy ha az barany bőr
közze elegyetic, szőret az baran bőr
nec, mind meg emelzti, az vitan maga
szőretis. Annakokaért tanachom ez,
hogy az Christus Egyhazanac kisded
ioszagat, az vitezec ingyen se illessec,
es ne legyenec farkas természetűec,
mert róuid időn az áragadomán igaz
szaiat marhaiokkalis semue leszen, el
veszuen: de vgy el folnac túlóc, mind
az folio viz, kinec apadafat szemeddel
latod.

Nem regenten mi előttűnc, az Lus
bicensis varas, Dania keresztyn kiraly
ellen, hadat ígekezenec tamasztani: Es
hogy idő iartaban valamikor penz mi

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 154
at még ne fogyatkoznának, az templom-
okra rohanának, es az szent tarhaza-
kra jutuan, azt kezdé püsztetani, na-
ggy siraállal nezuen azt az Istennek fiait, kik
nec az had nem teccie vala: azért vas-
lamit az régic oda gyűtöttec vala,
kelheket, keresteket, minden Egyhazi
draga edenyeket, el ragadozanac. Mi-
dön azért őszue hoztat volna, anni
nagy sumanac teccie előttök az Egy-
ház marhaia, hogy az feiedelmet szam-
kiutesbe küldenec, meg tiltuan, hogy
az ű hatarokon soha se egyec, se igyec,
sőt a fele se iünne. Azontul izzadni,
es veretekezni kezdénec az penz ve-
rök, es anni szamiatlan penzt verénec
az Egyház marhaiaiból, hogy szamlala-
hatatlannac teccienec. De minéc vitána
az vitezeknek kezdénec fizetni, egy
holnapig a leg érec meg véle.

V

2

Az

A Z KERESZTYEN

Az had azomban naponkent neheze-
 dic, es erőssedic vala. Az közönfeges
 varas tarhazahoz kesdenec azert nülni,
 (melyet kellett volna ű nekies az elöt
 chelekedniec) es valaminemű ezűst es
 deñeket, es tista miű kiűűl valo ezű-
 stöt talalanac, zallagban hanyac, az va-
 sorafoknac, es magoc haszna keresők-
 nec: mely közönfeges penz, az lsten ti-
 ktessegere rendelt marhauul őszue kes-
 uereduen, chac hamar el enyefec egűt
 azzal: mely dolgot az viűczlő nép im-
 mar eszebe vet vala, hogy nem volna
 miuel fizetniec az varasbelieknec, ottā
 buchosni kesdenec. Azert mint vala-
 mi nehez, es ketsegeben esser dologban
 szokot törtenni, az varasi polgarok-
 nac, tulaidon marhaiokra keszdenec
 nezni, es azokat az hadnac szűksegere
 rendelni. Mely dolog hihetetlen en-
 ges,

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 155
get, es szűkseget tamaszta, vgy hogy,
könnyen meg ismerheti akarkij, mine
mű külömbfeg lehessen, es legyen az
Isteni tisteleltre rendelt iofzagban, es
az vilagi marhaban, midőn az hadnac
szűkségere fordetyac: mert lob min
dent el költeni, hogy sem azt meg ban
tani, nem hogy ahöz ne nyulhatnanac
vtolso szűkségben, io igyekezettel az
feiedelmec, Isten előt magokat meg alaz
uan: es meg teretesre fogadast az kőf
seg előt chelekeduen, de vtol, nem
elől, mert az Istenis az ketfegben esset
dologba szoktahatalmassagat meg mu
tatni, es annal inkább, midőn ez kilső
segetseghez nem ragaskodic az ember:
pelda Daidnac fegyuer, melyet ki
vin az templombol, 1 Reg: 21. es az
szentelt kenyér: Mely Lubecum varaf
belieket, nag fő vitezeket, kie először

A Z K E R E S Z T Y E N

az Isten tífteffegere rendelt marhakat,
 az vitan magoc iofzagat meg emefzte
 nec, egyebhez nem hasonlethatoc az
 haborniczanal, mely hal vefsős farka
 ual az kídded halakat magahoz vonuá
 es keretuen, meg eszi, midőn penig af-
 fele vadazas neki nem szolgal, maga v-
 storos agu farkat kapdozza, es azzal el.

De elegge futosa(kemenben talam)
 iro pennam vitan valo beszede, az I-
 sten tífteffegere rendelt marhaknac ko-
 borloi ellen, kiket tudom, hogy egy I-
 sten félő ember sem aldot soha, nem is
 áld velem egyetembe, mert mi lehet e-
 gyeb affele szent marhakat bantani,
 mint az Istennel hadakozni? tartozta-
 sac azert magokat az haduifelő feiedel-
 mec, az irtozo vetehtul, mind mago-
 kat, es allattoc valo vitezeket, ha az I-
 stens

Istennec haragiat magoc feien nem a
kariac esmerni.

Egy iambor fő barátomtul hallot-
tam nem regen, hogy valami szent ké-
pec ellenfele, midőn az kerestnec ké-
pebe akadt volna, labat, es kezet az
képnek el törté, az után az el törté
képnek kezevel, az templomnac abla-
kit be törté: midőn penig egyebec az
kic nem tudnac ki chelekette volna ez
dolgot, vgyan azontul kerdezne, azt
felelte, az vrnac keze miuelte: (vgy
mond) így tezzec az gonosz ember-
nec effele nagy dologban az Istennel
chufolkodni, ki hasonlo volt amaz
Syracusanus Dionisiushoz, ki az O-
lympiumban helyheztetet Iupiter ara-
nyos palastyat le vona azt monduan,

V 4 hogy

A Z K E R E S Z T Y E N

hogy narba igen nehez volna, telbe fő-
 lőtte hideg. Vgyan azon Aesculapius
 nac arany szakallat le vonata, chufol-
 koduan, hogy nem illenec neki szakal-
 los fiunac lenni, miuel hog az ű attya
 Apollo, szakal nekül volna. De Nabu-
 godonozort az Chaldeusoknac kiral-
 yat chac né el feleitettem vala, ki az Hie-
 rusalemi templomot minden kassdag-
 sagtul meg püstetotta vala, kit Daniel
 propheta cap: 4. igen meg fedde ez be-
 szedekkel. Országod ô kiral el tauozic
 túled, es az emberek közöttül ki vetnec
 tegedet, lakasod az vadakkal, es oktalá
 allatokkal leszen, szenat mint az ôk ör-
 kesdes enni. Utolszor amaz negyedic
 Leot, Constantinapoli Chaszart ho-
 zom elô, ki mulatozuan (auag az mint
 most szolnac, musikaluan, es iaczas-
 dosuan) de inkab az főszueñsegtul vi-
 sete

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 157

tettetű sz: Sophianac feiet (mely drága
kőekkel, gyöngel ekeket coronaua
vala környűl vetetuen, az templombá,
meg foszta, es az feierűl leveue. Ez eleg
nem lén, hanem maga feiebe mereszle
az kegetlen tenni. Mit őrtenecc herte-
len az Istenec haragia ielen lén, es az
gonos ember nec feiet, szamtalan feke-
tellő merges keleuenyec, es kilestec kőr
nűl veuec, ki az sz: Sophia koronaiat
az faidalom miat le teuen feieből, egye-
temben lelketis testeből ki bochata, go-
noszul meg haluan.

SZOKSEG AZ HADVI.
felő feiedelmek nec, minec vtaña győzedel-
met vettec az ellenfegen, hogy Istenekhez
hala adoc legyenec, es hogy aiandekcal,
külső iofzaggal magokat hala a-
doknac ielenchec.

V 5

SZOK.

A Z K E R E S Z T Y E N

SZOKIAC az haduifelő feiedelmec,
 minden kétés hadban, midőn az el-
 lenfeget meg vertec, es futamtattac,
 hogy az veszedelembul meg szabadul-
 tanac, az nyert ragadománybol, anagy
 egyebűnnen, valogator aiandekokat,
 az templomoknak falaira, oltarokra
 halaadasnac bizonyfagaul föl függeste-
 ni, es az listent, ki chelekedőie volt az
 diadalomnac, ezkeppen tisztelni. Nem
 külömben az hajosmesterekis, kik az
 fölramat szeluesztul hanyattatuan, mi-
 nec vtanna az szelekkcel, es es dagado-
 zot habokkal az tengeren sokaig tusla-
 kottanac, es ellent vetetec, hogy az ki-
 uanatos partokat minden életec veszte-
 se nélkül el eric, hala adasra valo akarac
 tyoknak niluan valo ielengeset, hogy
 meg mutassac, valami ruhat, vy tollat,
 es az haboknak na g voltraual meg azra-
101

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 158
tot őltőzetet, föl fügesset, Istenec ti
steffegre: mely chelekedet mind az ke
restyeneknel, es pogañoknal, oly kő
zönseges volt, hog valamikor az em
bereg valami vesztelemből meg szaba
dultanac, bizonyos hala adasnac ielet
mutattac, es hattac, rakuac ezzel az
sz: es vilagi historiác. Ha emlékezűnc
Abrahá patriarcharul, midőn Lothot
az ű batya fiat az Afsyria kiralyoktul,
nag ragadomañal el vitetet volna chac
keues magauat, az eieli idő szolgaluá ne
ki, az ellenseget (mely mind az bortul,
es alomtul el temettette vala) meg űt
ű, es reaioc rohonuá, mondhatatlan cha
passal illete űket: ki midőn foc ragado
mañal, es gőzedelemel vissza terte, So
domanac kiralia eleibe mene, nag viga
sagal, kit kőuetuen Melchisedec Salem
nec kiralya, nagy szép sokcal aian
la, es dicere az mindenható Istent,

A Z K E R E E S Z T Y E N

ki, Abraham patriarchanac, ilyen szép,
 es gyónórúseges diadalmat adott vala,
 minden vére ontása nekül, es az őőze
 delmes Abrahamért aldozais, keneret
 osbort, miuel hogy pap vala, Gen:14.
 es az mint Suidas írja, szűzis vala: mely
 aldozat vtan iol tudgya vala az győze
 delmes Abraham, mit kellett nec cheles
 kedni: azért Melchisedek nec tizedet,
 dezmat ada, az Istent tisteluen az Egy
 hazi emberbe: mely dolog fölötte di
 cheretes len, miuel hogy az haduiselő
 Abrahamnac okossága, es Istenessege,
 niluan ki ielentetec. Ezen patriarcha
 nac lelket, es gyakor szokását tanulta
 vala meg, amaz David kiralis, ki mi
 dőn Goliath Philisteust vastag bayno
 kat, az egyes viadalomban, boldogul
 le vere, es feiet veue, az Isteni tistele
 rül meg emlekezuen, Achimelech pap
 nac

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 159
nac ada az nagy Goliatnac fegyueret,
szidalomnac ieleül, ki az isten ellen kas
romkodot vala.

Amaz örök dichegetre melto őszá
ueg ludith aszont, ha meg tekentyuc,
ki nagy diadalmat vet az kegyetlen el
lensegeken, melyet egy feiedelem (bár
okos, es erős volt volnais) meg nem
mert volna keserteni, de meg az hadi
uifelesben, fölöttet tudos Hanibal, az
pogánfag közöt, minden roka alnok
saganal rauasb: Lyfander, az Lacede
moniusoknal: az Romabelieknel min
den dolgaban fölötté mélen gondola
kodo Fabiusis: De ha minden histori
akot föl forgaczis, nem talals oly had
uifelöt, feiedelmet, es elő iarot, hogy
valaha az ellensegnec taboraban men
uen, az ellensegnec feiedelmeuel ebela
let, es yachoralt volna, mint ez genge
örz

AZ KERESZTYEN

Őszuegy chelekedet, az mint az kereszt-
 yenec Bibliaia ielenti. De michoda tar-
 sasaggal, auagy izolgalo leanyokkal le-
 pec az dobzodo, relzeges, es parazna
 hadnagynac taboraban? Tisztasaggal,
 böytöléssel, hozza iaruluan az Istenec
 oltamais, melyec közzül ha egyic vele
 nem let volna, az töb iofzagoc semic
 volnanac: Az poganioc, Görögöc, es
 Romabeliec, kic dölfösködne, túlóc
 chelekedet fő dolgokban mutatannac
 effele Őszuegyet, ki tisztasagaua, az ka-
 czer paraznat, iozanlagaua az torkos
 fuiedelmet meg gőzte, es tulaydon fe-
 uereuel feiet vette: annac fölötte (mint
 ha lehetetlen dolgot chelekedet) holot
 az Holophernefnec el vet feiet, añi sam-
 talan őrzöc, es straza alloc közőt, által
 vin az taboron, az őueihez. Az varas
 kapui meg nitattanac előtte, az papi fe-
ies

VITEZKEDESŃEC TŰKÖRE. 160
iedelmec, es varas elő iaroí, az egeſz
köſſeggel, eleibe futnac: minden helec
őruendeznec, vígadnac, es győnyőre
kődnec.

Hogy penig az varas halaadatlan
nac ne lattatnec ű hozza, valami kaſz-
dagsag, draga ruhac, arany, ezűſt, Ho-
lophernesnel talaltatęc, az ſzabadeto
luditnac ada az köſſeg: ki az lſteni ti-
ſteletről meg emlekezuen, hogy az ke-
gyeſſeg, es lſteni félelem, de az hala a-
das, kiſſebben nala ne talaltatnec, az ti-
ſtaſagnal, es iozansagnal, mindeneket
az lſtennec tiſteletire ſzentele, es aian-
dekoza, iol tuduan, hogy az győze-
delem vran, fölőtte melto dolog vol-
na aiandekcal azt tiſtelni, es hala adaſ-
ſal meg eſmerni, à kitul adatic ad had-
nac győzedelme.

Gedeſ

A Z K E R E S Z T Y E N

Gedeonrul ezen helen, nagy beuen
szolhatnec, ki az Istennek segetsegeuel
haromszaz magauul szamtalan Madia-
nitakat ronta, es vaga le: ki nag' mond-
hatatlan soc marhat, es kasz dagfogot
nyere az ellenseg tul, melyel az Istent
his tistele, ludic: 8.

Ezen halaado kegyességes szokaso
kat, az Sidoknac gyakorta, köuetez az
kereftyen feiedelmec, midön enni szam-
talan téplomokat rakattanac, külömb
szép tablakcal, oltarokkal, es aiandek-
kokcal föl ekeftettetenec, az győzede-
lem vtan, szamtalan aiandekokat ősz-
ue hozuan: mely dologrul ha írnya a
karoc, auagy chac emlekezni, meni tem-
plomokat, az győzedelem vtan rakat-
tanac az feiedelmec, azokat aiandeko-
zan, es kasz dagetuan, az egész nap né-
szenuedi elő hoznom: Chac it Magyar
or

VITEZKEDESNEC TŰK ÖRE. 161
országban ha hiltoríankat megtekent-
yuc, valami szép hel, kaszdag iúuede-
lemel lehetet, mind azokat az Egyha-
zakhoz attac, Claustromokhoz, es e-
géb Isten hazához tartozo személyek-
hez: mit nyertec ezzel az hadban: min-
den külső szomszedoknac rettenetese-
voltanac, dolgokban győzedelmese-
de mihelen az halaadatlan sag be szalla
közinkben, az templomoknac falaiból
konyhakat, istallokat, es egyeb hituan-
sagot kezdenec epeteni: sőt az fő Egy-
házakból profonthazat, korchomakat
serfőző hazakat epetenc, es tamasztanc,
mindenűt naponkent, meg nomatanc,
es nyomorettatanc. De az keresztien fe-
iedelmec között, hazanc kiuul, leg főb
helt adhatunc Iustinianus chaszarnac,
fő törueñtudo, es szerenches feiede-
lemnec, ki menni szamtalan templo-

A Z KERESZTYEN

mokat epeiet legyen, eleget irt Procopius: Ez volt az ű közönfeges beszede: Valaki az Egyházoknak, es Claustrumoknak adakozic, akkor tart leg job rendet dolgaban, midőn beűfeges adakozasauval, mindē dolgot folyeb haladgya, az az, midőn beűfegessen adakozic.

Nagy hadakat viselt azért ez, es gyakran győzedelmeuel birodalmat igen ekefettette, es terieztette: Belizarius alral az Persakat meg győzze, az Vandalusoknak kiralyat fogua magához vitette, Africaban, meg győzuen űket, kic 96. estendeig az egeiz or vallo földet pusztottac, es rontottac vala. De nem nagy chuda ez, hogy dolgot io vegeze az, valaki az győzedelem után chac halaa dasra, kőnyörgesre, az el pusztott templomoknak epületire,

es

VITEZKEDESNEC TŰKÖRRE. 162
es ekeffegere igyekezc szüntelen, mi-
uel hogy chac azokcalvagon az lsten-
nec aldasa, es oltalma, az kieűtet di-
cheric, aldgyac, es magastalyac, aian-
dekokal üstelic, noha azoknekűl nem
szűkűlkűdic, de ez chelekedűknec io
akaratyokban fölűtteb gyűűűrkűdic.

Mert ha az poganyokat meg te-
kentyuc, kic az Isten nem elmertec,
mind az által természet szerent, az mi-
nemű Isten űk magoknac valasztatta-
nac, valamibaluanyokban, azokat az
allenfeget meg győzuen, tífteffeggel
illettec. Amaz Dionisius Bacchus, mi-
dön egész Indiaig birodalmat vet vol-
na, semit nem itule mektohnac, hanem
hogy Iupitert ez diadalomert, fölötte
tífelne, az mint ír felöle, Ouid in Fastis.
Ante tuos ortus, aræ sine honore setuntur

Liber, & in gelida herba reperta fons.

A ZK ERESZTYEN

*Te memorant, Gange totog oriente subactio
Primitias magno proposuisse Ioui.*

Te elötted (vgy mond) senki nem al-
dozor, hanem hogy az nap keletnec or-
szagit meg győzéd, vgy aldozal lupis-
ternec.

Az Nagy Alexanderis, midőn A-
rabiat meg veue, egy terhes haitot tes-
miennel meg rakatuan, Leonidasnac
az ű mesterenec küldé, azért penig, mi-
uel hogy kisdéd koraban meg piron-
gatta vala űtet, hogy az Isteni szolga-
latban az temient beuebben költene,
azt is mondana gyakorta, hallade te ger-
mec Alexander, nagy temienes szagot
kezdés tamastani, midőn temienes or-
szagot kezdés nierni, es fegyuerrel meg-
győzni. Ilyen leueletis ira mesterehez:
am küldőc valami egynehan mafa te-
mient, mely, igen kichin dolog ű ma-
ga

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 163
gaba, de az Isteni tiszteletben, nagynac
tarchad, es megbőchűlyed. Az egő
lampafokban is igen gyönyörködöt,
azzal tisztelesen Istenét.

Vespasianus chaszaris, az mint iriac,
főlötte igen főszűn, es marha takaro
volt inkább, hogy sem illetne egy Ro
mai Chaszarhoz, de ebben főlötte beű
kező volt, miuel hogy az bekeseg, es
egyesség, Isten aszonyanac draga tem
plomot rakatot Pompeius Magnus az
gyakor győzedelemért, Iupiternek ti
stességere, arany szőlő tövet, veszői
uel, es szőlő gyümölcsűel chinaltata,
az templomban helheztetuen ekeffeg
ül. Tullius hostilius, hogy három had
ban győzedelmes volt, fogadása sze
rent, Saturnusnac templomot epete.
Tarquinius Chaszar, kit keuelynec hit
tanac, az ellenfelegne ragadománabol,

A Z KERESZTYEN

templomot rakatot: pogany vala Hannibal, de mégis tutta, hogy nem chace emberi erővel vereinek meg az elleneseg, hanem Isten engedelmebul, azért Iunonac templománál oltart rakata, Görög nélsen, minden vilék hatat, or meg irata, emlékezetre. M. Marcellust, Brionarust az Gallusoknac kiralyat, meg ölven, es veruen, Iupiter templomában, az ragadomant, es fegueret, vigan föl fügelszete.

De ha nem restelyuc az oluafast, nil uan talalyuc, hogy effele háláadásra való elmet, nem chace az ferfiakban, hanem az aszonyallatokbanis tapasztaltanac az régiec. Volt Romában regent, egy M. Caius Coriolanus, gyors ferfiu, kezzel, es nyelvel szerezny, erkölcheben artatlan, es minden életben tökéletes. Ez midőn az fő emberec

kös

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 164

közöt neuekedet volna föl, es kősztoe
igen tudna engedelmesseget mutogat
ni, hogy hatalmassaga neuekedhetne,
az kősséget allatomban meg igyekezie
vala nyomni, de vgyan erouel ellenec
gondolkodac tamadni, mindnyaian
ellene tamadanac azert, annera is me-
ne az kősségnek borszus indulatya, hog
az tanach, es kaszdag magoc biro szom
szedoktul, noha kőnyuezne, őroc
szamkiuertesben karhoozzatac űter :
mely dolognac megtartanlagatul, vgy
annera föl haborodec, hogy semmit es
gyebet ne gondolna, hanem chac mint
alhatna bolzut, az Romai kősségen.
Az Volstus nemzetseghez, ki igen
kaszdag, es hadakozo uala gyorsan sie-
te menni, es hazaia ellen fegyuert foga-
menni nyomorusaggal, ez szam-
kiuertesben forgolodo Coriolanus,

AZ KERESZTYEN

illete legyen az Romabelieket, hoszu
 it elő hoznom, hanem mezeieket kesde-
 püsterani, rablast chelekedni, vőgánera
 hatalmaskodni, hogy senki eliene ne
 merne szállani, auagy szembe menni.
 Követeket küldenec azért hozza, fő fő
 embereket az varasbol, de semit nem
 vegezhetenec: az vitan papokat, iüuen-
 dölöket, kiket szokot Isteni ruhaza-
 tokcal föl öltöztetenec vala, vgy bo-
 chattac hozza, de chac heiaaba: vegeze-
 tre, midőn imar nem volna sem remen-
 segec, az Istenekhez valo könyörgesre
 bohattac magokat, holot Publicola-
 nac nenye Valeria, midőn az téplom-
 ban az soc aszonyallatokkal kőnörge-
 ne, nagy hertelen (nem tudom miche-
 da indulatbol) sietsegeel Volumniahoz
 Coriulanusnac anyához mene, kit fia-
 nac feleségeuel ülue találá, ki onokaiat
öle

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 165
őleben tartya, es apolgatya vala: es ű
tet körűl veuen, az tőb alszonyalla
tokcal, így kelde szollani: Volumnia,
teis Vergilia Coriolanusnac felesége, az
tanachnac sem parancholatyabol el híd
gyetec, hogy hozzatoc nem iűttunc,
hanem az lűten (az mint gondolom)
meg tekintuen kőnyőrgesűnket, szű
űnket fől gerieszte, hogy az mi sza
badsagűnkért, az kőssegeert, es dichő
segtekert, titeket meg talalnanc &c.
Volumnianac emberseges feleletit el
hagyom. Egyetembe az taborban ki
menenec: az anya fianac nuezi Coriola
nust, es nagy meltosagos szeled beszéd
del, midőn minden indulatra valo esz
kőzőket meg kesertet volna, meg győ
ze fianac kemeny szűűt, vgy hogy az
nepet, es taborat, az varasabol el viűe.
Mely dolgot mikor lattac volna az

AZ KERESZTYEN

Romabeliec, az Istenek nec templomit
 meg nituan, mintha győzedelmet nyer-
 tec volna, aldozni kezdene, de főke-
 pen az tanach na'g tistefegel, es öröme-
 illeti vala az aszonyembereket, szabad
 sagoknak okait ielentuen űket lenni: El-
 vegeze azért az tanach, hogy valamit
 kérendőc volnanac, vagy aiandekot,
 va'g ekelességekre valo dolgot, azt meg-
 adnac: őszue szoluan az aszonyoc nem
 kiuananac, penzi, auag' draga ruhakat,
 hanem hogy az szerenche Isten aszo-
 nac, ez győzedelemert engednenec ű-
 nekiec, magoc kölchegeuel templomot
 rakatni, minden szűkséget űk meg ad-
 nac, chac ho'g az aldozatot, es tisteleter,
 az varas nepe egyetembe, meg szentel-
 ne, es chelekedne. Az tanach aztis ve-
 geze, ho'g az ferfiac, az vton, az aszo-
 emberec előt ki termenec Valer: Max:
 lib:

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 166
lib: 5. c. 2. meg engede, hogy selyem
ruhában, es aranyos cziffraual élhet
nenec, egyeb rend tartássalis halaada
sokat mutatathozzaioc, miuel hog az
ferfiakat, aszony tanachal, es okostagal
az hadat le szallitac, es az ellenseget, ki
chac nem gyomrok közöt vala, hatra
verec.

Mind ezekből kiteczic, es niluan
vagyon, hog az halaadasnac, együt kel
iarni az győzedelemel, mely nem chac
beszeddel, de vgyan aiandeknac iada
kozafualis, kel meg tőkelletni, vgy
hogy, az ellensegnec marhaiaual, az le
stenis tiszteltessac: mely dolgot vala
mely feiedelem, es haduiselő el halgat,
bizony melto, hogy vak, es ellenke
ző ütközete legyen, es hogy az el
lenseg miat, el ne veszen, igen felő.
Mert

AZ KERESZTYEN

Mert mi lehet tiszteletlemb, vralatosb,
 az halandoc, es halhatatlanoc elöt,
 nagob szidalomra meltob valami, mint
 az halaadatlan elme, es akarat? effele
 halaadatlanoc ellen, nem tudom magam
 mis, mint fordecham irasomat, auagy
 minemű szidalmazo nyilakkal sebesen
 chen űket: holot az Isten (az mint lob
 szol) az hainali fenyves chillagoc, az
 földben minden gyűkerek, fáknac bim
 boi szép leueleit teriesztuen, az mezőc
 zöldöluen, égi madarac zeneguen, fás
 kon vigan enekeluen, es az ég nec leue
 gő szépséget szárñokkal euezuen, es
 röpöluen, minden fű nec illatozuan, de
 az tengeren minden féle szamtalan ha
 lac vszuan, az földön vad, es szeled bar
 moc, az ű modgyoc szerent, teremp
 tői öket aldigyac, dicheric, es magostal
 yac, es chac az okos ember, az Istenec
 mel

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 167
melto tisteleltre restelle föl razodni, es
kelni: M. Tullius(orat: pro Plancio)
az deac szonac feiedelme, es ekeferdie,
az halaadaft (ziübeli minden iofzagos
erkölchnec neuezi: mert ez(vgmond)
az egy iofzagos erkölch nem chac hog
nem nagy, de az töb iofzagoknak v
gan anya: michoda az kegesseg, hanem
halaado akarat az szülekhez: kichodac
az io polgaroc, hanem az kic othon ha
zaioknak iouara talaltattatuan az hada
nac ideien, hazaiokrul nagy szeretettel
emlekeznec: kichodac az szentec: az
kic az Isteni szolgalatot gyakorluan, es
tisteluen, az halhatatlan Istennek halat
adnac, melto tisteleltel, es meg emleke
zet elmeuel: michoda elet lehet gyönö
rűseges, az baratsagos atyafisag nekül
touabba minemű baratsag lehet az ha
laadatlanoc közöt: ezt ű beszelli.

De

A Z KERESZTYÉN

De bár valaki halaado akarion lenni
 Istenehez, es mindenkeppen chac azon
 igyekezzec, hogy kedue szerezet cheles
 kedgyec, ki lehet elég hozzanc valo io
 voltanac halaadafara, ha minden nap
 szazzer sziuünk, es térdünk elötte
 alazatossan meg haychukis, es anni es
 stendeig élyünc, menit imar az naphac
 szép fenyés kereke el iart, es el iarando
 ez vtan bizonyara mégis chac kisded
 io voltanac sem felelhetünc meg, igaz,
 es tökelletes halaadással: Es noha mel
 to halakat ne adhassunc ű szent fölse
 genec, mind az által, az halaadatlansag
 neuezetit, fölötte el kel tauoztatnunc
 magunktul: miuel hogy az Isten szam
 talan irgalmassagual, es io tetemenyi
 uel, vgy annera meg terhelt bennün
 ket, hogy ha okossagunc vagyon, ege
 bet azoknal raitunc nem esmerünc.

Ez

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 168

Ez íg leuen, bizon nem árt sz: Bernard
doctórral (ser: 2. de septempanibus)
íg szollanunc: miuel fizessék az vrnac,
mindazokért, melyeket velem cheles
kedec:annit vyionan adot, añit teretet
visza dolgaimban, hog melto halaadasi-
sal, ű, sz: föllegehez ne iarulhassac: mind
az által, az halaadatlanisagot, fölötte gñ
lőli az én lelkem: mert az halaadatlanis-
sag, az malasztnac ellensegei, az idu őf
segnec akadekia, lsten előttis vtalatosb
dolog semi nem talaltatic, mint az irgal-
massagal valastot fiaknac halaadatlanis-
saga: mert az kegelemnec vtyat b: res-
keszti, es valahol az halaadatlanisag va-
gyon, ot az kegyelemhez, es malaszt-
hoz, nem iarulhatni.

Midőn azért valami haduifelő fejedelő,
az ellenseget meg veruen, dichőség es di-
adalmat, es emlékezetre melto dologot
chelekedet, szűkleg szép dicheretekel,

A Z K E R E S Z T Y E N

es közönseges halaadással tisztelni, nem
 Marfot, hanem az Izeplőtelen szűz Ma-
 rianac sz: fiat, az mi meg szabadeto le-
 susunkat, es ha az dolog kiuaña, es hel-
 nec ű rendi, az templomoc, draga mar-
 hakcal meg ekeffertessenec: mely gyö-
 zedelemnec szomszed tarsai, ha vele né-
 lesznec, az halaadas, es aiandekozás,
 bizoñara, az következendő diadalom-
 ra valo vtat, el fogiac, az embertelen,
 es főlueñ halaadatlanfagert. Az Isten-
 nel penig beűseges ioknac, es malast-
 nac kaszdrag, es örökce valo ki folio
 kutya talaltatic, mely azokra, kie ot-
 hon, es az hadban forgolodnac, Izeunte-
 len, nagy kegyessen magat ki őnti, es
 minden féle io voltat ki terieszti: de il-
 lyen természeti vagon, es szokasa, hog-
 valakie abbol halaadással, es szorgat-
 matossan meretnec, soha el ne hadgya-
 azo.

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE 169
azokat, hanem szüntelen valo ki for-
rassal harmatozza, neduesseche, es kassz
dagecha, chac hogy ű magoc magokat
el ne feleychec: akkor feletkezzenec pe-
nig el magokrol, midőn egyenkent io
tetemenyit, egyenkint halaado cheleke
dettel nem tisztelic, es böcküllic. Es
valamint az nap keleti szel Aquilon,
az chatornakbol, es víz folyásokbol,
nagy gyors, es sebes ereieuel, meg szá-
rastyá, es el fogyatja az vizeket, auagy
az hideg der, azokat meg tartoztatya,
kemen fagiassal, szinten így, az Isteni
harmatnac, (az az kegyesslegenec, es ir-
galmassaganac folyasat) az halaadat-
lansag, meg tartoztatya, es nemikeppé
el szárástya, hogy ne folyon: mert mine
hogy egy okbol, más szokot egynehañ
féle ok tamadni, így az egyes Isteni aian-
dekbol más következic, sőt vőgan szá-
r

Y

ma

A Z K R E S Z T Y E N

mazic, ha halaado lelket tapasztal az emberbe. Mint eczer tudakoznac volt valami tudos ifiac ún kősztrőc, mi lehetne oka, hogy David kiraly, es propheta, annig yőzedelmet nyert volna, valameni hadat viselt, ki soha ellenző hadatul meg nem veretet: könnyen megfelelenec az kerdesre, miuel hogy ki valikeppen valo halaadással dicherte, es aldotta az Istent, valahanszer az ellenseget meg verte. Sőt midőn imar minden ellensegi labai alatt volnanac, köszönleges eneket monda, nem maganac, hanem az Istenec tulaydonekuan minden féle győzedelmet, es kedue szerezt való hadaknac vegezese, 2 Reg: 22. Draga es hatalmas templomotis is gyekezic vala elmeieben, hogy halaadassul Isten tistessgeregere epetene, szamalan kinchetis gyütőt vala el vegezese

re,

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRRE. 170

re, de az Istennek akarata más len,
vgy hogy ű meg haluan, fíanc Salo
monnac paranchola, hogy el vegezze,
veghezis viue. Azert ez halaadaft, es
Istenhez io keduel valo aiandekozast,
igen aianlyuc mindeneknec.

SZABAD LEGYENE, AZ
pispókóknec, papoknac, es az Egyhazi
rendnec segyuert fogni, az ellenszeg
ellen, es vért ontani.

EZ vtolso részében irasomban, chac
rőuid leszec, miuel hogy sokan so
kat irtac, es disputaltac ez dolog felől,
hanem soc fő embereknek reczeseből
azt mondom, hogy ha feiedelmektul
bochattatnac, kiknec szűseg ű nekíac
engedni, auagy az ország törvénye
nec meltosaga keszereti, el mehetnec az
kerestyen taborban, az Eghazi szolgac,
Y 2 mi

AZ KERESZTYEN

miel hogy űk sem nem egebec, ha
nem az vitezlő népnek oruosi, nem
hogy ot pilulakat, betegség ellen valo
italt, auag flaustromot hordozzanac,
mint az patikarusoc, es vilagi testi or
uoc, hanem hogy lelki oruossaggal,
bűnös lelkeket gyógyechac, vigasztal
yac, es fedgyec az vitezeknek lelkec es
meretit, igaz vtra hozuan űket.

Es miel hogy ű nekic, szabad ot
lenni: más kérdés tamad, meg engedte
tike, kezekcel hadakozni, es vért on
tani: ket szoual azt mondom, hog nem
szabad, miel hog keptelen dolog vol
na azt chelekedniec: az mint szol szent
Pal, Thimotéushoz iruan: 2 Thim: 2.
Valaki az Isteñec vitez kedic, ez vilagi
dolgokban magat nem kötelezi: mi le
het penig nagyob vilagi dolog, mint
az vagdalkodo ellenfelet vissza vernie
mint

mint az szablyaknac iszonyu szörgefe,
 férfiaknac kialtasi, trombita, sipoknac
 zendulese, amaz rettenetes agyuknac
 bugasa, es rettenetes zugasa kozöt for
 godni, es oly szüksegeben akadni, hogy
 masnac veret kellyel c mereteni, ha ma
 gact meg akarja tartani? Mondanad,
 hát mit miuelyecs az mit régenté Moy
 ses chelekedet? mi volt az? Imadkozot:
 ha te is azt chelekeded, hiuatalyodban
 igazan el iartal. Mely meltan tiltotta
 legyen penig az Egyhazi törvény, az
 papoktul az fegyuernerac forgatasat rö
 uideden meg mutatom: Am nílvan ta
 lalyuc 33. q. 8. holot Christus vrunko
 nac beszeder elő hozzac, melyel szolla
 Peterhez, ki meg haragut vala, auagy
 vrunkhoz valo szeretetihez geriedez
 ué, amaz hizelkedő Malchus zolganac
 iob fület zablyaua! el vaga, Math: 26.

AZ KERESZTYÉN

De hogéég pispók nec, es papi rend nec,
 ne legyen szabad, maga, auagy az Pa-
 panac parancholatyabol az ellenfeg el-
 len, fegyvert fogni, Gratianus niluan ta-
 netya, c. de Episco: ez igekcel, mert Pe-
 ter, ki az Apostoloc közöt elsőne va-
 lasztatec, midőn ez külső világi fegy-
 vert forgatna, hogy szerelmes mestee-
 ret, az Sidoknac boszu tetelekiul meg-
 oltalmazna, ezt halla vrunktol: Ted-
 helere fegueredet, az ű hűuelebe, mert
 valaki fegyverrel keresi, fegyver miat
 el vesz. Szent Ambrusis vgyan ezt ta-
 netya: Az vasbol chinalt labdakát, es
 seminemű fegyvert, nem keresnec az
 Christus vitezi: ha szorongattatom,
 nem tudoc ellent vetni: hanem, faida-
 lom, siras, imadsagoc, könyűhullata-
 soc voltanac fegyverim, az Isten telen

VITEZKEDÉSNEC TŰKÖRE. 172

vitezec ellen: mert effelec az papoknak
 ű fegyueri: külömbem nem illic chele-
 kednem, ellenec sem alhatoc, &c.

Innocentiussis Romai pispók azt írja,
 hogy az Christus papitul az fegyuer el-
 veteter, 23. q. 8. c. cum a ludæis. Ha
 az az Conciliomokat meg tekented,
 (Toletanum, es Melden:) az katonas
 papot, tisztibul vgyan le vonyac, es pa-
 raszta teszie. Az több fő Doctoroc
 Thomas Aquinas, Syluester, ezekkel
 egyet értne, kiket nem szükseg most
 ide hoznom: Nem ok nekül való ve-
 gezes penig ez, miuel hogy az pispó-
 kóc, es Egyház szolgainac tisztoc ez,
 hogy az szegényeknek oltalmoc le-
 gyenec: es iob erőssen magoc véret ki-
 ontanioc, hogy sem mint egyebeknek
 gleteket el vennie.

A Z K E R E E S Z T Y E N

ű tistec vgyan azis, hog az kegyetles
 nec, es erölzak chelekedő ellenlegec el
 len, az fejedelmeket, kiralyokat, Cha
 szarokat föl rezzenchec, es hogy mago
 kat az artatlanoknak nyomoratasatol,
 hog meg tartoztassac, melio szüntelen
 hog inchec: Az mint chelekedec amaz
 nag Alexander, maga mertekletes er
 kőlchetul vitettetuen sokasa kiuul, ki az
 ű Olympiades neuű anyat, ki igen fene
 haragus es magaua nem biro aszonem
 ber vala, midőn eg artatlan ember nec
 ver ontasat, es halalat kërne, arrais emle
 kezte, mely nag szeretettel, emleieu el
 neuelte, taplalta volna Alexandert sze
 relmes kedues fiat: Más iutalmat, es fi
 zetetst kiuan (vgy felele Alexander)
 io anyam emledert, es meliedert, mely
 et nagy szeleden attal nekem, mert az
 ember nec ver minden böchült, es dra

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 17;
gafagos marhat, meltsagauat, folyut
hallad.

Nagy chuda dolgot ír Methodius
Martyris (kirul loc dicherettel emle
kezic sz: Hieronimus, hogy az angaloc
menegbe panaszolkodnac az hatalmas
isten elöt, midön az ember, valami
embert meg öl: így szoluan: Tekench
vram, mit mereszelnec teremtet alla
tod ellen, naö vakmerön chelekedni:
midön dragafagos fatyolodat, kire as
brazatodat, es hasonlatossagodat ke
pested, el szaggatyac: Melyből ki re
czic, mely igen rettenetes, es megtatlan
dolog legyen, az emberi ver nec ki on
tasa, es tekintet nekül valo ver szopas
nac szomiufaga. Bár meg emlekezne
nec vrunknac amaz közönseges senten
tiaia felöl, valakic megtatlan hadako
zatra fegyvert fognac, valaki fegyvert

Y s

fog,

AZ KERESZTYEN

fog, fegyuerrel vesz el. Mely nagy
 gondlyal gyen pedig Istennek az em-
 bernec vérere, niluan meg ielentetic,
 Gen: 9. holot az Isten így szol, az ti le-
 keteknek veret, ki keresem minden ok-
 talan ilatoknac kezéből, de az emberi
 kezéből, az ferfiunac, es attyafianac
 kezéből, az embernek lelket ki keresem,
 valaki emberi vért ont, ki ontatic an-
 nac az ű véreis, mert az Istennek képé-
 re t rempietet az ember: Mit kezdé-
 nec it szollani amax vérrel telhetetlen
 nadalyoc, melyec az emberi vérnek
 szopasauat eleteket hoszabetyac: ilyen
 nadaly volt az Nagy Alexander, At-
 tilla, Scilla, Iulius Chaszar: de mint ve-
 szenec mind ezec: magoc verekkel el-
 apadanac: Attila eiel orra veretul
 meg fula: Iulius Chaszar, huszonnegy
 sebbel veretecaltat: Így vesznek min-
 den

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 174
den affele nadaly természetű kegyetlen
nec, az Istennek igaz büntetése követ-
uen űket.

De nem illie az Egyhazi emberek-
hez, affele nadaly természet, hanem in-
kab köuessen az mi lelkünknek pasto-
rat, es fő pispóket, ki tulajdon véres
uel segetseg len, az keresztán meg halo-
tan, es hogy azt az chelekedetet ű ne-
kiec kellesse gyakorlani, szűkseg meg
emlekeznie: de mi módon? könyör-
gessel, es aldassal, az szentsegeben elő-
hozuan azt az aldozator, mely vérrel
len az keresztán eczer, de imar nem ver-
onto, hanem tista kezeket kiuan, es ma-
nec előtte azt el halgassac, keszec legye-
nec, ünön magoc meg halni, az igazlag
mellet, nem hog valakit fegyuerrel in-
gerlenenec, es szanszandekcal egyebet
meg banchanac,

Kerds

A Z K E R E S Z T Y E N

Kérdhetne azomban valaki: ez he-
 len, igen mented az Egyhazi rendet,
 hogy hadba ne menyenec, hog ha oly
 szükleg tamadna, hogy vagy az kerest
 yenek nec eges seregec veszedelembé
 volna, auagy az varas az hitetlenektul
 vgy annera ostromlattanec, hog chac
 nem imar kezbe iutot volna, akkor az
 Egyhazi emberec fegyuerrel nem fut-
 hainake az varas fokara, hazokért, ol-
 tarokért, es szerelmes hazaiokért, hog
 erőssen vijanac? Arra azt felelem,
 hogy nem chac nem szabad, de vgyan
 köteles rea, az természet nec törvénye-
 bül, hogy az falra föl hagion, az Isten-
 telen ellenfeget vagia, es az fokrol há-
 kra főre űket ala hanya, es tászigalya.
 De azomban ha történe, hogy az a
 varas, fő agyukcal keszen, puska por,
 es egyeb szerzam minden eleg volna,
 es

VITEZKEDES NEC TŰKÖRE. 175
estörteñec, hogy senki ne találtañec
az varasban, ki tudna azokat kilőnni,
es igazgatni: azomban ielen vagyon
valami Egyhazi ember, ki ezt az me-
sterseget iol tudgya, es az ki Vegetiust
gyakorab oluassa az vitezsegről, hog-
lem sz: Agoftont, az keresztényi tudó-
manyrol: ez ki nezuen az varas kő fa-
lan, nezze az ellenseget, ki az varashoz
közelpet, mégis veszi, ha az agyukat
ki nem lőuöldőzic, mit miuetyen? ke-
zeit őszue tegyeie, es heuolkoduan
gondolkodgyeke? fölőttebis vétke-
zic, ha mindgyarast az égő kanotokat
az agyukhoz nem rendeli, vastagon
lőuöldőzuen az ellenseget, miuel hogy
ninnen akcor hele, az vetekedsñec,
es disputalasnac, hogy ha atokba elser-
legyene, auagy Regulaia kiuul vétet,
mert midőn az, a ki az ellenseget vgy
lőtte,

A Z K E R E S Z T Y E N
lőtte, hogy vgyan az égből röpölkő
szakadozót teste: Az ellenfeg keze-
ret, es raitad vagyon, az meg reműlt
varasbelieket vtolso veszedelmel fe-
nyegeti: az kösség, es egyességnec dol-
ga, az pöröl, es űlő közöt vagyon: az
varasnac nepe chac kisdéd helre szorí-
tator: akkor, mind én ream, lőie ki az
agyukat, az számtalan ellenfegre, es ba-
torlagos legyen, valamit tilchon, es
parancholyon, az Egyhazi törvény.

Midőn azért az io ferfiac, Egyhazi,
es világi emberc, szent akarattal ősz-
ue gyűlnec, es egyessédnec, egy sífac, es
egy szablya ramad belőlőc, az mint ír
Philostratus: De inkább, mint az pan-
cel, mely foc apro karikakból vagyon
egyessűlven, az ellenfegnec fegyuerét,
hatra szokta verni, így az polgaroc,
es varasban lakozoc, egyenlő akarat-
tal

VITEZKEDESNEC TŰKÖRRE. 176
tal az varast, templomokat, midőn ol-
talmazzac, ritkan győzette nec meg
az ellenseg tul, hanem a nac minden ige
kezetit hatra szoktac verni. Szűkfeg
nekül penig, az Egyhazi emberek nec,
fegyuerbe magokat keuerni, hogy tu-
laydon kezekcel viaskodgyanac, es
vért onchanac, nem illic, nem szabad,
es semit őruenytul nem engettetic. Az
mint sz: Palis 1 Thim: 3 midőn elő be-
szelli az pispók őknec hiuatalyat, nem
szenuedi, hogy az pispóc verekedő le-
gyen: az az, az mint sz: Genies monda-
gya, hogy katonas harczolo legyen.
Amaz Caietanus Thamasnac magya-
razattya, igy vagyon: Noha szent: Pal
(vgy mond) az hamis, es meltatlan
vereseget, erte ot az helen, de nem il-
lendő, hog az pispóc, meg igaz dologo-
banis valakit verien, mert más ember
kezevel kel verni, né magaiual. Ina

A Z K E R E S Z T Y E N

Innocentius penig, ki őt ődic volt ez
 ueuen Romai pispóc, azt írta, hogy az
 pispóknec nem kel föl haborodót er-
 zekenfeget viselni, hogy chac hamar
 verekedgyec, mert az ferfiunac tudos-
 manya az bekefeg szenuedesbe esmer-
 tetic, Prouer: 19. hanem szükfeg ű ne-
 ki chendesnec lenni, es talaltatni. De az
 törueenyec meg engedic az papanac, a-
 uagy egyeb pispókóknec, hogy az ke-
 tes dologban, az Anyaszentegyház-
 nac veszedelmet latuan, hogy az vilagi
 feiedelmeket segetsegül hiuiac, 23. q. 8.
 c. Hortatu, Carol Chafzart kérte Ha-
 drianus papa, az Longobordusoc el-
 len: Mondhatna mégis valaki, neha ti-
 stesfeges, sőt érdemes lsten elöt, fegy-
 uert fogni az ellenszeg ellen: mert niluan
 vagyon az Egyhazi törueenyben, ho-
 ga valaki az igaz hitert, hazaiacrt, es
 az

VITEZKEDESNEC TŰKÖRE. 178
(vgy mond) Hunyadi, kőuetic vitez
tarlai, feğuert forgatnac szellel, az meg
sebesedet Törököket, halo szamban,
az Dunaban hanya, az vitezec vele es
gyetembe azont chelekeszic: es az vizi
erőt meg veuē, az varasbelieket mind
ketten keszdec biztatni, föl razni, es az
varasnac oltalmara, az vy diadalommal
föl gerieszteni. Az varasban az vitan
Capistranus, vgyan azon szent kereszt
nec faiat által öleluen, az vitezeket inti,
keri, es kizteti az hadakozasra, es nil
uan ielenti, hogy az Istenec segetsege
velec leszen, amazoc szouara vgy föl
geriedenec, hogy inkab kiuannac az di
chősleges halalt el venni, hog sem mint
az ellensegtul meg remülnenec: es azért
az törökcél, nagy vakmerőn szembe
menenec, kic inkab valanac Istenhez
valo bizodalommal föl fegyuerkeztes

Az KERESZTYEN

ue, hogy sem mint kilső fegyuerrel: az
zert ez pelda elég legyen it, az Egyha-
zi rendnec, Capitranus az hadba, Hus-
nyadi lanos penig, az vilagi had vise,
lők nec: kic Nandorfeieruarba, hus-
szonnegy oraig viuanac egy.
masutan, megis lsten seget.
segeuel, meg
tartac.

AZ

VITEZKEDESNECT ŰK ŐRE. 177

az keresztényeknek oltalmaért meg hal,
 őrc életet veszen 23. q. 8. c. Omni ti-
 more &c. Azert az papokat sem kel-
 effele gyakorlastul, es fegyuer fogastul
 meg tartoztatni, miuel hogy az őrc
 életnek iutalmat nyeric azzal: az felelet
 chacez, hogy nem minden erdemes
 dolog illic minden emberhez, mert az
 hazassagnac Ű rendi az kic abban lste-
 ni felelemben elnec, gyakorta erdemes,
 miuel hogy az Anyaszentegyhazat
 iambor, tőkelletes maradkokkal ne-
 uelic, de nem illic az barathoz, auagy
 Egyhazi emberhez, miuel hogy Űc, na-
 gyob erdemesb dologra rendeltet-
 nec, huiatalyoc szerez, hogy sem mint
 volna az hadakozas, es nemzes, mely
 Ű böchűletes huiatalyoc, semikeppen,
 az ver ontassal, őszue nem ferhet.

Annakokaert, az en miuoltomnac

Z

iii

A Z K E R E S Z T Y E N

itileti ez dologban chacez rövid szó-
 ual, hogy miképpen, nem tiszteletes,
 sőt szidalomra méltó, minden vere-
 kedő, és bőszerű Egyházi ember, an-
 nal rutab, és disteletlemb kathoná har-
 czolonac, és emberi vér ontónac talál-
 tatni, hanem valamin az mi régi ele-
 inc chelekettenc, ahhoz illic, szükségis
 tartani magokat: ám szép példanc va-
 gyon Bomfiniusnal, Decad: 3. lib: 8.
 fol: 513. et fol: 514. Capistranus, az ha-
 ionac (vgy mond) orran, az szent ke-
 restnec képet által ölelven, és terdre es-
 ven, az iduósséges hadra kéri, és inti
 vala az nepet, fogaduan neki, hogy
 az Istennek segetsege vele: az om-
 ban, az Istentelen ellenseget, atkoz-
 vala. Azon helyen is példat hoz elő,
 az világi fejedelmeknek is Hunyadi la-
 nost: Az ellenseg haioiaba vgordec
vgy

Tob: 5.

Minden időben dicherem az vrát,
hogy vtaimat vezerlye:

Es minden tanachim, ű benne meg
nyugosnac.

AZ MINEM V DOLGOK.

RVL EZ KÖNYŰBE EMLEKEZET

vagyon, azoknac mindeniket han-
yadic leuelebe kelleffec meg
keresni, bizonyos
ieczelse.

Michoda kesdete let legyen az hadakozas-
nac, ki talalta, es ki ki minemű segyuert
gondolt, fol: 1.

Az had meg engettetet, sőt neba az se
iedelmec, Istentul vitettetnec, hogy segy-
uert fogianac. fol: 6.

Az hadba noha soc gonossag talaltasa
sec, de magabanem gonos. fol: 16.

Az had előt szükség tanachot kérde-
ni, az okos ferfiaktul, es főkeppen az
venektul. fol: 21.

Igen hasznos az had előt könyörögni.
fol: 41.

Szükség hogy az hadnagyoc, az sereg es

lőte szép inteseket chelekedgyenec fol: 57.

Az bor, es tisztatalan/ag, hogy szük/eg
tanul lenni az keresztyn tabortul. fol: 71.

Az hadnagyoknak, az bűnös vitezec
ellen valo szük/eges kemenysegekrul 86.

Az keresztyn hadnagyoknak meg en-
gettetike, hogy olalkodgyanac az ellenség
ellen. fol: 101.

Szabade az vitezeknec tetteteskeppen
az allotta valoknal io hirt keresniec. 113.

Az hadnagyoknak, az rabokhoz valo
kegyelmességekről. fol: 120.

Az meg öletet vitezeknec temetefi-
ről. fol: 134.

Hogy az vitezec oltalmasac magokat
az Egyhazi ragadomantul. fol: 139.

Sűkseg az diadalom után az vitezek-
nec hálá adoknac lenni az Istenhez. 157.

Szabade az Egyhazi embereknek ha-
lakosni, es vért ontani. fol: 170.

